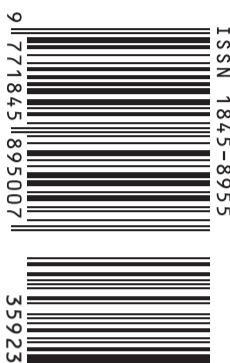

NOVOSTI НОВОСТИ

#1237

Samostalni
srpski
tjednikPetak 01/09/2023
1.33€ / 10 kn / 100 din

Istočni Frontex

Svega mjesec dana nakon što je Human Rights Watch od izvršnog direktora Frontex-a zatražio da zbog konstantnih kršenja ljudskih prava migranata razmotri mogućnost obustave dalnjeg rada te agencije u Hrvatskoj, Frontex i MUP potpisali su dokument o nastavku suradnje. Potpisivanje novih sporazuma predviđeno je i sa Srbijom, BiH, Crnom Gorom, Albanijom i Sjevernom Makedonijom

str. 4-5.

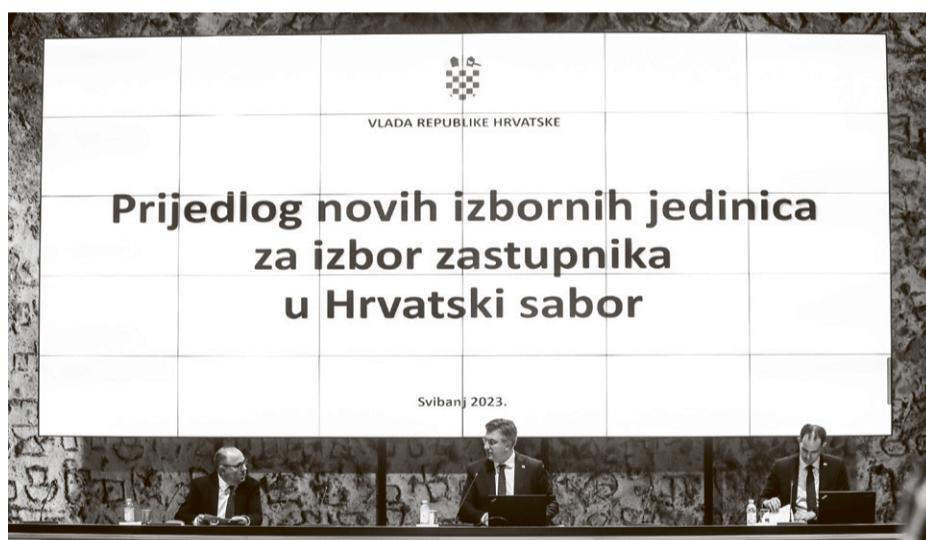

Jedinice ni za dvojku

Povjerenik za informiranje od Ministarstva pravosuđa i uprave zatražio je da se očituje o sastavu radne skupine za izradu novog Zakona o izbornim jedinicama. Oriana Ivković Novokmet smatra da te skupine nije ni bilo, a Dalija Orešković da kod nas zakone pišu interesne grupacije

ZAKON o izbornim jedinicama odlukom Ustavnog suda prestaže vrijediti 1. listopada. Novi prijedlog zakona je u drugom čitanju u parlamentu i čeka povratak zastupnika nakon dvomjesečne ustanke u radu Sabora. Gong je od Ministarstva pravosuđa i uprave zatražio da objavi imena članova za javnost misteriozne radne skupine koja stoji iza prijedloga Zakona o izbornim jedinicama. Povjerenik za informiranje ZORAN PIČULJAN prošloga je tjedna od ministarstva zatražio da se o tom pitanju – sastavu radne skupine – očituje u roku od osam dana.

Podsjetimo, cijeli proces izrade novog zakona o izbornim jedinicama, jednog od temelja demokratskog društva, odvijao se u krugu bliskom vladajućem HDZ-u. U absolutnoj šutnji vladajućih, u javnosti su se pojavile spekulacije da novi model izbornih jedinica kroje istaknuta HDZ-ova imena: ministar pravosuđa i uprave IVAN MALENICA, osječko-baranjski župan IVAN ANUŠIĆ, europarlamentarac KARLO RESSLER i stranački veteran VLADIMIR ŠEKS, što je premijer ANDREJ PLENKOVIĆ demantirao riječima da novi zakon rade 'stručnjaci iz ministarstva', čija su imena i dalje ostala nepoznata. Kako u javnosti nije bilo dostupnih tragova da je uopće formirana bilo kakva radna skupina za izradu novog zakona, Gong je preko portala 'Imamo pravo znati' još 26. svibnja zatražio od ministra Malenice da otkrije da li je radna skupina uopće sastavljena i tko su ti anonimni 'stručnjaci iz ministarstva' o kojima je premijer govorio, ali je odgovor ministra izostao. Netransparentnost izrade zakona osudio je ne samo Gong nego i vodeći stručnjaci za ustavno pravo i politolozi. Jedanaest profesorica i profesora ustavnog

prava s pravnih fakulteta u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku izrazilo je u otvorenom pismu zabrinutost zbog postupka izrade novog Zakona o izbornim jedinicama i upozorilo na nužnost poštivanja temeljnih načela i procedura ustavne demokracije. Pred saborskim zastupnicima je gotov prijedlog novog modela izbornih jedinica, s manjim modifikacijama kojima je minimalno ispoštovana odluka Ustavnog suda. Za pretpostaviti je da će novi zakon u Saboru biti usvojen, kao i da će se i on, kao i njegov prethodnik, naći pred Ustavnim sudom, na ocjeni ustavnosti pred samu izbornu godinu. Hoćemo li prije svega toga uspijeti saznati misteriozna imena osoba koje su sudjelovale u ovom izbornoj kozmetici ili će iznuđeni odgovor ministra Malenice povjereniku za informiranje Pičuljanu biti samo zadovoljavanje forme? Izvršna direktorka Gonga ORIANA

IVKOVIĆ NOVOKMET ističe da je cijeli proces izrade Zakona o izbornim jedinicama tajnovit i kontaminiran.

— Obratili smo se povjereniku za informiranje zbog šutnje Ministarstva pravosuđa o članovima, odnosno sastavu radne skupine koja je izradila prijedlog novog zakona. Šuti se o nečemu što je trebalo biti ne samo javno nego je cijeli proces trebao biti puno uključiviji. Morao se postići bar minimalni društveni i politički konsenzus vladajućih, oporbe, struke, civilnog društva, jer se radi o temeljnim pravilima za sudjelovanje u izborima koja se tiču svih političkih aktera. Apsurdno je i štetno da Ministarstvo pravosuđa i uprave, čiji je zadatak osigurati brigu o pravosudnom sustavu i efikasnosti javne uprave, zapravotaj podatak o tome tko je član radne skupine. Vjerujem da radne skupine nije ni bilo jer da je postojala, moralna bi postojati i odluka

Ministarstva ili Vlade o njenom formiranju te tko su imenovani članovi – objašnjava Ivković Novokmet i upozorava da način na koji se mijenja izborni sustav pokazuje kvalitetu demokracije u jednoj državi.

— U našem slučaju još jednom se potvrdilo koliko je naša vlast zatvorena i nedemokratična u promjeni izbornih pravila. Jedno je sadržaj izbornog modela, uređenja izbornih jedinica, a drugo je pitanje samog procesa koji je pokazao koliko je vlast nedemokratična i neuključiva. Gong je višekratno isticao da se u demokratskim društвимa izborni zakoni mijenjaju na uključiv i transparentan način. Nas ne zanima rezultat izbora, niti smo gradili naš model od šest izbornih jedinica na ideji kome bi taj model odgovarao, ali smatramo da je loš model od deset izbornih jedinica puta 14 saborskih zastupnika. Ovakvo ponašanje vlasti dodatno će urušiti povjerenje građana u institucije, ali i u sam izborni proces – navodi Ivković Novokmet.

Saborska zastupnica DALIJA OREŠKOVIĆ ističe da politička opcija na vlasti poistovjećuje sebe i svoju političku moć s državom i njenim institucijama u cjelini.

— O navodnoj radnoj skupini ne znamo ništa. Mislim da će ministarstvo na zahtjev povjerenika za informiranje formalno odgovoriti da su ga pisali službenici u resornom ministarstvu. Ako se i budu navodila neka imena, to će biti *no name* ljudi koji nisu presudno utjecali ni na što. Sve je u Hrvatskoj *pro forma* što vrijedja zdrav razum. Ali i kad povjerenik za informiranje odradi ono što je u njegovom djelokrugu rada i nadležnosti, problem sam po sebi neće biti riješen. Zakon je pred Hrvatski sabor stigao na krajnje nedemokratični način, bez dijaloga, bez participacije one dvoje trećine nehadezeove Hrvatske. Riječ je o spornom zakonu koji nas vodi u krajnje sporan izborni ciklus. Problem ćemo riješiti ako pokažemo da se u društvu može postići politički i društveni konsenzus oko budućnosti Hrvatske pa i po pitanju izbornog zakonodavstva kao temelja demokracije – kaže Orešković.

Dodata je u Hrvatskoj doslovno interesne skupine same pišu zakone u skladu sa svojim željama i potrebama, a onda ih vladajuća mafinerija kao takve prihvati i naštanca.

— Hrvatska javnost rijetko ima priliku saznati tko su ti ljudi. Činjenica da neformalne veze, personalni odnosi i različite interesne grupacije pišu zakone je poraz ne samo pravne države nego i koncepta uredene države. Takav sustav je nepojmljiv za demokratske standarde države članice Europske unije – govori Orešković.

— Sa nametanjem izbornih pravila Plenković je pokazao svoju diktaturu, što je bolje nego da imamo fingiranu *pro forma* demokraciju. Bar znamo na čemu smo. Hoće li građanstvo u Hrvatskoj imati snage prepoznati koliko su dalekosežne posljedice takvog izbornog zakonodavstva pa da velikom izlaznošću kazni HDZ, to je veliko pitanje. A ono što je još veće pitanje, za kakav je izborni model današnja oporba koja bi trebala biraćima decidirano dati javnu riječ može li se dogovoriti oko koncepta izborne reforme. Recimo, možemo li vjerovati SDP-u koji je već bio u prilici mijenjati izborni zakon pa nije. Ako se svi u opoziciji ne trgnemo, možemo se građanima samo zahvaliti na suradnji i reći da je naša dimonica završena – smatra Dalija Orešković. ■

IMPRESSUM

Godina xxiv / Zagreb | petak, 01/09/2023

NOVOSTI #1237

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće
ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac
GLAVNA UREDNICA
Andrea Radak

ZAMJENIK GLAVNE
UREDNIKE
Boris Postnikov

IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal
Novosti), Petar Glodić,
Tihomir Ponoš

KOLUMNISTI
Boris Dežulović, Viktor
Ivančić, Sinan Gudžević,
Boris Rašeta

REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Jerko
Bakotin (urednik
Internationale), Dragana
Bošnjak, Milan Cimeša,
Zoran Daskalović, Ivica
Đikić, Tena Erceg, Dragan

REDAKTORICE Ana Grbac,
Darija Mažuran-Bučević

Parabureau / Igor
Stanišić & Damir
Bralić, Nikola Đurek

Grozdanović, Mírna Jasić
Gašić, Nenad Jovanović,
Vladimir Jurišić, Anja Kožul,
Igor Lasić, Branimira
Lazarin, Bojan Munjin,

Tamara Opačić, Lujo
Parežanin, Ivana Perić,
Srećko Pulig, Hrvoje
Šimičević i Nataša Škarić

TAJNICA REDAKCIJE
Irena Bosnić

FOTOGRAF
Sandro Lendler
GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak,
Darko Matošević
DIZAJN
Parabureau / Igor
Stanišić & Damir
Bralić, Nikola Đurek

ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 6000
Novosti su financirane
sredstvima Savjeta za
nacionalne manjine Vlade
Republike Hrvatske i sredstvima
Ureda za ljudska prava i prava
nacionalnih manjina Vlade
Republike Hrvatske.
REDAKCIJA
Gajevo 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811198, 4811281
info@portalanovosti.com
www.portalanovosti.com

Jezik za bube

Ekstremistički, upravo fašistoidni ispad dubrovačke povjesničarke književnosti i članice Glavnog odbora Matice hrvatske Slavice Stojan, koja je Srbe usporedila s ‘bubama’ koje treba ‘strpljivo i trajno iskorjenjivati’, nije samo pojedinačni eksces, nego i podsjetnik na nevjerljatnu normalizaciju šovinizma u našim institucijama

MERU nesuvislosti ovog društva najlakše je pojmeti tako da osvijestite koliko su bizarre sve one institucije i ličnosti koje su nam normalizirane kao njegovi kulturni, intelektualni i drugi stupovi. Uzmimo kao primjer Maticu hrvatsku – izmjestite li se na trenutak iz psihičke otmice u kojoj živite zadnjih par desetljeća, ne čini li vam se gotovo pa fascinantnim da se radi o instituciji kojoj pripada iznimna moć i ugled, umjesto da, recimo, ima status neke opskurne skupine desničarskih klaunova, na razini boraca protiv *chemtrailsa*?

Naravno, povijesni su razlozi Matičinog statusa jasni. Riječ je o možda i najvažnijem pogonu za intelektualnu legitimaciju nacionalizma, često u njegovim najtoksičnijim formama. Zahvaljujući tom državotvornom suučesništvu, Matica je stekla svoj poveći simbolički i politički kapital, koji danas obilato koristi kako bi proizvodila razloge vlastitog postojanja. Kao savršeni primjer može poslužiti nedavni prijedlog Zakona o hrvatskom jeziku, smisao kojeg se, kako smo u više navrata isticali u Novostima, otprilike iscrpljuje u njenom zauzimanju vodeće uloge u oblikovanju nacionalne jezične politike.

Kao što nam slučaj navedenog zakona jasno pokazuje, ključna funkcija koju Matica i njeni članovi okupiraju je ona zaštitnika hrvatskog jezika i kulture, odnosno identiteta, od raznih ugroza koje ponajprije prije iz smjera Srbije – od navodnog jezičnog unitarizma u Jugoslaviji do današnjih nacionalističkih pretencija njihovih klonova iz komšiluka. Pritom malo koja tema predstavlja tako dugotrajno intenzivan predmet šovističkog ping-ponga kao dubrovačka književnost, koja već godinama generira zapjenjene reakcije na hrvatskoj polovici slučajno presječene kravle balege.

Citava bi stvar, usprkos svesrdnom trudu naših *mainstream* media da izbjegaju koji klik, iz javnog prostora s vremenom isparila kao tek malo kiseliji prdež – što u intelektualnom smislu nedvojbeno jest – da ovih dana članica Glavnog odbora Matice hrvatske i donedavna predsjednica njenog dubrovačkog ogranka SLAVICA STOJAN nije na još jednu rubnu gestu susjednih akademskih elita reagirala ekstremno šovističkim,

upravo fašistoidnim ispadom. Naime, povodom nedavno objavljene ‘Deklaracije o granicama srpske književnosti’, u kojoj se iznosi teza o dvostrukoj – dakle, hrvatskoj i srpskoj – pripadnosti dubrovačke književnosti, Stojan je u intervjuu za Dubrovački list prizvala sljedeću paralelu govoreći o Srbinima: ‘Sjetila sam se nedavno jedne pojave u prirodi koja me izludivala. Riječ je o bubama koje u strahovitim najezdama uporno godinama nastoje preplaviti i kuće i dvorišta i unutrašnje prostore. Preplave i ceste. Bube koje, kad napadnu, jako ih je teško ukloniti, bez obzira koju metodu koristili, gaženje nogama, otrovima, plinskim plamenikom. Kad se tako nešto uvuče u kuću, treba se ozbiljno boriti ili napustiti kuću! Ni govor da bi netko izašao iz svoje kuće. Treba se boriti s bubama, nikad ne dopustiti da kuću preplave, da mile po trpezi i po postelji, nego ih strpljivo i trajno iskorjenjivati.’

Na ovakav ispad novinarka BARBARA ĐURASOVIĆ ne samo da nije reagirala, štoviše, povlađivala mu je retoričkim pitanjem ‘Znači ne preostaje nam nego ustrajnost!?’ dok je Stojan nastavila produbljivati svoju mrzilačku analizu razotkrivanjem teritorijalnih u književnopovijesnim pretenzi-

jama srpskih akademika. Suština te priče, kao što je poznato, jednostavna: među filologima i filologinjama u Srbiji rašireno je i s različitim stupnjem znanstvene rigoroznosti argumentirano mišljenje da dubrovačka književnost pripada (i) srpskoj književnoj tradiciji, što u očima naših Čuvara Hrvatskog Identiteta predstavlja jasnou ekstenziju velikosrpske agresije. Pritom je jačanje institucionalne ‘zaštite’ srpske baštine i jezika – što je samo eufemizam za još intenzivniju provedbu nacionalističke politike kroz akademske i kulturne institucije, uvijek spremne na ulogu korisnih idiota – rezultiralo tijekom zadnjih nekoliko godina formalizacijom tog stava u različitim službenim dokumentima. Među njima se posebno izdvaja Zakon o kulturnom nasledju s kraja 2021., u kojem se pod ‘starom i retkom bibliotečkom građom’ kao nacionalna baština eksplicitno navode ‘izdanja dubrovačke književnosti, koja pripadaju i srpskoj i hrvatskoj kulturi, zaključno sa 1867. godinom’. Kao ključna platforma za simboličku legitimaciju takvih gesti pokre-

Ima preporuke i za žene –
Slavica Stojan (Foto: Patrik
Macek/PIXSELL)

nuta je 2020. godine Interkatedarska srpska konferencija, koju u godišnjem ritmu organizira Naučno-obrazovno-kulturni centar ‘Vuk Karadžić’ u Tršiću. Zamišljena je kao okupljanje predstavnica i predstavnika svih najznačajnijih jezikoslovnih, književnoznanstvenih, pedagoških i drugih srodnih institucija u Srbiji, a njen glavni rezultat su zajedničke deklaracije koje adresiraju neka od ključnih pitanja vezanih za shvaćanje nacionalnog jezika i književnosti. Nakon dviju deklaracija posvećenih srpskom jeziku u obrazovnom kontekstu i nastavi uslijedili su za hrvatski kontekst nešto kontroverzni dokumenti, kojima se, naši nacionalisti smatraju, direktno napada jedinstvenost hrvatskog jezika, identiteta i književne baštine. Druga je konferencija tako rezultirala ‘Deklaracijom o kanonu srpske književnosti’, koja među ‘književnoumetnička dela u kojima jezici srpske kulture dostižu svoj simbolički i izražajni vrhunac’ ubraja i dubrovačku književnost. Potom je uslijedila ‘Deklaracija o granicama srpskog jezika’, koju je hrvatski lingvist RANKO MATASOVIĆ prozvao ‘velikosrpskom propagandom’, da bi u lipnju ove godine na četvrtom izdanju konferencije bila potpisana i aktualna ‘Deklaracija o granicama srpske književnosti’. Kao što sam dijelom već natuknuo, u njoj se za ‘valjano interpretativno određenje nacionalnih granica srpske književnosti’ ističe i ‘razumevanje pojava dvostrukе pripadnosti (poput dubrovačke književnosti i delova narodne književnosti) kao načelne osobenosti interpretativno određenih granica koje u međusobnom dodiru mogu ispoljavati asimetričnost, i kao konkretne osobenosti srpske književnosti stvarane na jezicima koji su, uprkos lingvističkoj identičnosti, drugačije simbolički određeni kao instrumenti nesrpskih kultura’.

Ova gusta i maglovita formulacija predstavlja bi samo još jednu nebitnu epizodu u čitavoj ovoj bjelokosnoj akademskoj sapunici da nije bilo Stojanine reakcije. Međutim, to nipošto nije jedini njen takav proplamsaj – komentirajući, primjerice, prije tri godine uvrštavanje MARINA DRŽIĆA u ediciju ‘Deset vekova srpske književnosti’, Stojan je za Večernji list ‘pojasnila’ kako Srbi pate od ‘kompleksa pomanjkanja renesanse i baroka u vlastitoj kulturnoj povijesti’.

Ugledna se dubrovačka povjesničarka književnosti ne može pohvaliti naprednim stavovima ni u drugim područjima. Kao gošća emisije ‘Zajedno’ na Libertas TV-u, Stojan je naslov svoje studije ‘Vjerence i nevjernice: Žene u svakodnevici Dubrovnika (1600.–1815.)’ pojasnila na sljedeći način: ‘Sve žene na ovom svijetu, pa i danas, su vjerence – barem u jednom trenutku svog života su se osjećale da su nečije vjerence, bile one to u virtualnom smislu riječi ili u doslovnom – ili su nevjernice – dakle, u smislu da su nevjere najprije samoj sebi, pa onda svojoj obitelji, svojoj domovini, Bogu itd.’ Na pitanje voditeljice i urednice emisije OLGE MURATTI što bi poručila suvremenoj ženi danas, Stojan pak odgovara: ‘Pa svakako suvremena žena ima puno prilike izaci vani iz zidova kuće i dobro je da izade iz zidova kuće. Jedino mislim da nije dobro kad žena potpuno napusti zidove kuće i kad tu sigurnost i povjerljivost koju joj je uloga žene namijenila potpuno izostavi.’

Srbi i žene, dakle, dodite nam na odmor, izadite iz zidova kuće, ali ipak ne zaboravite gdje vam je mjesto – to je obzor naših akademskih izvrsnika i izvrsnica. Jednu stvar pritom treba imati na umu: Stojanina reakcija zastrašujuća je ne kao pojedinačni eksces, nego kao podsjetnik na nevjerljatnu normalizaciju šovinizma i konzervativizma u našim institucijama. Drugi su je samo prešutjeli do nekog oportunijeg trenutka. ■

Upućeni na Frontex

Svega mjesec dana nakon što je Human Rights Watch od izvršnog direktora Frontex-a zatražio da razmotri mogućnost obustave daljnje rada te agencije u Hrvatskoj zbog teških i konstantnih kršenja ljudskih prava migranata, Frontex i MUP potpisali su dokument o nastavku suradnje. Realno je očekivati da će ona biti na daljnju štetu migranata

NOVOŠTI su u posjedu dokumenta kojim je čelnici Agencije za europsku graničnu i obalnu stražu Frontex. Dokument pod naslovom 'Memorandum o razumijevanju

u području vraćanja između RH i Frontexa' potписан je 8. lipnja u Luksemburgu, svega mjesec dana nakon što je međunarodna organizacija Human Rights Watch od Leijtensom zatražila da razmotri mogućnost obustave daljnje rada Frontexa u Hrvatskoj.

U opširnom izvještaju objavljenom po-

četkom svibnja 2023. – sastavljenom od iskaza više od stotinu izbjeglica i drugih migranata, među kojima i djece bez pravnih, a koje je hrvatska policija u prethodnom razdoblju nasilno protjerala prema Bosni i Hercegovini, i to bez procjene njihovih zahtjeva za azilom – iz Human Rights Watcha su pozvali na aktivaciju članka 46. Uredbe o Frontexu. Njime je, naime, propisano

da bi čelnici Agencije za graničnu i obalnu stražu trebalo obustaviti, odnosno ne pokretati nove operacije u zemljama u kojima su zabilježena teška i konstantna kršenja temeljnih prava, uključujući i ono na pristup međunarodnoj zaštiti. Zbog tih je razloga Frontex već suspendirao svoje aktivnosti u Mađarskoj 2021. godine, a u toku je isti postupak za Grčku.

Izvršni direktor trebao bi obavijestiti Upravni odbor Frontex-a i hrvatske vlasti o namjeri da aktivira članak 46. u slučaju da Hrvatska ne učini konkretna poboljšanja na polju zaštite prava te prekine njihove zloupotrebe u roku od tri mjeseca od objave ovog izvještaja', poručili su iz HRW-a, uz napomenu da bi izvršni direktor agencije trebao ozbiljno razmotriti sve navode o zlostavljanima na ovdješnjim granicama, uključujući izvještaje međunarodnih i lokalnih organizacija, udruga civilnog društva i medija.

No Hans Leijtens, koji je po stupanju na dužnost proljetos izjavio da će smjernice za njegov budući rad biti poštovanje temeljnih prava i transparentnosti, prešao je preko upozorenja, kao i izvještaja o pushbackovima koje policija i dalje provodi, kako na hrvatskim, tako i granicama drugih zemalja regije, te dogovorio novu suradnju s domaćim vlastima. Time ne samo da je dao podršku dosadašnjem načinu rada Božinovićevog MUP-a, nego je, ako je uopće i bilo ikakve sumnje da će biti drugačije, nastavio stopama FABRICEA LEGGERIJA, svog prethodnika na čelu Frontexa. Leggeri je, podsjetimo, lani dao ostavku nakon što je dokazano da je Agencija za njegova mandata bila upletena u masovna ilegalna protjerivanja izbjeglica u Egejskom moru.

Memorandumom o razumijevanju, koji su Novosti dobiti temeljem Zakona o pravu na pristup informacijama, zapravo je formaliziran nastavak suradnje s Frontexom u području – Božinovićevim rječnikom – 'vraćanja državljana trećih zemalja koji nezakonito borave u Republici Hrvatskoj'.

U svrhu provedbe postupaka vraćanja, odnosno deportacija migranata, propisano je da će Frontex na teritoriju Hrvatske rasporedivati vlastite 'stručnjake za vraćanje na razdoblje od šest mjeseci', a prije dolaska svakog novog kontingenta procjenjivat će se da li postoji potreba o prilagodni njihovog broja, mjestima i zadaćama djelovanja ili pak za okončanjem cijele operacije. Pritom, 'cilj podrške koju pruža Agencija nije preuzeti nacionalne obveze', već 'prije svega pružanje podrške u vraćanju dok se od RH očekuje da istovremeno radi na povećanju unutarnjih kapaciteta i sposobnosti za adekvatan odgovor na potrebe koje su utvrđene u području vraćanja'.

Dodatak će im Frontexovi stručnjaci pružati operativnu pomoć u provedbi deportacija, a od Hrvatske se, piše dalje, očekuje da osigura brzo i odgovarajuće postupanje 'u slučajevima kada stručnjaci odrede migrante koji se žele dobровoljno vratiti', uz mogućnost korištenja redovnih ili charter letova. RH se u istom navratu poziva na sudjelovanje u Frontexovim operacijama vraćanja, kao i da razmotri sudjelovanje u radnim skupinama država 'vezanimi za suradnju u pogledu vraćanja i readmisije s tijelima trećih zemalja'.

U dokumentu stoji da će sva praktična rješenja, kao i ostale specifične zadaće biti definirane na posebnom tehničkom sastanku između RH i Frontexa, a koji, prema dostupnim nam informacijama, još nije održan. Međutim, Božinović se 13. srpnja na sjednici Vlade, na kojoj su premijer ANDREJ PLENKOVIĆ i njegovi ministri donijeli Zaključak o upoznavanju s Memorandumom o razumijevanju, povratio da će u Hrvatsku

Znamo da Hrvatska već sedam godina nezakonito postupa prema izbjeglicama i drugim migrantima – i u prvoj polovici ove godine zabilježeno je više od tisuću nezakonitih protjerivanja – ističe Sara Kekuš

doputovati šest Frontexovih stručnjaka, od kojih će troje biti zaduženo za savjetovanje, dvoje za suradnju s trećim zemljama i jedan za 'pružanje podrške sustavima vraćanja'. Nešto ranije objasnio je i da će Frontex u narednom razdoblju 'biti jedna od glavnih poluga za sve članice EU-a kada je u pitanju povratak onih koji ne udovoljavaju kriterijima za međunarodnu zaštitu u zemlje iz kojih su došli'. To ne uključuje samo zemlje njihova podrijetla, doda je ministar, 'nego i sigurne treće zemlje'.

Iz ljudskopravaške perspektive, kaže SARA KEKUŠ iz Centra za mirovne studije, suradnja koju su dogovorili Božinović i Leijtens itekako zabrinjava.

— Znamo, naime, da Hrvatska već sedam godina nezakonito postupa prema izbjeglicama i drugim migrantima – i u prvoj polovici ove godine zabilježeno je više od tisuću nezakonitih protjerivanja, a dokazi o novim problematičnim praksama stalno izlaze u javnost – govori Kekuš, koja također ističe da bi s obzirom na navedeno Frontex trebao suspendirati postojeće i ne pokretati nove operacije u Hrvatskoj.

Podsjeća da u Uredbi o Frontexu stoji i kako ta agencija treba ispunjavati svoje zadaće uz potpuno poštivanje temeljnih prava, što već godinama nije slučaj.

— Dapače, vidimo da je Frontex involuiran u opetovanju i ozbiljna kršenja ljudskih prava diljem EU-granica. Njihova prisutnost i zabrinjavajući opseg ovlasti u susjednim nam državama, a koje još nisu članice Unije, također ne ulijevaju povjerenje da će dogovorena suradnja počivati na poštivanju prava i dostojanstvu migranata na hrvatskim granicama i teritoriju – govori ona.

Sara Kekuš objašnjava da potpisani memorandum proizlazi iz dogovora Vijeća za pravosude i unutarnje poslove EU-a o glavnim uredbama koje se tiču azila i migracija. Europska komisija još je u ožujku usvajanjem petogodišnjeg strateškog okvira za Europsko integrirano upravljanje granica (EIBM), a koji počiva na uzajamnom priznavanju odluka o povratku, učinkovitim vraćanjima i poticajima za dobrovoljne povratke, najavila jačanje uloge Frontexa u tim postupcima. Sva je prilika i da će i novi EU Pakt o migracijama i azilu naposljetku biti skrojen tako da u što većoj mjeri olakša deportacije migranata neželjenih u Uniji, o čemu smo već detaljno pisali.

Aktivistkinja CMS-a dodaje da je djelovanje Frontexa općenito, pa tako i u Hrvatskoj, obavijeno velom tajni. No poznato je da su njihovi pripadnici proteklih godina bili prisutni u nekoliko postaja hrvatske granične policije u svojstvu podrške pri upravljanju granicama, uglavnom u kontroli dokumenata, ukradenog materijala,

identifikaciji droga i eksploziva, nerijetko u pratinji pasa. Hrvatski teritorij, odnosno kopnene i morske granice također su nadlijetali njihovi dronovi, helikopteri i avion opremljeni termovizijskim kamerama i drugom najsuvremenijom opremom.

Budući da su u tom periodu konstantno pristizala svjedočanstva o *pushbackovima* na granicama s BiH i Srbijom, Human Rights Watch se i ranije obraćao Frontexu. U svibnju 2019. tadašnji izvršni direktor Leggeri pismom im je potvrdio da Agencija od srpnja 2018. ima sustav zračnog nadzora na hrvatsko-bosanskoj granici, ali je poručio da službenici Frontexa nisu otkrili nijedan događaj koji bi ukazivao na kršenja ljudskih prava na tom području.

Naredne godine i Frontexov Savjetodavni forum za temeljna prava, tijelo koje okuplja predstavnike europskih institucija, međunarodnih organizacija i udruga civilnog društva, izrazio je zabrinutost zbog nastavka rada agencije u Hrvatskoj s obzirom na dosljedna izvješća o policijskom nasilju i *pushbackovima* hrvatskih vlasti koja su dokumentirali mediji i razne organizacije, uključujući one zastupljene u Savjetodavnom forumu. Međutim, čelni ljudi Agencije prešli su i preko tog upozorenja.

U povijesti Europske unije ne postoji nijedna druga agencija čije su ovlasti i budžet tako ekstenzivno rasli kao što je to slučaj s Frontexom. Od 2004. godine, kada je osnovan u Varšavi kao tijelo zaduženo za kontrolu vanjskih granica Unije, Frontex je u međuvremenu izrastao u jednu od najmoćnijih agencija Europske komisije, svojevrsnu personifikaciju represivne migracijske politike, koja trenutno godišnje raspolaže s oko 1,6 milijardi eura i ima vodeću ulogu u deportacijama, suradnji s trećim zemljama te kontaktima s vojnom i sigurnosnom industrijom. Frontex je posljednjih godina regrutirao i vojsku graničara koji mogu baratati oružjem, a cilj agencije je da do 2027. ustanovi i stalnu rezervu s 10.000 pripadnika pogranične policije.

PRALELNO s ovlastima rastao je i broj ozbiljnih optužbi na njihov račun. Zbog netransparentnosti u poslovanju jedno vrijeme im je bilo blokirano odobrenje proračuna, a istragu protiv Frontexa potom je otvorio Europski ured za borbu protiv prijevara (OLAF). Nastavile su se nizati i prijave zbog teških povreda prava izbjeglica: osim za sudjelovanje u spomenutom protjerivanju najmanje 957 tražitelja azila u Egejskom moru u periodu od ožujka do 2020. do rujna 2021., sumnjiči ih se za suradnju s libijskom obalnom stražom, povezanu s lokalnim paravojskama koje migrante masovno zarobljavaju i muče u logorima. Krajem lipnja 2023. pokrenuta je i istraga o ulozi Frontexa u jednom od najsmrtonosnijih brodoloma, u kojem je istog mjeseca kraj obale Grčke stradalo više od 500 migranata. Postoje, naime, dokazi da je Frontex znao za preopterećeni brod

Sara Kekuš
(Foto: Facebook)

Milica Švabić
(Foto: Dejan Kožul)

Božinovićev i Leijtensov potpis na Memorandumu

12. Republika Hrvatska poziva se da razmotri podnošenje prijedloga za aktivnosti izgradnje kapaciteta u okviru Strateškog plana projekata tehničke pomoći za vraćanje, ponovni prihvati i reintegraciju (TAP4RRR) s ciljem jačanja suradnje trećih zemalja u području vraćanja, ponovnog prihvata i reintegracije, u skladu s hrvatskim strateškim dokumentima i politikom.

13. Frontex je spremna pružiti dodatnu podršku reintegraciji putem svojih zajedničkih službi za reintegraciju (brojevi i mogući datumi utvrđuju će se tijekom tehničkog sastanka između hrvatskih nadležnih tijela i Frontexa).

14. Republika Hrvatska poziva se da iskoristi Frontexovu obuku o savjetovanju o vraćanju i reintegraciji koja se trenutno uvodi u države članice. Republika Hrvatska već je iskazala svoj interes. U skladu s obukom, od Republike Hrvatske se, među svim državama članicama, traži da odgovori na poseban poziv za trenere za ovaj specifični plan i program, koji je poslan u slučaju da raspolaže stručnjacima koji bi mogli djelovati kao treneri za to područje.

15. Republika Hrvatska poziva se da razmotri traženje analize nedostataka Sustava za upravljanje slučajevima vraćanja (RECAMAS) kako bi se procijenile mogućnosti Frontexa za podršku (uključujući finansijsku potporu) s ciljem uskladjivanja hrvatskog nacionalnog RECAMAS-a s izvornim modelom RECAMAS-a.

16. Vremenski raspored, administrativne i logističke pojedinosti svake aktivnosti dodatno će se raspravljati na tehničkom sastanku između Republike Hrvatske i Frontexa i priložiti kao Dodatak ovom Akcijskom planu. Dodatak se revidira najmanje jednom godišnje tijekom godišnjeg bilateralnog sastanka između Republike Hrvatske i Frontexa.

Republika Hrvatska trebala bi osigurati da se svaki zahtjev Frontexu za financiranje aktivnosti vraćanja ocijeni kao dopuna financiranju koje se omogućuje u okviru Fonda za azil, migracije i integracije (AMIF) te da nema preklapanja aktivnosti i financiranja.

Potpisano u *Beograd* dana *07/07/23* u dva izvorna primjerka, na hrvatskom i engleskom jeziku, pri čemu su oba teksta jednako vjerodostojna. U slučaju razlike u tumačenju ovog Memoranda, mjerodavan je tekst na engleskom jeziku.

Za Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske

Davor Božinović

potpredsjednik Vlade i ministar unutarnjih poslova

[Handwritten signature]

Za Agenciju za europsku granicu i obalnu stražu

Hans Leijtens

Izvršni direktor

[Handwritten signature]

i da je trebao na vrijeme pokrenuti akciju spašavanja. No iz agencije uporno prebacuje odgovornost na grčke vlasti.

Sve veći broj optužbi na račun Frontexa dolazi iz Srbije, čije je vodstvo prvi sveobuhvatniji sporazum s tom europskom agencijom sklopilo 2019. Njime je članovima misije te europske agencije *de facto* dana ovlast da primjenjuju silu, a problematičan je i dio sporazuma kojim je pripisano da uživaju imunitet od kaznenog progona u Srbiji u odnosu na djela koja 'izvrše prilikom i u svrhu obavljanja službenih dužnosti tokom akcija koje se sprovode u skladu s operativnim planom'. U slučaju navoda o izvršenom kaznenom djelu članova tima, srpski MUP o tome mora bez odlaganja obavijestiti izvršnog direktora Frontexa i nadležno tijelo maticne mu zemlje članice, a izvršni direktor je taj koji potvrđuje da li dotično djelo počinjeno prilikom obavljanja službenih dužnosti, stoji u spornom sporazumu.

Prema informacijama kojima raspolažu aktivisti za ljudska prava, pripadnici Frontexa proljetos su sudjelovali u nasilnim dežocnjama migranata koji su privremeni krov nad glavom pronašli u napuštenim objektima na sjeveru Srbije i u njihovom premještanju na jug, tj. što dalje od vanjske EU-granice.

— Angažman Frontexa u Srbiji definitivno nije dovoljno transparentan i mi o njihovim aktivnostima zapravo saznajemo od samih izbeglica, radom na terenu i iz različitih drugih izvora. Policijske akcije 'čišćenja' skvotova i nasilje na severu zemlje intenzivirali su se od momenta kada je Frontex došao u ovu regiju – kaže za Novosti MILICA Švabić, pravnica iz beogradskog Klikaktivista.

Dodaje kako aktivisti Klikaktivista sve češće slušaju svjedočanstva o nasilnim protjerivanjima i na južnim granicama zemlje.

— Međutim, Frontex kao i druge EU-institucije o tome ćute, a zemlje zapadnog Balkana uvek predstavljaju kao pouzdane partnerne Evropske unije u tzv. upravljanju migracijama koje sa sobom neminovno povlači kršenje osnovnih ljudskih prava tražilaca azila. Zbog svega se stiče se utisak da je uloga za-

Angažman Frontexa u Srbiji definitivno nije dovoljno transparentan. Policijske akcije 'čišćenja' skvotova i nasilje na severu zemlje intenzivirali su se od momenta kada je Frontex došao u ovu regiju – kaže Milica Švabić iz beogradskog Klikaktivista

padnog Balkana isključivo da bude tampon zona i čuvar Tvrđave Evrope – govori Švabić.

Nedavno je najavljeno da će Srbija sklopiti novi sporazum s Frontexom po kojem će pripadnici agencije imati još veće izvršne ovlasti, a potpisivanje novih aranžmana predviđeno je u Crnom Goru, Albaniju, BiH i Sjevernu Makedoniju. Milica Švabić očekuje da će se to prije svega odraziti na povećan broj deportacija s ovog područja, što je, podsjeća, i najavljeno u okviru novog Pakta o migracijama i azilu.

Sara Kekuš pak smatra kako je pakt bio prilika za transformaciju postojećeg rada Frontexa, no i da je ona propuštena.

— Da bi opravdao svoje postojanje, Frontex mora poštivati temeljna prava te europsko i međunarodno pravo, djelovati isključivo na teritoriju EU-a i to transparentno. Nastavak i produbljenje postojećeg načina rada predstavlja, nažalost, samo dodatnu prijetnju dostojanstvu, sigurnosti i pravima osoba u pokretu – zaključuje Kekuš. ■

Синдикална сезона

у Шибенику се захуктавају синдикалне борбе – радници бродоградилишта Искра траже веће плаће, раднице некадашње текстилне творнице Ревија од државе захтијевају исплату својих зарађених плаћа и отпремнина, а о оба случаја и о генералном положају радника у Хрватској за Новости говори предсједник агилног Новог синдиката Марио Ивековић

За разлику од туристичке, синдикална сезона у Далмацији тек је започела; заискрило је у шибенском бродоградилишту Искра у власништву истоимене словенске групе. Премда из те твртке у дужем периоду долазе искључиво позитивне медијске вijести, најаве добrog пословања, информације о уговореним пројектима и пуним навозима, при чemu су почетком прошле године због повећаног обујма послла тражили квалифициране раднике у неколико сектора, постојећи радници незадовољни су плаћама. Такву информацију дознали смо посредством службених страница Новог синдиката којег су шибенски радници контактирали и где се сада припрема приједлог Комуналног уговора те окупља чланство за преговоре с управом Искре.

Предсједник синдиката Марио Ивековић за Новости истиче тежак физички посао у бродоградњи и наводи примјер једног радника Искре који броји ситно до мирувина; штовише, стручњак је у сектору одржавања, па који пут одради и преокремене сате, за што прими мјесечну плаћу од тек 800 евра нето. Испада да је то 'добра' плаћа, јер према систематизацији у том подuzeћу, каже Ивековић, најнижа прописана примања у Искри су свега пет посто изнад минималца што би за почетнике износило мизерних 600 евра нето. И премда у тој твртки дјелује и Независни синдикат Слап – Шибеник, досад је укупно 38 радника потписало приступницу Новом синдикату. Ивековић очекује да ће до краја рујна имати 50 чланова од укупно 150 за последних радника, међу којима стотињак ради у производњи. Тако би тај синдикат могао постати већински, што је доволно за почетак колективног проговарања с основним циљем подизања плаћа радницима.

— Понашање управљачких структура је за сада у реду, напосљетку они имају и проблем с проналаском радника. Користе притом и стране раднике као кооперанте. Но како нам кажу тамошњи радници, управа је углавном присиљена ослонити се на домаћу радну снагу – каже наш суговорник.

— Ми већ састављамо Колективни уговор стиме да су нам радници пренијели висину плаће за коју желе радити. Почетничка, која је сад близу минималцу, требала би износити тисућу евра нето, док би ондје где радник самостално може извршавати

задатке била већа. Простора за повећање сигурно има, твртка посла има, стога не видим разлог да се исплаћују овако мизерни минималци. Но код страних власника тек треба системски извидјети стање јер ми смо код неких њемачких твртки најавили на примјере да се добит у приличној мјери прељијева на матичну фирму – говори нам Ивековић.

И док у бродоградњи тек започиње 'искрити', јавности је дијелом познат и случај радника некадашње шибенске текстилне твртке Ревија, чије је заступање такођер преузeo Нови синдикат који је пак на том случају ангажирао синдикалиста Ведрана Уранију, с обзиром на то да је он раднице отпочетка пратио и заступао. Ревија је иначе примјер твртке с најдуљим стечајем у вijestima Хрватске а закључен је, након 20 година, у рујну 2020. Како је прије тога држава преузела сву њихову имовину, укупно 326 бивших радница кројачица од ње потражује своје зарађене, а неисплаћене плаће и отпремнине у износу од 1,29 милијуна евра. Била је то недавно и тема конференције за медије у Шибенику. Синдикат свакодневно очекује позив на састанак из Министарства државне имовине како би разријешили тај случај.

— Ако до састанка не дође, организират ћемо просвјед на загребачком Марковом тргу, а ако до састанка дође, а захтјеви не буду испуњени, опет ћемо организирати просвјед. Остале опције тешко је прогноzirati. Мислим да су на овој инстанци европски судови бескорисни. Стога је већ медијско прозивање Владе за неодговор-

ност, посебно социјалну, можда најбоље. Као што смо на крају успјели с радницима Орљаве. Иако по хрватском закону те раднице више не би добиле ништа, успјели смо намирити у цијelosti њихове отпремнине. Ревија је dakle један од бројних стечајева у којим раднице нису добиле што им припада – каже Ивековић.

Радничке борбе нису непознате Новом синдикату који чине прекаљени синдикалисти, штовише за разлику од синдикалних средиšnjiца врло је добро организиран и слови за један од најборбенијих, са запаженим резултатима. Познати су њихови успјешно окончани штрајкови; након тједан дана синдикалне борбе 2017. године радници дрвне индустriјe Липовљани Лигнум изборили су повећање плаћа од 25 посто; годину дана касније, након десетодневног штрајка радника Леистритз Турбинске компоненте у Белишћу, плаће су повећане у приближно истом omjeru. У обје твртке скlopљени су и нови Колективни уговори, наводи Ивековић, док су након ангажмана у потоњој, истиче даље, добили из Њемачке захвалу за коректно обављене преговоре и позив власника на ручак.

Нови синдикат је у липњу 2018. предводио и штрајк радница и радника Хрватског феријалног савеза у Задру и Zagrebu, где ипак нису успјели скlopiti Колективни уговор, али где су зато сви задарски за-

Почетничка плаћа мало изнад минималца – бродоградилиште Искра (Foto: Hrvoje Jelavich/PIXSELL)

посленици посљедњег дана штрајка дали отказ уз поруку: 'У реду, нећe бити Колективног, али нећe бити ни нас.' Памтимо надаље акцију овог синдиката с радницима Творнице духана Zagreb који су 2006. на чак два мјесеца заузели и блокирали твртку, али нису успјели спriјечiti гашење погона: на њих су послани специјалици који су их избацили силом. Слична ситуација збила се у криминалном случају Црногорија буса 2002. где је четрдесетак радника блокирало аутобусима улаз у круг твртке. Тај случај Ивековић наводи као јединствен, јер су сви радници који су судjеловали у блокади добили изванредне отказе, но након дvije године, јаким ангажманом Новог синдиката, нагодбом су сви враћени на посао и обештећени за цијelo раздобље отказа.

Споменимо овдје, премда нема везе с нашим синдикалистом, и трећу шибенску причу – ону с радницима Цеста Шибеник, у којој су због судjеловања у штрајку и потицања других на њега недавно четврорица радника добили изванредне отказе. Политика се дебело уплела у ову жупанијску твртку, даде се закључити након што су отпуштени радници недавно иступили на конференцији за медије.

Управо наведени случај био би засигурно велик изазов Новом синдикату, који је познатији у европским асоцијацијама него код куће. Наш суговорник, наиме, синдикални је координатор везано у производњу текстила у Европи. Наводи да је у том сектору стање особито лоше. Хрватска притом није најгора, посебно је лоше у Италији где влада искориштавање мигрантске радне снаге.

Кад га питамо какав је опћenito положај радника у Хрватској данас, отприлике уназад 21 годину откад Нови синдикат дјелује, Ивековић одговара да је бољи утолико што опћi стандард расте, но законодавно стање је лоше. Закон о репрезентативности удруга послодаваца и синдиката је наиме битно ослабио синдикални покрет, манипулације радним временом су учествале. Ту је и нeriјешен платформски рад, а ни судска пракса није најбоља – све више иде у прилог послодавцима. Па ипак, позитивно је то што су радници данас све храбрији јер је стање на тржишту довело до њиховог мањка. Они синдикати који их заступају у таквим се околностима тек требају у потпуности исказати. ■

Razaranje Beograda

PIŠE Boris Dežulović

Iza Lucija Domicija, kako znamo, u Rimu je ipak ostalo nešto kuća i zgrada. Iza Nerona Vučića, pak – da skratim istoriju Beograda – neće ostati ništa starije od mandata Srpske napredne stranke: samo ‘ponos nacije’, lepsi i stariji Beograd. Šta god značilo to ‘lepsi’, i šta još godije značilo ono ‘stariji’

TAMO pod Kalemegdanom, nedaleko samog izvora Ulice cara Dušana, na broju 10 uglavila se siva jednospratnica od kamena i opeke. Ni po čemu posebna, kuća sa visokim potkrovljem, te pekarskom i staklo-rezackom radnjom u prizemlju – samo jedna od hiljada sličnih, većih ili manjih udžerica utkanih u tkivo Beograda – neugledna kuća na Dorćolu po nečemu je ipak jedinstvena: ‘Flajšmanova kuća’, nazvana tako po prvom vlasniku ELIJASU FLAJŠMANU, savetniku u opštinskom veću iz vremena austrijske okupacije Beograda – sagrađena 1727. godine kao jedna od sedam tipskih zgrada po nacrtima švajcarskog inženjera NIKOLE DOKSATA DE MOREZA, pukovnika austrijske vojske i prvog beogradskog urbaniste – najstarija je sačuvana zgrada u celom Beogradu.

Najstarija preživela kuća u Beogradu, ukratko, nema ni tri veka: mi u Splitu – da se malo bedno provincijski našalim – takve prodajemo kao novogradnje: u istorijskoj jezgri Splita verovatno još negde ima i trafički starijih od Flajšmanove kuće. Naš veličanstveni poljudski stadion, recimo, jedva je dvestotinak godina mlađi od najstarije sačuvane beogradске zgrade! Novi Beograd?! Pa gde se dede Stari? Čak i onaj veličanstveni bronzani despota Stefan Lazarević na Dorćolu, remek delo beogradske romanike, star je jedva dve i po godine!

Dobro, razumeli ste, glup sam. Činjenica da je najstarija kuća u Beogradu stara koliko i prosečni Airbnb apartman u Splitu svedoči zapravo o strašnom usudu srpske metropole – uzvratice uvredeni Beograđani, izvlačeći onda svima poznati i najslavniji podatak svoje istorije, onaj o četrdeset četiri razaranja Beograda: sve otako su rimske Singidunum na ušću Save u Dunav 378. godine osvojili i razorili Goti, Beograd je u sledećih šesnaest vekova još čak četrdeset i tri puta srušen, spaljen ili sravnjen sa zemljom. Uključujući, dabome, i NATO-ovo bombardovanje 1999. godine.

To, eto, za razmerno čest slučaj da se neko nekad šetajući vibrantnim i flambojantnim Beogradom zapita zašto taj grad sem noćnog života nema i dnevni, zašto nema lepotu i šarm ostalih evropskih metropola, pa da pored hiljada automat-klubova, kladijonica i apoteka ima i nekakav ubavi srednjovekovni centar sa romaničkim palatama, gotskim zvonicima i renesansnim udžericama za Instagram storije: zašto, ukratko, milionski grad stariji od Splita nema nijednu jedinu zgradu stariju od tri stotine godina. Kad se tako zna zašto – a zna se – pravo je čudo kako je naposletku uopšte opstala i Flajšmanova kuća: ostalih šest De Morezovih zgrada, recimo, nije preživelo već i tursko osvajanje Beograda koju deceniju kasnije.

I šta onda rade ponosni Beograđani, uvređeni kad ih zajebavaju neuki provincialci iz srednjovekovnih palančica? Sednu, dabome, u bager i krenu da ruše sve što je u njihovom gradu starije od dvadeset prvog veka. A ni dvadeset prvi vek više nije siguran. Jer šta? Ako srpsku metropolu već neko treba jednom zauvek da razruši i sravni sa zemljom,

onda će to bogami da urade sami Srbi. Ako ne umemo da radimo, umemo da rušimo.

Krvava i strašna beogradска istorija zapamtice tako da je sve počelo u noći 25. aprila 2016. godine nove ere, kad su nepoznati neki neimari sa fantomkama na glavama i palicama u rukama posedali u bagere i porušili nekoliko privatnih udžerica u Hercegovačkoj ulici, u srcu Savamale. Tako je – bukvalno preko noći, dok pošteni svet spava – započelo poslednje, četrdeset peto razaranje Beograda. Sledeci godina savska obala biće temeljito raščišćena od svake istorije i svakog pojedinačnog urbanog pamćenja Beograda, i na tome mestu niknuće velebni Belgrad Voterfront, deformisana urbanistička mutacija iz vanbračne veze arapskih para i srpske pameti.

Čovek koji je doneo odluku da se gradi Beograd na vodi (Foto: Amir Hamzagić/ATAimages/PIXSELL)

U senci čudovišnog projekta na obali Save, nešto manje arapski investitori krenuli su u poslednju fazu kapilarnog ubijanja i sravnjivanja grada, pre svega na Vračaru, uspavanom ostrvu građanskog, tihog i senovitog Beograda: nakon što su godinama preko noći nestajale stare, skromne jednospratnice, poslednji ostaci romantičnog predratnog grada, a na njihovu mestu poput betonskog korova nicala besprizorna generička ljudska skladišta boje breskve, sad su na red za rušenje došli i ozbiljniji objekti, dvospratne i trospratne klasicističke palate i oronule vile izumrle beogradske aristokratije, redom oslobođane birokratske spomeničko-kulturne zaštite i prepustane gladnim bagerima novih varvara. Vračar kakvoga ste poznavali više ne postoji: to je danas tesna i tužna betonsko-stakleno-niklovana palanka iz vlažnih snova srpske dijaspora sa nemačkim bauštela, onaka kakvu su sanjali negde u rodnoj južnoj Srbiji, a dosanjali usred Beograda.

Ovih se dana pristojni Beograd digao tako na stražnje noge zbog najnovijih investitorskih poduhvata, rušenja celog jednog vracarskog bloka između Trga Slavija i parka Manjež, gde je srpski fudbaler iz dijaspora DEJAN STANKOVIĆ naumio da gradi nešto što je nazvao King's Circle Residences, ili kako već srpska dijaspora imenuje svoje vlažne snove, te planova za širenje Beograda na vodi i konačnu likvidaciju Beogradskog velesajma, sa sve slavnom Halom i veličanstvenom stotinudevetmetarskom kupolom, nekad najvećom na svetu, pa i dan danas – ili barem još neko vreme – najvećom svetskom kupolom od prenapregnutog betona.

Ruše Manjež i Velesajam?! Dobro jutro, Beograde, kako si spavao? Svašta se, naime, dogodilo prethodne noći.

Istovremeno kad su čuli za planove sa Kura'c Palac Residences i beogradskim Velesajmom, uspavani su Beograđani nakon punih sedam godina saznali i ko je stajao iza onog misterioznog noćnog rušenja na Savamali. ‘Sa ponosom vam saopštavam: ja sam bio čovek koji je doneo odluku da se ruše protivpravne udžerice i da se gradi Beograd na vodi. Ja, negativno rođen, otac kriminalaca, brat kriminalca, zlikovac i zločinac, fašista, radikalni nepomenik. Ja!', sarkastično se tako nedavno pohvalio srpski despota ALEKSANDAR VUČIĆ, isti onaj koji je te 2016. javno govorio kako nema pojma ko je rušio u Savamali, nazivajući nepoznate varvare, citirajući ‘kompletним idiotima’. ‘A kompletni idioti’, objasnio je despota Vučić sedam godina kasnije, ‘oni su koji me nisu poslušali, pa su to sve srušili usred bela dana, umesto da mene pozovu da vozim buldožer, da sve srušim i napravimo grad u grad u ponos nacije!’

Istoria za to vreme gleda Vučića kako se kurči i palči, teško odolevajući utisku da ga je negde već videla. I zaista, setila se. Bio je to on: ujahao je u grad sa ambicijom da suspenduje sve državne institucije, eliminise opoziciju i svu političku vlast koncentriše u svojim rukama, pa nakon svega sagradi novi Grad kao spomenik svojoj slavi, sa veličanstvenom Zlatnom Palatom i tridesetmetarskim kipom sopstvenog sebe. Da, nije više bilo nikakve sumnje. ‘Sa ponosom vam saopštavam: ja sam čovek koji je doneo odluku da se ruše protivpravne udžerice i da se gradi Zlatna palata! Ja, negativno rođen, poslednji potomak julijevsko-klaudijevske loze, sin kriminalca GNEJA DOMICIJA, nečak kriminalca KLAUDIJA, zlikovac i zločinac, ja!', jednako se, eto, onomad kurčio i palčio LUCIJE DOMICIJE, istoriji nešto poznatiji kao NERON, rimski despota koji je suspendovao Senat, eliminisao opoziciju i prigrabio absolutnu vlast, pa u nameri da sagradi velebni Domus Aurea – nešto kao Rim na vodi – dao da se spale sirotinske udžerice u Tibernimali i poruši pola Večnog grada, gledajući onda veličanstveni organ i svirajući na liri glasovitu epski evergrin ‘Iliupersis’, odnosno ‘Razaranje Beograda’.

Da, pardon, ‘Razaranje Troje’.

Iza Lucija Domicija, kako znamo, u Rimu je ipak ostalo nešto kuća i zgrada. Iza Nerona Vučića, pak – da skratim istoriju Beograda – neće ostati ništa starije od mandata Srpske napredne stranke: samo ‘ponos nacije’, lepsi i stariji Beograd. Šta god značilo to ‘lepsi’, i šta još godije značilo ono ‘stariji’. Četrdeset peto razaranje Beograda, sad je već izvesno, neće biti aljkavo kao prethodna četrdeset četiri, iza kojih su neshvatljivim nemarom osvajača ostajale čak i oronule udžerice austrijskih urbanista. Danas – ili barem još neko vreme – oronula udžerica austrijskog urbanista u Ulici cara Dušana broj 10 nije samo podsetnik na mračno doba kad je Beogradom vladao tudin, već i podsetnik na mračno doba kad je u Beogradom vladao urbanizam.

Da se nikad više ne ponovi. ■

Nježnost u Gruborima, jednom godišnje

Makija se uselila u vrtove i obore, zadrvenjeno grmlje skriva poprište užasa koji nije preboljen u obiteljima smaknutih Gruborana. Gradnja i raščišćavanje zaselka neće biti dovoljni za mirnije življenje u ovoj božjoj ljepoti među izvorima Krke i Zrmanje

ZVANIĆNICI kad se razidu, legne opet nekakva ljetna tišina po Gruborima. A čuje se svašta. Svi oni zvukovi koje uho inače ne registrira, od zrikavaca do pile iz susjednog sela, ali ovaj kraj ima nekakvu posebnu akustiku. Uho se zatim prijeti one slike na dolasku od Knina, kako se par kilometara ranije otvori pogledu čitava malena udolina, kotlina. Amfiteatarska forma pojačava zvučni efekt tako da ga već i oko čuje.

Ostali smo kratko sami pod velikom lipom uvrh zaselka. Po strani, uz draču leži nekoliko gomilica plastičnih boca, netom ispraznjenih u prašnjava grla posjetitelja na komemoraciji iz Srbije, Slovenije i Bosne. Domaloprije, bilo ih je tu nekoliko desetaka stisnutih u sjeni krošnje, gledajući uzvanike pod sunčobranom. U rukama im jarke ruže i blijede voštanice. Većina njih dolazi svake godine u svoje prazno selo. Dok traje govorancija pred mikrofonima, šuškaju potihi i zagledaju se jedni drugima u lice. Ponetko

mladi izdvaja se mekoćom ekavice. Onda se neki stariji najednom prepoznaju, nakon tridesetak godina, pa se načas glasnije zakotrlja opori dinarski akcent. Malo kliktaju, malo šmrckaju. Nježnost u Gruborima, jednom godišnje.

Razišli su se, eno ih sad nekoliko iza jedne kuće, i malo dalje još njih, idu od druge prema trećoj. Ovamo je ostala prazna scena, mikrofoni i dva maksi-suncobrana oko velikog drvenog krsta na malenom proširenju džade. Uokolo kuće, dva tipa kuća, stare i nove.

Prve imaju one tipične sićušne prozore. Da se zimi ne uvlači studen, da ljeti ne prodire zega. Oronulih su zidova, razdrmanog kamena, skorene patine od čade iz požara u Oluji. Kroz razvaljene krovove rastu stabla.

Druge, novije, glavna su tema ove naše priče. Za svjedočke imamo najprije onih šest duša s fotografijama kojima je optočena spomenuta krstača. MARIJA GRUBOR (90), MILOŠ GRUBOR (80), JOVAN GRUBOR (73), JOVO GRUBOR (65), MILICA GRUBOR (51), ĐURO KARANOVIĆ (41). Svi civili, svi domaći. Na dan 25. avgusta '95.

zatekli su ih ovdje hrvatski specijalci iz Lučkog. Pobili su ih sve, što metkom, što nožem. Dalje je sve više-manje znano. Teško da ima poznatijeg nekažnjenog zločina u čistkama nakon Oluje. Zna se jedinica počinitelja, službeno se zna. Kao i njezini zapovjednici, svi do jednog oslobođeni na sudu. Kao i ŽELJKO SAČIĆ, najistaknutiji među njima.

Ujedno, onaj koji najbestidnije u javnosti prinosi nadležnost u tom slučaju. Zahtijevao je i nekakvu državnu odštetu zbog sudske progona u kojem ga je dijelom spasila zastara. Čuj zastara, a šestoro masakriranih tijednima nakon vojne akcije. I još 26 civilnih žrtava u širem obuhvatu Plavnog, sela kojem pripadaju i Grubori. No sveukupno je procesuiranje bilo i ostalo krajnje jalovo do dandanas. Ostao je i sarkastični lavez generala iz saborskih klupe, tim bučniji što je krivnja veća. Valjda nije posve iščilio ni strah od sudovanja.

Stojimo dakle pored lipe, zurimo u nove kuće skupa s očima s fotografija. Sve to novo je projekt obnove i revitalizacije Grubora, a ovo je prva godina s oplijevijim rezultatom. Znači, neke su kuće rekonstruirane, a druge ostavljene kakve jesu. Uputnije je bilo pored njih izgraditi ganc-nove. Ukupno ih je 20, od toga pola već dovršeno. Odnosno, stavljeni pod krov, s namještenim instalacijama. Finiji radovi tek slijede.

STEVANIA i DUŠAN GRUBOR primaju nas u svojoj kući, jednoj od zapaljenih pa obnovljenih. Radovi su započeli prošlog aprila. Po zidovima još se ističu knauf-ploče, faza je robau. Oni bi napisali pravilno Rohbau, ipak žive u Njemačkoj još otprije. Gradila se ova kuća od toga gastarbjata još davno. Sad su Stevanija i Dušan u Bonnu, a bili su i drugdje po toj zemlji. Dolazili ovdje svake godine, spavalii kući s prozorima zatvorenim folijom. Obrazim se šire u osmijehu kad pitamo za obnovne radeve, kako napreduju. Uskoro će biti i okončani.

Obnova i revitalizacija započela je u naravi tek proljetos, mada je zacrtana i obećana još prije tri godine. Ustvari, tri godine su ništa u našim rekonstrukcijskim historijama, s gusto raspoređenim periodima destrukcije između. No lani se već činilo da prelazimo u onaj moment opsesivno-kompulzivnog ponavljanja najave. Da će i ta neuroza ubrzo postati okamina, a obnova da nastupiti neće vjerojatno nikad. Sad su pak Grubori nalik nekoj drugoj vrsti obećanja, zaloga, osnove. Trebalj je proći gotovo 28 godina da se nešto istinski pomakne. U onome skupu pod lipom, dalo se čuti glasove koji neuvijeno spominju povratak živog svijeta u obnovljene kuće. Zajedno starijih pojedinaca i bračnih parova, ali svejedno.

Sklanjam se uto pred raspomamljenim zvizdanom ispod betonske ploče uz kuću ILIJE GRUBORA, privučeni smijehom. Svi ovaj put stalno naglašavaju da je posrijedi naročita godina, bitno vedrija. Kako i ne bi, kad se sa svih strana crveni neisprani crijev novih krovova. Ilija nam nuđa svoju rakiju, sam peka, kajsija. Jest, svi su ovdje prezimenom Grubori, osim jedne kuće Karanovića, ali ovaj je rođeni brat onog Dušana. Sretan je što ponovno ima gdje primiti ljude u svoje. Dolazi nam i NIKOLA, bivši direktor obližnje škole.

Dvojica dječaka sjede s nama za stolom i mažu salamu na kruhu. Neće pršut, domaćica sliježe ramenima, hoće samo taj nekakav ekstravuršt, pileći. Žive u Engleskoj, kažu da i tamo ima fine salame. Domaćica ubacuje da je ovdje bolja. Sad više ni pršut nije forte. Nikola ih promatra, Ilija pita za školu nekad i sad, Nikola odmahuje rukom. Kaže da je tek u Beogradu shvatio šta je ovdanjeni čovjek, po đacima. Ovaj naš preskače trnje i zmije do škole, onaj ne zna ni po putu ići. Svi odobravaju konstataciju, vidi se načas da sažaljevaju malene Beogradiće. I dječju Englesku s njezinim salamama, nema sumnje.

Žrtve nisu zaboravljene
ni preboljene

Ipak nisu tema kuće, ako dosad nije jasno, nego ljudi, stari i novi, ali bez kuća tu nije ni njih. Ilija nema dovoljno ruku da pokaže sve od radova, niti su mu dugačke koliko da obuhvati svoje oduševljenje i rasprostre ga po zaseoku. Čini se kao jedan od prvih kandidata za povratak. Doveli su im struju, nova razvodna kutija se koči na banderi nadomak

one lipe. Nova gradnja baca oštare sjenke, a stara zaobljenije, poput raslinja. Kabeli u visini lijeno se otežu nad hrpmama šute u dvorištu. Netko je malo ranije uzbudeno komentirao i signal za mobitel, jači nego prošlog ljeta. Tu je sva komunalna infrastruktura, a gradi se i prometna. Dogodine za nama možda neće ostajati teški oblaci prašine dok se vozimo makadamom iz Plavnog.

Škripi nam tako pod nogama tampon, krupno drobljeni kamen, na spustu od vrha Grubora. Virkamo gdje još ima koga, naizlazimo na uzvaničku svitu. Nisu se razbjerežali, zadržali ih domaći na ručku. Pastrva, krumpir, salata, vino. Zvoni beštek i čaše, svi su natiskaniiza dugačkog stola u neožbukanom prizemlju jedne kuće. ANJA ŠIMPRAGA, BRANKO BAČIĆ, MARKO JELIĆ, MARIJO ĆAĆIĆ, JOSIP BEGONJA, BORIS MILOŠEVIĆ, VERAN MATIĆ, naši iz Srpskog narodnog vijeća, razni drugi. Lakše je i njima malko razlabaviti kravate sad kad su konačno izgradili nešto oplijivo.

Službeni vozači pričekat će ih još malo u dvorištu, po strani limuzina zabijeljenih kamenim prahom. Iduće ljeti bi se i oni mogli obradovati asfalta. Život se vraća u Grubore na velika vrata i male prozore, ne isključivo sezonski. Zadnji će doći košci da očiste dolac po dolac oko kuća. Makija se uselila u vrtove i obore, zadrvenjeno grmlje skriva poprište užasa koji nije preboljen u obiteljima smanjutih Gruborana. No gradnja i raščišćavanje zaselka neće biti dovoljni za mirnije življjenje u ovoj božjoj ljepoti među izvorima Krke i Zrmanje.

Jedno su obećanje političari na vlasti ovdje ispunili, ili samo što nisu. Zaostaje neriješenim ono što se moralno izvršiti najprije. Bačić je ovom prigodom iskazao svoje očekivanje da hrvatsko pravosuđe obavi posao kako dolikuje, a to znači kažnjavanje zločinaca. Očekivanje vladina potpredsjednika nije dostatno,

**Marija Grubor (90),
Miloš Grubor (80),
Jovan Grubor (73),
Jovo Grubor (65),
Milica Grubor (51),
Duro Karanović (41).
Svi civili, svi domaći.
Na dan 25. avgusta
'95. zatekli su ih ovdje hrvatski specijalci iz Lučkog. Pobili su ih sve, što metkom, što nožem. Dalje je sve više-manje znano**

nažalost. Fraze o nezavisnosti sudbene vlasti ne smiju više biti alibi za nečinjenje, kamoli zataškavanje.

Povijest javnotužilačkog te sudskega procesuiranja ovog slučaja spada u red najsrmatnijih predmeta dotične vertikale, u raskošnoj konkurenciji. Izvukli su se svi osim jednog sudionika, svjedoka-pokajnika, koji se usred postupka ubio, ili su ga ubili. Preostali su ustrajali na tezi o iznenadnom sukobu hrvatskih policajaca sa srpskim teroristima čak i kad se pokazala očito neodrživom. Nije im ni trebalo bolje. Prije osam godina, ondašnji državni odvjetnik DINKO CVITAN priskočio je upomoć Sačiću, već pritjeranom uza zid institucionalne pravde. Smijenio je županijsku odvjetnicu, pozvao se na posebni državni interes, dao preinaciti kompletiranu optužnicu i pustio toga nadležnog časnika da umakne sve do imuniteta narodnog poslanika.

Nije ostao samo dug prema mrtvima žrtvama, nego i prema živim Gruboranim. Ako je i to malo, dodajmo žrtve s tzv. druge strane, jer se obostrano ubijalo civile u ime naroda, pa ih za tu istu čast falsificiralo u smrti. Zaludu će biti kuće. Uzaman toliki cement i šoder, ako se obnova zaustavi na građevinskim naporima. Nagodinu će se iscrpiti i taj pothvat, a potom ćemo ponovno ostati muklo zagledani jedni u druge, bez odgovora. ■

**Nije ostao samo
dug prema mrtvima
žrtvama, nego i
prema živim Grubo-
ranima. Ako je i to
malo, dodajmo žrtve,
s tzv. druge strane, jer
se obostrano ubijalo
civile u ime naroda,
pa ih za tu istu čast
falsificiralo u smrti.
Zaludu će biti kuće.
Uzaman toliki ce-
ment i šoder, ako se
obnova zaustavi
na građevinskim
naporima**

Dušan i Stevanija Grubor

INTRIGATOR

Energetika i politika

Europska komisija sugerira da se energetske subvencije zadrže u krajnjoj nuždi jedino za ranjiva kućanstva i najranjivija poduzeća

VLADA je u utorak kroz svoj komunikacijski kanal imena Jutarnji list protisnula tzv. probni balon u vidu pretpostavke da bi uskoro mogla ukinuti energetsko-političke subvencije za velike poduzetnike. Odnosno, najprije će vidjeti kako na to reagira šira nazovi-javnost, i sami dotočni poduzetnici, sučeljeni s tom mogućnošću javno. Zatim će možda te subvencije malo reducirati, ili tako nešto, i ostat će sve opet pod sigurnom političkom kontrolom, a ponajviše mandat same naše brižne Vlade.

Spomenut je i poguranac od kojeg sve to polazi: Europska komisija preporučila je ukidanje popularne krizne mjere do kraja ove godine, uz sugestiju da se ušteda potom usmjeri na smanjivanje fiskalnog deficitta. Štoviše, isto tijelo izvršne vlasti EU-a sugerira da se subvencija zadrži u krajnjoj nuždi jedino za ranjiva kućanstva i najranjivija poduzeća, a to po definiciji ne mogu biti svi.

Najavljeni rujanski paket redizajniranih olakšica svakako će u barem jednakoj mjeri uz EK uvažiti činjenicu parlamentarnih i drugih izbora dogodine. To upućuje na naj-pouzdaniji zaključak: kućanstva će gotovo sigurno biti osjetno poštedena i u nastavku ove krize bez kraja i konca. Ipak, Vlada mora pritom itekako povesti računa o možebitnom efektu ukidanja ove mjere na daljnju inflaciju ili pogubno usporavanje ekonomije. Definitivno joj se ne bi isplatilo da na čupriji izgubi ono što je ušiće na mostu, dok se s kakvim novim valom ekonomskih

šokova na proljeće, više se nitko ne bi sjećao mjera od lani.

Na tu kartu očekivano je zaigrala Hrvatska udruga poslodavaca, uz svoje trbuhozborce po medijima, koji naročito usrdno skreću pažnju na interes građana čiji bi budžeti mogli indirektno pretrpjeli udar države na velike poslodavce. Vlada pak daje signal, u ovome medijskom ogledu subjekata od najvećeg utjecaja, da će o tome povesti računa pomoću nekih drugih antiinflacijskih zahvata.

No to nisu jedine sveže vijesti iz područja energetske politike u kombinaciji s fiskalnom, ili samo energetike, jer dosta aktivnosti bilježimo i po energetsko-infrastruktornom pitanju. Ekološki aktivisti i gradani su se također u utorak demonstrativno okupili u Omišlju na Krku, u znak protivljenja proširenju LNG-terminala, tj. dalnjem forisiranju fosilnih goriva općenito. Prvo su ih napali zaštitari, a kad su prosvjednici na to ustuknuli van određenog im prostora, reagirala je interventna policija i odvela njih oko 30.

Pravo im budi, jer su se drznuli upozoriti na poneke fakte o tome da je industrija fosilnih goriva apsolutni profiter aktualnoga grozda globalnih kriza. Spomenuto je i da se zemlje poput Rusije i SAD-a služe plinom kao sredstvom političke ucjene i ostvarivanja svojih imperialističkih ciljeva, što i rat u napadnutoj Ukrajini razotkriva kao, velikim dijelom, sukob konkurenata na tržištu.

Iz inicijative Extinction Rebellion Zagreb pojašnjeno je da su takve situacije 'posljedica dubinskih sustavnih problema poput koncentracije moći odlučivanja u onih koji su u vlasništvu najviše kapitala, i političara koji od toga ostvaruju korist'. Rečeno je i da istinska promjena može doći jedino odozdo,

uz ekocentričan umjesto antropocentričnog načina organizacije društva. Ni zaštitari ni policijski specijalci nisu se složili s navedenim, zauzevši krajnje skeptičan, kritički stav prema demonstrantima, do nekoga narednog preispitivanja stavova među ne sasvim ravnopravnim protagonistima.

■ Igor Lasić

KRATKO I JASNO

Odštete zbog troske

Sređivanje gruntovnice

OPĆINSKI sudovi u Zadru, Karlovcu i Splitu objavili su da su za određene katastarske općine otvorene novoosnovane zemljišne knjige. Iz Zadra su početkom avgusta uputili poziv svim zainteresiranim osobama da izvrše uvid u zemljišne knjige za obrovačka sela Golubić, Muškovce, Zelengrad i Krupu te za Brgud u sastavu Benkovca. U junu su zemljišne knjige otvorene za Drežnicu, a u avgustu i za vrlička sela Maovice, Koljane, Otišić, Vinarić i Ježević.

Na taj način otvoren je ispravni postupak novoosnovanih zemljišnih knjiga, odnosno postupak u kojem se pokušavaju urediti nepravilnosti u prijašnjim upisima. Sve osoobe koje smatraju da bi u ove knjige trebalo upisati nešto što nije upisano ili bi trebalo izmijeniti, nadopuniti ili izbrisati neki upis, pozivaju se da dostave svoje prigovore općinskim sudovima i lokalnim zemljišnoknjižnim odjelima. Općinski sud u Zadru postavio je rok do 11. decembra, u Karlovcu samo do 30. septembra, a u Splitu do 10. novembra.

U Pravnom odjelu SNV-a smatraju da bi kampanja oglašavanja ovog poziva trebala biti bolja, a rok za prigovore duži. Pojašnjavaju da se do sada pravni promet nekretnina na ovim područjima odvijao pomoću zbirke položenih isprava u koju se pohranjuju sve isprave koje prema Zakonu o zemljišnim knjigama mogu biti temelj za provedbu zemljišnoknjižnih upisa.

— Odlukom Ministarstva pravosuđa i uprave o osnivanju zemljišnih knjiga na ovom području, sadržaj zbirke položenih isprava bit će inkorporiran u nove zemljišne knjige. Važno je naglasiti da se ovo dešava u trenutku kada istječe embargo Republike Hrvatske na prodaju poljoprivrednog zemljišta državljanima EU-a i da cijene zemljišta već sad dobivaju na vrijednosti zbog povećane potražnje. Zato je važno provjeriti stanje svojih nekretnina u novootvorenim zemljišnim knjigama i podnijeti prigovor ako nešto nije u skladu s pravom i stanjem na terenu. Svi koji trebaju pomoći, mogu se javiti Pravnom odjelu — poručuju pravni savjetnici.

Svi prijedlozi se mogu podnosići isključivo elektronički, putem javnih bilježnika ili odvjetnika. Otvaranje zemljišnih knjiga dio je Vladinog višegodišnjeg programa katastarskih izmjera građevinskih područja za razdoblje 2021. – 2030.

■ Anja Kožul

Plin kao sredstvo političke ucjene – LNG terminal Krk
(Foto: Nel Pavletić/PIXSELL)

Vlada je donijela zaključak o sanaciji 140 tisuća tona otpadne troske u svom vlasništvu u Biljanama Donjim: čini se kao neslana šala – još dvije godine fore nakon što je dokazano kancerogeni materijal navezen 2010. godine. Za to vrijeme je mještanima sela, pravoslavnom i povratničkom životu, ugroženo ustavno pravo na čist zrak i okoliš...

Presude su jasne, građani Biljana Donjih žive u zagadenom okolišu nakon što je prisilno, bez njihovog znanja, opasna troska odložena u njihovom naselju. Odluka o sanaciji u roku od dvije godine izgleda mi kao izrugivanje Vlade stanovnicima sela koji toliko godina žive uz opasni otpad. Također, ne smatram ni da je slučajnost da je troska ilegalno odbačena baš u Biljanama, a vjerojatno im se iz istih razloga i ne žuri rješiti problem. Još jedan u nizu dokaza da u ovoj državi nismo svi jednaki.

Čini se to kao očajnička odluka Vlade, zato što država proljetos nije putem javnog poziva uspjela prodati trosku. U veljači je Europska komisija po drugi put podnijela tužbu Europskom судu protiv Hrvatske jer trosku nije prema ranijem nalogu uklonila. Nije li u ovom slučaju nedostajao jači angažman oporbe i Zadarske županije kako bi se problem odavno riješio? Prije svega je na državi odgovornost da se troska ukloni i ona mora naći način, pa i onda kad se nitko na javni poziv ne javi. Zašto na primjer nisu angažirali vojnu mehanizaciju? Prioritet ovdje trebaju biti građani koji imaju pravo na zdrav život. Mi iz oporbe smo redovito upozoravali na problem jer to su jedini mehanizmi koje imamo. Nakon svakog našeg upozorenja iz Zadarske županije su slali upite prema Vladi i ministarstvu. Krivica nije na županiji, ali je svakako trebala biti proaktivnija u rješavanju problema. Njihova pasivnost je dovela do odgovlačenja rješenja.

Ni sada, nakon toliko godina, nije lako vjerovati u pozitivan epilog ove priče – možda je riječ o predizbornom triku? Teško je vjerovati u rješenje, ali nakon 13 godina nema alternative. Mišljenja smo da prije svega građani Biljana Donjih trebaju dobiti odštetu jer im je narušeno ustavno pravo na zdrav život i okoliš te da o trošku države trebaju biti upućeni na detaljne sistematske preglede kako bi se na vrijeme utvrdilo imaju li zdravstvenih tegoba nakon toliko godina života pored troske. To je minimum koji država treba učiniti za njih nakon što ih je u potpunosti zanemarila.

■ Dragan Grozdanić

Lutajuće stoke još više

Umjesto da vlasnici lutajuće stoke na povratničkom području budu sankcionirani, još su se više razbahatili pa je šteta za lokalno stanovništvo veća

MJEŠTANI obrovačkih sela su tokom 2022. policiju pozvali čak 60 puta zbog lutajuće stoke bez nadzora. Informacija koju smo dobili od Policijske uprave zadarske upućuje na činjenicu da je teror vlasnika krava i ostale krupne stoke na ovom području intenzivniji nego ikad. Premda postoje jasna zakonska rješenja, nesavjesni vlasnici još uvijek nisu sankcionirani. Češća je praksa da se stočni fond takvih poljoprivrednika na području cijele Hrvatske iz godine u godinu povećava. Razularena stoka u potrazi za hranom i vodom zalazi u tuđe bašte, s lakoćom prelazi zice, ograde i suhozide, brsti plodove i gazi usjeve. Na rutu životinja su privatni pašnjaci i polja, mahom u Žegaru i Krupi, koji se nalaze u neposrednoj blizini rijeka.

Policijski službenici Policijske postaje Benkovac – Obrovac u prvih osam mjeseci ove godine postupali su povodom 19 dojava koje su se odnosile na nekontrolirano držanje domaćih životinja, uglavnom krava.

‘Samо u razdoblju od početka travnja do 23. kolovoza 2023. policija je zaprimila 14 dojava građana o nekontroliranom ili nesavjesnom držanju životinja. Na svaku takvu zaprimljenu dojavu, policijski službenici su izašli na mjesto događaja i o tome načinili zapisnike. U slučajevima kada su utvrđili da postoje elementi za postupanje drugih tijela državne uprave ili lokalne samouprave, o tome su ih pravovremeno obavještavali’, navode glasnogovornici PU zadarske. Dodaju da su u nekoliko slučajeva vlasnici domaćih životinja sankcionirani temeljem odredbi Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira, a u proteklom razdoblju je zbog

sumnje u počinjenje kaznenog djela oštećenja tuđe stvari kazneno prijavljena jedna osoba. Policija je o svemu upoznala ostale nadležne službe, prvenstveno tijela lokalne samouprave, Državni inspektorat, ali i druge nadležne institucije.

Iz Ministarstva poljoprivrede napominju da je nadzor nad postupanjem s napuštenim i izgubljenim životnjama, uključujući uzgojne domaće životinje, u nadležnosti Upravnih odjela komunalnog redarstva jedinice lokalne samouprave na čijem se području takve životinje nalaze. ‘U skladu s člankom 62. stavka 5. Zakona o zaštiti životinja, jedinice lokalne samouprave općim aktima propisuju postupanje s napuštenim ili izgubljenim životnjama. Nadležnost za nadzor nad navedenim općim aktima provode komunalni redari u skladu s člankom 75. stavkom 3. Zakona o zaštiti životinja koji u skladu s člankom 76. Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi donose pojedinačne akte’, priopćavaju iz ministarstva.

Iz svega navedenog je jasno da Grad Obrovac ima ingerenciju i zakonsko pravo da stane na kraj nesavjesnim vlasnicima stoke, da zaštititi svoje stanovništvo i njihovu imovinu. Rješenje postoji, samo treba početi primjenjivati zakonske akte. Kako za Novosti govoril ŽARKO MILIĆ, predsjednik obrovačkog Vijeća srpske nacionalne manjine i komunalni redar, lokalna samouprava može donijeti odluke po kojima bi redari izlaskom na teren mogli pisati kazne.

– Svima sam ukazivao na taj problem, svi su upoznati s tim: Gradska vijeće, gradonačelnik i pročelnici, ali do danas ništa nije riješeno. Ako postojeće odluke Grada nisu adekvatne, treba donijeti nove s kaznenim odredbama kako bi vlasnici lutajuće stoke mogli biti kažnjeni. Ovdje je problem što u

naša sela dolaze krave s područja drugih općina. Stoka se goni preko Velebita, često ostaje na našim pašnjacima i radi štetu. Mi smo te vlasnike zvali, molili smo ih da sklone i zbrinu svoje životinje, ali u zadnje vrijeme neće ni da se javi na telefon. Srpsko narodno vijeće je uputilo dopis Gradu, međutim još ništa nije učinjeno – ističe Milić.

■ Anja Kožul

Lažni pravoslavci u stečaju

ZBOG neplaćanja doprinosa za plaće u iznosu od gotovo 22 tisuće eura, zagrebački Trgovački sud pokrenuo je prethodni postupak radi utvrđivanja pretostavki za otvaranje stečaja Hrvatske pravoslavne zajednice (HPZ). Radi se o udruzi koja stoji iza nepriznate Hrvatske pravoslavne crkve, čiji je cilj revitalizacija te vjerske organizacije. HPZ je, podsjetimo, postojao jedino za vrijeme NDH, gdje je ustašama i poglavniku ANTI PAVELIĆU trebao poslužiti za dodatno slabljenje Srpske pravoslavne crkve i dijeljenje srpske zajednice na području te kvislinške tvorevine.

Vijest da je postupak pokrenut samozvani arhiepiskop tzv. HPZ-a, inače Bugarin, ALEKSANDAR RADOEV IVANOV doznao je od potpisano novinara. Tako barem tvrdi. Pretpostavlja da je razlog tome neplaćanje doprinosa za plaću koju prima od HPZ-a čiji je, također, predsjednik.

— Pretpostavljam da se radi o tome, ali mi nije jasno zašto bi država od mene tražila bilo kakav novac. Ja sam sebi nisam isplaćivao plaće, jer nemamo novca na računu. Država je već uzela nešto sitno što je bilo. Mogli su i meni uplatiti plaću – kaže ironično Radoev.

Pa kad već ne zna ili se pravi da ne zna, red je da mu pomognemo. Kao predsjednik udruge, stoji u vijesti koju je objavila Hina, morat će 29. rujna doći na ročište na kojem će se odlučivati o stečaju. Također u roku od osam dana mora dostaviti pisano izvješće o finansijsko-gospodarskom stanju i imovini HPZ-a. Ako se ogluši, sud će odrediti saslušanje, odrediti zastupnika HPZ-a, a Radoeva kazniti s 1,3 tisuće eura.

— U samom radu HPZ-a ta činjenica neće značiti ništa. Imamo mi još udruga – kaže Radoev.

HPZ je, inače, osnovan 2017. godine. Od osnivačke skupštine, barem sudeći po registrima koji se vode, nije bilo sastanaka, mada su po statutu obavezni svake godine održati skupštinu. Uz Radoeva, HPZ čini nekoliko desetaka građana, uglavnom radikalnih hrvatskih nacionalista koji nemaju nikakve veze s pravoslavljem. Nije im ovo prvi slučaj. Likvidirana je i Udruga hrvatskih pravoslavnih vjernika preko koje su u više navrata bezuspješno tražili registraciju. Razlog je neodržavanje skupština.

■ Goran Borković

FRAGMENTI GRADA

Domovinsko tržište

BTW., demokracija i sloboda tržišta su bile temeljene vrijednosti zbog kojih su mnogi dali svoje živote te se borili za slobodnu i nezavisnu državu, tim je riječima GABRIJEL DEAK, član Upravnog odbora stranke Fokus i zamjenik gradonačelnika Svetе Nedelje, okvalificirao jednu od navodno fundamentalnih vrijednosti koja bi u funkciji nekakvog argumenta trebala doprinijeti da klatno u aktualnoj raspravi prevagne na stranu onih u Hrvatskoj koji osporavaju zakon o djelomičnoj zabrani rada trgovina nedjeljom.

Puno se toga izreklo na tu temu tijekom protekla dva mjeseca, otkako je novi Zakon o trgovini stupio na snagu. Komentiralo ga se u kontekstima radničkih prava, obiteljskih i društvenih vrijednosti, profitnih interesa trgovaca i utjecaja Crkve na politiku. No u obilju izjava raznolikih uvjerenja, gore spomenuta zasluguje poseban tretman i zavreduje da je se ne zaboravi.

Da su obilježja poveziva s povijesnim dođađajem koji je i službeno imenovan Domovinski rat (branitelji, domovina, obrana od srpskog agresora, žrtve, Vukovar) stekla hegemonijalni status u današnjoj Hrvatskoj – što će reći da su objedinjena na razini kanoniziranog mita, a znamo da se o mitu ne može raspravljati, posebno ne kritički – opće je mjesto, pa stoga svaka domaća politička opcija traži sglasje s takvom ideologijom. Ipak, uspjeli ludom misaonom vratolomijom spojiti atribute Domovinskog rata sa slobodnim tržištem, pa makar iz perspektive najneoliberalnije domaće političke strančice, učinak je usporediv s triptom. Inovativna niska na krunici svih krunica.

Kada bi kojim slučajem bili među živima MARGARET THATCHER i RONALD REAGAN, dva politička simbola neoliberalizma, vrlo je moguće da bi vladama svojih zemalja, Velike Britanije i SAD-a, uputili inicijative da se dotičnom pripadniku spomenute stranke u perifernoj zemlji EU-a dodijeli nekakav orden trećeg ili četvrtog ranga važnosti, ‘za posebne doprinose u širenju ideja demokracije i slobodnog tržišta u postsocijalističkim zemljama’. Kao što nije isključena mogućnost da će neka od brojnih anglosaksonskih fakultetskih katedri ekonomije koje su iznikele na zasadama učenja MILTONA FRIEDMANA i Chicago Boysa, čim im netko dojavi za te dovitljive političko-povijesne i ekonomske ideje te im prevede izjavu imenovanog tehnikratiča, pozvati istog da im gostuje s tematskim predavanjem.

No koliko god takvi scenariji mogli izgledati zamislivi i ostvarivi iz vanjske perspektive, ponešto je drukčije promotrimo li ih iz domaćeg rakursa. Može li si itko predočiti filmski kadar, na primjer u nekom fiktivnom uratku JAKOVA SEDLARA, u kojem nasmrt ranjeni hrvatski branitelj, recimo na nekom od ratišta u Slavoniji 1992. ili 1993., u naručju prijatelja suborca izgovara posljednje riječi svog ovozemaljskog života: ‘Čuvajte mi Hrvatsku, živjelo slobodno tržište’?

■ Hajrudin Hromadžić

Krava u šetnji pored manastira Krupa

Ustaški logor Jasenovac postao
je središnja točka revizionističkih
i neoustaških stremljenja

Neoustaška lakirovka Jasenovca

Revizionisti su u proteklih 30 godina opsivno nastojali ponovno napisati povijest najstrašnijeg ustaškog logora. Zaključak im je uvijek bio manje-više isti: trebalo je minimizirati ili posve negirati zločin koji se u logoru dogodio

NAKON što je FRANJO TUĐMAN u 'Bespućima' 1989. otvorio debatu o karakteru ustaškog logora Jasenovac, u narednim su godinama taj posao nastavili drugi, revizionisti i neoustaše. Oni su u proteklih 30 i više godina opsesivno nastojali ponovno napisati povijest tog najstrašnijeg ustaškog logora. Pristupi su im bili ponešto različiti, baš kao i činjenice i argumenti koje su koristili. Međutim, zaključak im je uvijek bio manje-više isti: trebalo je minimizirati ili posve negirati zločin koji se u logoru dogodio. Količina tih napisa, koji su često bili s one strane dobrog ukusa, stvarala je tijekom godina u hrvatskoj javnosti dojam da se u Jasenovcu uistinu zbivalo nešto što nije sukladno službenom tumačenju, kakvo prezentira JUSP Jasenovac.

Tvrđnje o takozvanom 'jasenovačkom mitu', kao što smo pokazali, promovirane su još u dijaspori, i prije 1990. U Hrvatskoj je diskusija pokrenuta 1989., većim dijelom pod pritiskom srpskog nacionalističko-revisionističkog narativa utemeljenog na mitu o 700.000 jasenovačkih žrtava. U Hrvatskoj ga je prvi otvorio LJUBO BOBAN, potom i neki drugi, a onda na specifičan način preuzeo Franjo Tuđman, potom pravaši i drugi ekstremni desničari, pa i istaknuti HDZ-ovci, poput ANDRIJE HEBRANGA, ali i historiografski amateri poput MARIJANE COTE, JOSIPA PEČARIĆA, VLADE VLADIĆA, TOMISLAVA VUKOVIĆA, DAMIRA BOROVČAKA, biskupa VLADE KOŠIĆA, IVANA ZVONIMIRA ČIĆKA, pjevača MARKA PERKOVIĆA i drugih. Bavili su se Jasenovcem u značajnoj mjeri po sličnim obrascima (iako uglavnom na višoj razini) i historičari JOSIP JURČEVIĆ, VLADIMIR GEIGER, VLATKA VUKELIĆ, NIKICA BARIĆ, MARIO JAREB, DAVOR MARIJAN, MLAĐEN IVEZIĆ i STJEPAN RAZUM. Revisionističke su teze prenesene i u leksikografska izdanya koja su barem u načelu nastojala biti ozbiljna poput Hrvatskog općeg leksikona.

O tome kako se od 1990. formirao revisionističko-neoustaški narativ o Jasenovcu, svjedoči i slučaj ILIJE BARBIĆA (1924.), rodom iz Kovačića kod Livna. Mobiliziran u rujnu 1944. u ustaše, prebačen u Zagreb te u svibnju 1945. zarobljen na Bleiburgu. Odmah je uključen u sastav jedne vojvodanske partizanske jedinice. Sudjelovao je u borbi protiv 'odmetnika' u istočnoj Bosni (očito četnika!). Četiri mjeseca kasnije vratio se kući, angažirao se u mjesnom NOO-u, išao na radne akcije, bio čak komandir čete. Emigrirao je iz Jugoslavije 1963. Isprva je živio u Austriji i Švicarskoj, do kraja sedamdesetih nastanio se u brazilskom São Paulu. Tvrđio je 1996. da je kao 'pripadnik Prvog obrambenog zdruga Ustaške obrane neko vrijeme proveo u Jasenovcu, da su u njegovim rukama bile 'knjige logora Jasenovac' u kojima je bilo upisano 'sve osoblje koje je prošlo kroz logor od osnutka do travnja 1945. godine', da su knjige 'spalili' prije odlaska iz Zagreba 7. svibnja 1945., a da je prema njima 'kroz Jasenovac ukupno prošlo 18.000 zatočenika'. Potom piše da je u logoru stradalo 1236 Cigana, 'što je za požaliti, jer se za njih može tvrditi da su pobijeni nevini, što se na druge, izuzev malog broja, ne odnosi'. Barbarić je istakao da 'Jasenovac nije bio hotel za turiste, već sabirni logor za teroriste tj. nepoželjne elemente koji su bili neprijatelji državne sigurnosti, bili oni Hrvati, Židovi, Srbi, Cigani, ili bilo koje nacionalnosti'. Nапослјетку se Barbarić obrušio na SLAVKA GOLDSTEINA, jer da je 'više puta čitao njegovu pisaniju kako je u NDH i Jasenovcu pobijeno milijun Židova, Srba i Cigana', a da je on 'osobno uvijek imao simpatije prema Židovima ... ali osu-

Ravnateljica JUSP Jasenovac Jovičić dobila je 2013. e-poruku predsjednika HČSP-a: 'Vi jako dobro živite od svojih laži jer vas hrvatska država plaća za iste te laži o Jasenovcu i Hrvatima općenito. Vaše laži i mržnja prema svemu što je hrvatsko samo doprinose vašem kraju'

dujem njihovu židovsku propagandu protiv NDH'. Nema dvojbe da je glavni urednik Hrvatskog obzora MILAN IVKOŠIĆ znao da o Slavku Goldsteinu objavljuje laži, jer je 1989. i 1990. bio glavni urednik HSLS-ovog lista Obzor kad se Goldstein kao predsjednik HSLS-a najčešće suprotstavljač pričama koje su dolazile iz beogradske revisionističke kuhinje o 700.000 jasenovačkih žrtava. Osim toga, Barbarićeve tvrdnje o nekakvim jasenovačkim knjigama i slične su krajnje sumnjive, jer ih nitko u prethodnih pola stoljeća, a ni kasnije nije spominjao. Uostalom, čak i da su postojale, kako je on, novak u ustaškim redovima, uopće došao u priliku da ih vidi? I kako to da OZN-a, kad je Barbarić zarobljen kod Bleiburga, nije shvatila da Barbarić ima vrlo važne informacije, nego ga odmah prebacuje u partizansku jedinicu? Pripeće biti da je Barbarić sve izmislio. Sve je te tvrdnje ponovio i 2010. u knjizi u kojoj je slavio NDH i PAVELIĆA.

Na početku novog vala promocije revisionističko-neoustaške 'istine' o Jasenovcu nakon 2000. stoji knjižica (128 str. malog formata) VLADIMIRA MRKOCIJA i VLADIMIRA HORVATA Ogoljela laž logora Jasenovac. JOSIP PEČARIĆ je u predgovoru s negodovanjem konstatirao kako je 'danас u Hrvatskoj kao točna prihvaćena brojka žrtava Jasenovca koju zagovaraju otac i sin Goldstein - od 80

do 100 tisuća'. Ključna teza glavnog autora Vladimira Mrkocija jest da valja dovesti u pitanje broj jasenovačkih žrtava koje predlaže Goldsteinovi, jer, tobože, 'za masovna ubijanja zatočenika nema dokaza', a 'u Jasenovcu, osim Židova i Cigana, nije bilo nevinih zatočenika. Svi ostali, osim možebitnih iznimaka bili su zatvoreni zbog antidržavne terorističke djelatnosti, i bili bi u svakoj državi u sličnim okolnostima za ista djela osuđeni i zatočeni'. Pored te absurdne i duševno nemoralne tvrdnje, Mrkoci se najviše bavi uljepšanim prikazom svakodnevног logoraškog života, dokazujući to istrgnutim primjerima iz memoara MILKA RIFFERA i tretomne knjige ANTUNA MILETIĆA, a prešućujući neusporedivo brojnije podatke iz istih knjiga koji daju pravu sliku Jasenovca kao brutalnog logora smrti.

U atmosferi koju su na desnici stvarale ova i slične knjige ravnateljica JUSP Jasenovac NATAŠA JOVIČIĆ dobila je 2013. e-poruku JOSIPA MILJKA, predsjednika HČSP-a: 'Vi jako dobro živite od svojih laži jer vas hrvatska država plaća za iste te laži o Jasenovcu i Hrvatima općenito. Vaše laži i mržnja prema svemu što je hrvatsko samo doprinose vašem kraju. Takvi kao vi su samo ostaci ostataka truleži na hrvatskom nacionalnom tkivu i osuđeni ste na izumiranje i ludilo u koje vas vodi nezajedljiva i bolesna mržnja. Za Dom Spremni!' Istodobno s tom porukom, Nataša Jovičić primila je još jednu, anonimnu, na kojoj je fotografija puščanoga metka. Bio je to samo jedan u nizu konkretnih pritisaka koji je pokazivao da se izravno ugrožava i uništava jasenovačka memorija.

Društvo za istraživanje trostrukog logora Jasenovac osnovano je 2014. s nakanom da članovi i hrvatska javnost 'ustanove što realniju sliku događaja u Jasenovcu od 1941. do 1945., kao i nakon 1945. godine'. Utemeljitelji su tvrdili kako je prvi Jasenovac bio ustaški, do svibnja 1945., potom drugi komunistički, od 1945. do 1948., a treći protiv informbiroovaca, od 1948. do 1951. Ključna osoba u toj inicijativi bio je Stjepan Razum, inače prvi predsjednik tog društva.

Bilo je to u danima kad je Tomislav Sunić zdjeljeno konstatirao kako su 'pojam Jasenovca namjerno lažno širili lijevo-liberalni krugovi te je on iz mitova prerastao sada u dogmu i prekasno je očekivati da će iz tih krugova doći do promjena ili kajanja zbog neistina'. Sunić se prevario, jer se Društvo za istraživanje trostrukog logora Jasenovac uz svesrdnu pomoć pojedinaca ili raznih institucija s vremenom pozicioniralo u javnom prostoru i više 'ne djeluju kao marginalni pojedinci'. Tako će alternativno odnosno revisionistički narativ ustaškog i tobožnjeg postustaškog logora u Jasenovcu zadobivati sve više pravo javnosti.

Analiza revisionizma

IVO GOLDSTEIN redoviti je profesor u trajnom zvanju na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Na početku karijere bavio se ponajviše srednjim vijekom, i predavao je opću povijest srednjeg vijeka da bi kasnije promjenio katedru i predaje suvremenu povijest. Objavio je niz knjiga koje se tiču suvremene povijesti, sinteza hrvatske povijesti, povijesti Židova, Holokausta. Nedavno je u izdanju Frakture objavljena njegova nova knjiga 'Povijesni revisionizam i neoustaštvu - Hrvatska 1989. - 2022' koja je zaključni dio svojevrsne trilogije koju čine knjige 'Jasenovac' i 'Antisemitizam u Hrvatskoj'. Goldstein u knjizi na 696 stranica opisuje, analizira i polemizira s fenomenom povijesnog revisionizma i rehabilitacije ustaštva kroz koje dio vladajuće elite sebi nastoji prikrbiti legitimitet, a dio akademске elite u tome nalazi, uz ostalo, lukrativnu robu. U drugom nastavku fejltona objavljujemo dijelove poglavja o revisionizmu na primjeru ustaškog logora Jasenovac.

Vukić nije napisao knjigu Radni logor Jasenovac kako bi ispričao istinsku povijest jasenovačkog logorskog sustava, već kako bi stvorio privid znanstvenosti za prikrivanje antisemitskih i (još važnije) antisrpskih teorija kojima hrvatska radikalna desnica pokušava revidirati povijest NDH

Značajnu je pomoć dalo Ministarstvo hrvatskih branitelja koje je sustavno finansiralo njihove 'istraživačke projekte' (od 2017. do 2019. godine za projekt 'Otkrivanje istine o logoru u Jasenovcu kao podrška sudionicima i stradalnicima Drugog svjetskog rata', dobili su 160.000 kuna - ili oko 21.250 eura). Još je važnija pomoć Crkve koja je davala medijsku i institucionalnu podršku, a vjerojatno i financijsku.

Predsjednik Stjepan Razum i drugi članovi Društva odmah su po osnivanju 'osuli tešku, sinkroniziranu i uvedljivu paljbu po samoj esenciji sadašnjeg Spomen-područja Jasenovac'. Prema njihovim tvrdnjama, Jasenovac nije bio logor smrti, već isključivo sabirni i radni logor; u Jasenovac nisu dovođeni ni ubijani ljudi zbog njihove 'nepoželjne' rasne, vjerske i političke pripadnosti, već protivnici ustaškog režima koji su odrali sudske kazne od jedne do tri godine prisilnog rada'. Najviše se napadao poimenični popis od 83.145 žrtava logora koji je, po Razumu, 'neutemeljen i lažan', 'otrovna i sramotna laž', 'velika prijevara' koju je on tobože razotkrio. Razumovi istomišljenici i sljedbenici su po raznim medijima te objede ponavljaljili i potkrepljivali raznim navodnim argumentima. Razum je optuživao ravnateljicu Spomen-područja Natašu Jovičić da je odgovorna za sve te navodne falsifikate i pozivao je DORH da protiv nje pokrene istragu.

U knjizi Jasenovački logori - istraživanja koje je Društvo izdalo 2015. VLADIMIR HORVAT i IGOR VUKIĆ dokazuju da Jasenovac od 1941. do 1945. nije bio logor smrti, već samo sabirni, kažnjenički i radni logor. Nikakvih masovnih ubijanja nije bilo, a za ostatke žrtava koji su pronađeni u iskopavanjima šezdesetih i kasnijih godina tvrde da nisu stradale u ustaškom, već u poslijeratnom logoru pod partizansko-komunističkom vlašću.

Tom se knjigom javnosti prvi put kao revisionist-amater predstavio Igor Vukić i potom napisao niz revisionističkih tekstova. Do oko 2000. Vukić je bio vrlo dobar novinar i urednik u raznim novinama (Vjesnik, Novi list, Jutarnji list, Privredni

vjesnik), vrlo kritičan prema vladajućoj politici devedesetih (npr. tvrdio je da je predsjednik Vrhovnog suda MILAN VUKIĆ 'činio sve same krive korake', kako je 'nepristojan', itd., žestoko je kritizirao sve postupke vlasti protiv Feral Tribunea, uključujući suđenje VIKTORU IVANIČIĆU i MARINKU ČULIĆU). Vukić me 1997. intervjuirao za riječki Novi list te mi postavljao niz sugestivnih pitanja. Naime, komentirajući činjenicu da su neki visoki dužnosnici ustaše nazivali 'hrvatskom vojskom' sugerirao je da su 'oni imali svojevrsno "zeleno svjetlo" od samog Tuđmana, koji je prvi počeo promociju dotad neuobičajenih kvalifikacija NDH', da Bespuća Tuđmana 'kompromitiraju kao povjesničara', ali da je 'još važnije da su iz toga izvedeni nepovoljni politički zaključci', da bi se srušeni antifašistički spomenici trebali obnavljati i da bi se ustaški graffiti trebali uklanjati te je, napisljektu, zapitao ne bi li 'trebalo donijeti zakon protiv veličanja NDH'?

Od otprilike 2014. Vukić je radikalno promijenio stavove. Nakon prvih tekstova o Jasenovcu feljtoniziranih u Glasu Končila, pojavljuje se kao suautor već spomenute knjige Jasenovački logor – istraživanja, povijesni revizionizam i neoustašvo a onda i knjige Radni logor Jasenovac (2018.). Od niza manipulacija i pogrešaka koje Vukić u njoj radi, navest čemo samo neke. Na primjer, i on, poput Vukovića i Mrkocija, selektivno citira Milka Riffera o predstavama u Jasenovcu itd., ali 'zaboravlja' navesti da Riffer opisuje i najzvijerski istrebljenja tisuća i tisuća ljudi. Preuzima izvještaje jasenovačkih lječnika o smrti zatočenika (npr. kljenut srca) i proglašava ih vjerodostojnjima, ali prešuće navode svjedoka koji tvrde da su te dijagnoze izmišljene, da su ih lječnici naknadno pod pritiskom i na brzinu upisivali kako bi se zadovoljila forma (ligečnik dr. NIKOLA NIKOLIĆ, preživjeli logoraš, opisao je kako su nekim odraslima upisali da su umrli od dječjih bolesti ili od konjunktivisa, neki muškarac da je umro od tumora na maternici). Citira ANTU CI-

LIGU, koji je svjedočio strijeljanju ustaša i nekih zatočenika zbog pljačke drugih zatočenika, ali prešuće Ciligina svjedočenja o ubijanju Roma te o masovnim ubijanjima u Gradini. Naime, Vukić, baš kao i drugi revizionisti, sustavno ignorira svaki navod o masovnim ubijanjima, bilo da je opisan u memoarima ili svjedočenjima preživjelih logoraša ili pripadnika ustaške posade. Nadalje, opisuje dolazak međunarodne komisije u logor u veljači 1942. i pritom citira samo one izvještaje koji logor opisuju kao uredno i dobro vođeno mjesto u kojem se vodi sva potrebna brika o zatočenicima, ali potpuno ignorira izvještaj njemačkog kapetana ARTHURA HAEFFNERA, koji je prozreo ustaški pokušaj prikrivanja pravog stanja i Jasenovac nazvao 'logorom najgore vrste, usporedivim s Dantevim paklom'. Krajnje cinično je tvrdio i da su Židovi koji su послani u Jasenovac bili time zaštićeni od deportacija u nacističke logore smrti, kao da ih je u Jasenovcu čekala bolja sudbina! Napisljektu, na krajnje je osebujan način odgovorio na najbanalnije od svih pitanja: zašto su muškarci, žene i djeca uopće zatočeni u logoru? Odgovor je bio da je u najvećem broju slučajeva 'to bio radni logor za aktivne protivnike NDH' koje je država 'nastojala odvratiti od protudržavne djelatnosti'.

KAKO bi minimizirao jasenovačke strahote, Vukić citira arhivski fond ustaškog redarstva za grad Zagreb na temelju kojeg se može zaključiti da je sa širem zagrebačkog područja od ožujka do prosinca 1942. u Jasenovac poslano oko 1000 zatvorenika, da su oni uglavnom bili Hrvati katolici, pristaše komunističkog otpora usmjerenog protiv ustaške vlasti. No Vukić prešuće druge ustaške arhivske fondove i nizove dokumenata u kojima su uredno registrirane istovremene brojne i masovne deportacije Srba, Židova i Roma samo zato što su bili Srbi, Židovi i Romi (na primjer, jasenovačko zapovjedništvo javlja

Ustaše sprovode civile, Srbe i Rome, u logor Jasenovac (Foto: US Holocaust Memorial Museum/Wikimedia Commons)

da je 20. rujna 1941. iz Zagreba dopremljeno 199 Židova ili da na popisu stoji 'kom.' /komunist/ i 'čet.' /četnik/, ali je iz popisa vidljivo da su otpremane cijele srpske i židovske obitelji ili da je samo 10. lipnja 1942. u jasenovački logorski sustav iz Zagreba i okolice deportirano 241 muškarac i 620 žena s malom djecom, romske nacionalnosti).

Vukićevi su argumenti i dokazi koje navodi u pravilu nepotpuni, izokrenuti, a ponekad i potpuno pogrešni. Bilješkama često nedostaju važni podaci, zbog čega je vrlo teško, ako ne i nemoguće provjeriti točnost tog podatka. Primjerice, navodi samo broj arhivske kutije ili mikrofilma, ali ne i točnu signaturu, čime se otežava provjera njihove točnosti (neki od mikrofilmiranih nizova imaju i više od 1000 pojedinačnih stranica).

Vukić nije napisao knjigu Radni logor Jasenovac kako bi ispriporijedao istinsku povijest jasenovačkog logorskog sustava, već kako bi stvorio privid znanstvenosti za prikrivanje antisemitskih i (još važnije) antisrpskih teorija kojima hrvatska radikalna desnica pokušava revidirati povijest NDH. U međuvremenu se Vukić bavio i sudbinom kozaračke djece u jasenovačkom logorskom kompleksu odnosno, kako je sam definirao, 'udomljavanjem ratne siročadi u obiteljima'. NATAŠA MATAUŠIĆ je taj Vukićev tekst s pravom nazvala 'revizionističkim pamfletom u kojem su činjenice izokrenute, a istina postavljena naglavačke'. Na primjer, Vukić partizanske aktivnosti na Kozari i općenito naziva 'partizanskom oružanom pobunom'.

Vukić tvrdi da su 'akciju zbrinjavanja djece, uglavnom pravoslavne vjere vodile institucije NDH na čelu s poglavnikom Pavelićem'. Kao krucijalni dokaz tomu Vukić navodi Dopis Ministarstva udružbe od 29. srpnja 1942. u kojem se navodi da 'u sabirnim logorima u Jablancu, Mlaki i Uštici imade još oko 2500 djece koja

se po nalogu Poglavnika imadu preuzeti u državnu zaštitu, kao i djeca iz sabirnog logora u Staroj Gradiški koja su već preuzeta'. Vukić, naravno, ignorira mnoge izvore iz kojih se jasno iščitava da se nije radilo ni o kakvoj velikoj brizi Poglavnika, već o akciji DIANE BUDISAVLJEVIĆ. Vukić ističe kako su na nekim mjestima prilikom prijevoza 'mladi ustaški vojnici pazili da koje manje dijete ne zaostane, stavljali na kola i prevozili do željezničke stanice u Jasenovcu, odakle su vlakom putovali za Sisak i dalje za Zagreb'. No ustaše su pomagali samo u jednom slučaju, a kako je zapravo izgledao put za Zagreb i Sisak opisuje Diana Budisavljević: ona je od Okučana do Zagreba bila sama sa 62 djeteta u vagonu 'koja su ležala na drvenom podu, bez slame, bez ikakve hrane i pića. Djeca su bila gladna i žedna... Put je bio užasan. Cijelu noć se čulo stenjanje i kukanje. Put do Zagreba činio se beskonačnim'.

Ovu tragičnu priču Vukić završava tvrdnjom da je 'nakon 1945. režim potencirao priču da je 'spašavanje djece iz ustaških logora' organizirala KPJ. Nasuprot tome, a mnogo bliže istini, moglo bi se reći: kozaračku, partizansku djecu, spašavao je Pavelić'.

Uz Vukića se svojim tobožnjim zanimanjima o Jasenovcu u krugu hrvatske ekstremne desnice godinama predstavlja ROMAN LEJAK objavljivajući 'senzacionalna 'otkrića' o tome logoru te je tako 'uspješno 'prodavao maglu' Hrvatima'. Pritom 'posebno i istaknuto mjesto imaju njegovi precizno izmišljeni brojevi broja jasenovačkih logoraša i broja žrtava logora Jasenovac', konstatirao je Vladimir Geiger u rijetkom porivu da se obraćuna s amaterima-revizonistima i neoustašama. Kruna Leljakova istraživanja o ukupnom broju jasenovačkih logoraša i broju žrtava logora Jasenovac bila je njegova knjiga (i film) Mit o Jasenovcu. Unjоj sustavno manipulira, pa tako, recimo, donosi dva dokumenta – popisa, jedan Zemaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i drugi, nepoznatog porijekla, u kojima su navedene ukupno 1754 jasenovačke žrtve, pa to prikazuje kao podatak o konačnom broju žrtava (a riječ je samo o jednom, i to tek početnom popisu jasenovačkih žrtava logora pridodanom optužnicu protiv Ante Pavelića!). Tvrđio je i da dokumentacija 'koju je dobio' iz Vojnog arhiva u Beogradu 'potvrđuje genocid pola milijuna Hrvata', ali te dokumente nikad nije pokazao. U intervjuu Glasu Končila tvrdio je da je iz istog arhiva dobio dokument o tome kako je Tito 1948. naredio zatvaranje jasenovačkog logora, ali taj 'ključni' dokument Leljak nije htio objaviti niti dati na uvid, jer ga je kao izuzetno važan tobož 'čuva' za svoju knjigu o Jasenovcu koju je tada nudio. Međutim, u knjizi (baš kao ni u filmu) nije objavio nikakav takav dokument. Drugi su mediji Leljaka višekratno uhvatili u manipulacijama i lažima. Uostalom, u socijalističkoj Jugoslaviji bio je pripadnik Kontraobavještajne službe JNA. U Sloveniji je 1989. osuđen na 14 mjeseci zatvora zbog krađe i nezakonitog snimanja. Kasnije mu je zbog pronevjere zabranjeno poslovanje u Austriji te je zbog toga u Sloveniji osuđen na tri i pol godine zatvora.

Svi ovi tekstovi, koliko god bili za obrazovanju i informiranju publiku besmisleni, u krugu manje obrazovanih i nacionalistički zadriglih ostavljaju dojam da u svom tom dokazivanju 'ipak nečega ima', pa se i odbacuje skrupuljno ustanovljena istina o ustaškom logoru u Jasenovcu, a da je priča o stradanju desetaka tisuća nevinih ljudi, žena i djece samo mit i laž nastala u jugokomunističkoj (ili srbočetničkoj, judeomasonskoj itsl.) kuhinji. ■

Nema kuće do banjiske

S ovim se mojim porodičnim nasljeđem malo koja zidana kuća može mjeriti. U njoj u doslovnom smislu osjećate toplinu doma, pogotovo kad zima počne stezati. Žao mi je što puno takvih kuća diljem Banije i Korduna sve više propada, kaže umirovljenica iz Klasnića Miljka Šašo (75)

ČIM se 1966. udala, danas 75-godišnja MILJKA ŠAŠO otisla je s mužem IGNJATIJEM iz Klasnića u Zagreb; premda je u tom gradu provela čitav radni vijek i veći dio života, nijednoga dana nije prestala misliti na svoju rodnu kuću, na banijska brda kojima je ona okružena i potok što protječe podno njezina vrta. Sa sigurnošću je znala da će se kad-tad ponovno obresti na tim lijepim stazama svoga djetinjstva.

— Zaposlila sam se u Tvornici Franck, a moj Ignjatije u Tiskari Borbe. Sagradismo u Zagrebu kuću, dobismo sinove SLAVKA i MILANA. Sve je nekako klizilo po redu i planu, baš kako treba. Posjećivali bismo moju majku DRAGU ovdje u Klasniću, uživali dan-dva u

prirodi, pa nazad u grad s torbama punima mesa, voća i povrća. A onda od 1983. zareda se nevolje: Slavko je s jedva 16 godina smrtno stradao u prometnoj nesreći, pa je Ignjatije 1996. podlegao srčanom udaru. Dvije godine nakon njegova infarkta umire i moja mama. Sve me to shrvalo i gotovo potpuno slomilo, dok nisam shvatila da će preživjeti i ostati normalna samo ondje odakle sam krenula u život. I evo me sad u svom Klasniću, u kući mojih djedova Momića – sažima nam sugovornica svoju sudbinu.

Za turobnih su 1990-ih Miljka i Ignjatije ostali su u Zagrebu, na svojim radnim mjestima i u svojoj kući. Sin Milan i danas u njoj živi sa svojom obitelji. Šaše su vazdali otvoreni i srdačni ljudi, pa su u glavnom

gradu brzo stekli puno dobrih kolega, prijatelja i susjeda.

— Kad je oružje zazveketalo u dijelovima bivše države, tadašnji direktor Francka MILAN ARTUKOVIĆ okupio je nas radnike, rekavši nam da samo i dalje radimo svoj posao pod njegovom zaštitom. A bude li nas, dodao je, netko vrijedao po nacionalnoj osnovi ili nam uzrokovao kakve neprilike, neka mu to odmah prijavimo – prisjetila se Miljka.

Kad je u Zagrebu prikupila radni staž za punu mirovinu, vratila se u Klasnić, ali sina i snahu redovito posjećuje. Brzo se zasiti gradske vreve i zaželi svoje banijske tištine u kojoj se zadjevojčila, pa veći dio godine provede u autohtonoj banijskoj drvenoj kući, kakvu su za tamošnje porodice znale podići

samo najvršnije ruke starih majstora. U unutrašnjosti tih krasotica, obloženih debelim hrastovim plankama, spajanima bez čavala i po tradicionalnoj tesarskoj metodi tzv. lastina repa, temperatura se ljeti i zimi ne diže i ne spušta ispod 16-ak stupnjeva, pa je za žeće studeni dovoljna tek manja vatraca da se čovjek ogrije, a za vrućina nalik ovojletnih znade u njima biti čak i prohladno. Iako je Miljkin porodični dom star više od 120 godina, za najjačega je banijskog potresa drveno zdanje tek zaškripalo, pa danas stoji bez oštećenja i posljedica, kao da se zemlja ni pomakla nije.

— S ovim se mojim porodičnim nasljeđem malo koja zidana kuća može mjeriti. Gradio ju je moj đed MOJSIJE MOMIĆ, koji je skončao u poznatom ustaškom pokolju u glinskoj crkvi. U njoj u doslovnom smislu osjećate toplinu doma, pogotovo kad zima počne stezati. Žao mi je što puno takvih kuća diljem Banije i Korduna sve više propada ili ih šume gutaju, a nekoč su bile ponos svojih vlasnika i starih majstora drvene gradnje. Osobno uživam u još jednoj jedinstvenoj vrijednosti, u žuboru potoka Kamešnice tik ispod mog vrta. Po tom je potoku, punom pitke vode od izvora do ušća u drugi, dakle u duljini nekoliko kilometara, imenovan cijeli naš zabačeni klasnički sokak. Jesu li današnji ljudi uopće svjesni što znači piti hladnu vodu od kamena gdjegod zagrabiš? U takvom se prirodnom osvježenju uživalo i još se uživa nakon napornog rada na njivi, u polju ili šumi i za najgore suše. Naša Kamešnica nikad ne presušuje, ali je sve manje čeljadi i oko nje i oko Klasnića – mudro zbori Miljka.

Doista, Klasnić je itekako opustio. Ostadoše samo stariji povratnici koji preživljavaju sa skromnim primanjima, uglavnom sami i odvojeni od svojih potomaka. Prije rata je samo ovdašnju školu pohadalo više od 250 daka, a selo je imalo svoju trgovinu, poštu i poljoprivrednu zadrugu. Nekoliko autobusnih linija povezivalo ga je s Dvodom, Glinom, Petrinjom i Siskom. Danas više ničega od toga, pa se jedva tridesetak preostalih mještana može samo prisjećati boljih vremena.

— Kad bi bili praznici, državni ili vjerski, okupilo bi se ovdje na stotinu duša sa svih strana: pekli bi se janjci i odojci, vrtjeli su se ringispili, a djeca se u igru privlačila licitarskim srcima i sladoledima dok bi odrasli pjevali i plesali do zore. Bilo je tu ljubakanja, a ponekad i tučnjava, kako već priliči vedrim vašarima o kojima će se dugo i natene pričalo. U takvom sam okruženju provela predivno djetinjstvo, baš kao junaci romana BRANKA ČOPIĆA. Tada ni mi ni naši roditelji nismo znali koliko smo bogati, samo bi đedovi koji su se koječega nagledali, kadikad promrmljali da živimo u raju na zemlji i da nam ne treba ‘kruva preko pogače’ – prisjeća se Miljka, koja danas živi od zasluzene mirovine, na ništa se ne žaleći. Vječito u pokretu i nekoj akciji, brine o nekoliko ovaca, a dvorište joj je puno kokošiju. I vrt je uredno obrađen, pa sad uvelike daje plodove. Iza kuće je nekoliko košnica iz kojih svake godine vrca manje ili više meda, ‘nedorađenog’ dodatnim šećerom.

— Sve se nadam da će jednom i moj Milan sa svojom porodicom doseliti ovamo, pogotovo ako im na bilo koji način ‘zagusti’ u Zagrebu. Ovdje je u svakom pogledu sigurno: nitko ne može biti ni gladan ni žedan, a manje je od stotinu kilometara do glavnoga grada. A i vidim da moji stvarno uživaju svaki put kad me posjete – završila je Miljka razgovor s nadom. ■

Odradila staž u Zagrebu
ali ne može bez Klasnića –
Miljka Šašo

Отпор сјећања

Иако се перцепција и подршка
Загрепчана према усташком режиму
мијењала у складу с околностима, на
темељу проведене микроисторијске
анализе мемоара и сјећања грађана
може се закључити да је Загреб од
самог почетка Другог свјетског рата
био антифашистички и антиусташки
настројен, каже Катарина Банић

KРАЈЕМ липња Савез антифашистичких бораца и антифашиста Републике Хрватске (САВА РХ) објавио је књигу Катарине Банић 'Између усташа и партизана: Загreb 1941. – 1945.' Ријеч је о истраживању перцепције усташког режима у Загребу које је ауторица под менторством професора Иве Голдштајна провела за потребе дипломског рада.

'Догађаји у Загребу приликом доласка освајача бит ће најтамнија љага у твојој повијести, хрватски народе' из летка Централног комитета Комунистичке партије Југославије упућеног народима Југославије 15. travnja 1941. поводом проглашења Независне Државе Хрватске (НДХ). Већ те ријечи упућују на закључак како су грађани Загреба усташку власт и долазак Нијемаца једногласно прихватили. Архивске снимке из првих минута

филма 'Дневник Дијане Будисављевић' указују на исто. Док Тргом бана Јосипа Јелачића пролазе тенкови и војници Вермахта, Загрепчани у делирију славе. Завршне сцене филма приказују исту слику, грађане који у једнаком расположењу дочекују снаге Југословенске армије (ЈА), стоји у уводу књиге, а ауторица потом поставља тезу како су 'у поводу проглашења НДХ-а и доласка Нијемаца Загрепчани у одређеној мјери реагирали неуједначено

те да је разина подршке становништва варирала оvisno o специфичним материјалним и политичким факторима тijekom Drugog svjetetskog rata'.

Да би извела закључке Банић је провела микроисторијску анализу 46 мемоара и свједочанства људи који су бар неко вријеме боравили у главном граду у вријеме Drugog svjetetskog rata. Централни дио књиге говори о приликама у Загребу за вријеме НДХ, од успостављања усташке власти, немачког господарења и наметања правила у граду, реквизиције и пљачке коју су проводили, као и разочарањем грађана Римским уговорима којима је Павелић предао Далмацију Италији. Градом је већ 1941. завладала лоша господарска ситуација, хране није било довољно, а скupoћa и незапосленост тештили су становнике Загреба. О томе колика је била инфлација говори подatak да су цијене у окујку 1944. у односу на коловоз 1939. биле више за 1.650 посто, а потом су наставиле расти у још бржем темпу. Уз тешке прилике грађани су били изложени терору и репресији режима због увођења расних закона, исељавања, ликвидација и одвођењима Срба, Жидова, Рома, Муслимана и комуниста, међу осталима, у Јасеновац. Но ова књига говори и о отпору, дјеловању илегалаца и партизана у и око града.

Завршна поглавља посвећена су крају рата и слому НДХ, бијегу окупатора и квислинга, односно ослобођењу Загреба и уласку партизана које су Загрепчани масовно и срдачно дочекали.

— Иако се перцепција и подршка Загрепчана према усташком режиму мијењала у складу с околностима те се у том смислу уклапа у шири европски контекст, сматрам да се на темељу проведене микроисторијске анализе мемоара и сјећања многобројних грађана може закључити да је Загreb, углавном од самог почетка рата, био антифашистички и антиусташки настројен. Многи који су шутјели, нису подржавали режим, но како нам је јако важно било понашање појединца, до изражaja долази бројност и устрајност Загрепчана у помагању и судјеловању у Народноослободилачком покрету (НОП). За велику већину тај је чин био саморазумљив и нужан корак да би се одговорило на абнормалне животне увјете у граду и бруталну репресију усташког режима која је угрожавала њихову сигурност и сигурност њихових обитељи, рођака, сусједа и суграђана – каже Банић.

Питали смо је што ју је навело да ту тему одабере за дипломски рад.

— Морам признати да одабир теме није био нимало једноставан процес. Идеја је било много, а варијале су, примјерице, од проучавања партизанки за вријеме Drugog svjetetskog rata на подручју Југославије и развоја феминистичког покрета у СФРЈ, југословенске дипломације и Покрета несврстаних до разних других друштвено-политичких тема из времена рата и пораћа. Међутим, ниједна од тих тема није ми се није чинила довољно исправна, ниједна ми није у потпуности сједала.

А онда је у travnju 2020. ХРТ еmitirao играно-документарни филм Дане Будисављевић 'Дневник Дијане Будисављевић'.

— Опћa је ствар да на овим просторима све што је везано за Drugi svjeteski rat, усташе и партизане често изазива бројне и бурне реакције. Колико се сјећам, исто се дододило и с тим филмом. Гледајући га

Владимир Назор у Zagrebu
16. svibnja 1945. (Foto:
Arhiv SAVU RH)

Помаћање и судјеловање Зајрећана у Народноослободилачком покрету за велику већину је био саморазумљив чин и нужан корак да би се одговорило на аномалне живојине увјеше у традицији и бруталну рејресију усташкој режими

примијетила сам нешто што ме у почетку помало засметало, а потом све више заинтригирало – на врло интересантан и сугестиван начин употребљене архивске снимке уласка њемачке војске 1941. и уласка Југославенске армије (ЈА) 1945. На темељу таква начина кориштења архивских снимки у филму може се закључити да су у Загребу превладавале 'индиферентне, колебљиве и заборавне масе' којима је потпуно свеједно хоће ли њима владати усташе или партизани, односно ЈА. ХАНА АРЕНТ у својој књизи 'Извори тоталитаризма' такве масе које према њој постоје у свакој земљи држи одговорним за развој тоталитарних покрета. Импликација је дакле јасна, Загрепчани су били безлична маса која је с весељем дочекала 'оба освајача', односно 'оба тоталитарна система'. Такав компаратистички приступ дио је ширег ревизионистичког наратива који сукобљене стране у Другом свјетском рату изједначава или се чак ноп под водством Комунистичке партије Југославије приказује као онај гори облик 'тоталитаризма', а антифашистички отпор приказује се као нешто изванског хрватском народу, нешто увезено и наметнуто – истиче Банић.

— Мој је рад био потакнут тим опсервацијама па у складу с тиме темељно

истраживачко питање мог рада гласи да ли је усташки режим у Загребу био перципиран као легитимна или као наметнута власт. Надаље, фокус је био на доживљајима и понашању становника Загреба у односу на одређене догађаје из сфере високе политике и идеологије, војне и економске околности, интеракцију с органима власти у граду, као и начине на које је све то утјецило на њихов свакодневни живот. Такођер, у истраживању се показало да су неки од ставова и понашања појединача били понукани разноврсним приватним мотивима, попут жеље за економском добити, очувањем радног мјеста, бијегом од војне обвезе, задовољењем особне освете па до авантуризма, утјеџаја обитељских и романтичних веза, познанства и религије. Моје се истраживање стога темељило на 'погледу одоздо', односно на микроисторијској анализи мемоара и сјећања појединача који су барем неко вријеме у периоду од 10. travnja 1941. do 8. svibnja 1945. боравили у Загребу.

Банић објашњава да су истраживање, тражење литературе и извора и писање трајали скоро годину дана. Доста је времена требало за прецизирање теме и формулирање истраживачког питања па је иницијално проучавала сличне теме и примјере из иноземне историографије, точније знатно ширег европског контекста. А опсежна библиографија садржи и релативно непознате изворе до којих је успјела доћи у процесу израде дипломског рада.

— Почетна је фаза била помало каотична, но врло брзо сам пронашла фокус и циљ рада па је и истраживање, а онда и писање постало једноставније, но сам процес проналажења извора и књига био је све вријеме прилично изазован по духват. Дио књиге успјела сам пронаћи у градским књижницама, највише у средишњој и књижници Божидара Ачије, али и у Књижници Филозофског факултета у Загребу. Многе од њих налазиле су се у затвореним спремиштима па се на њих морало чекати премда је за многе било очито да их годинама нитко није читao. Диолитературе и мемоара купила сам у разним загребачким антикваријатима, а понешто сам пронашла и на интернетским базама. Доста сам времена провела и у Хрватском државном архиву користећи њихове фондове и збирке. Велик допринос мом истраживању

Катарина Банић (Фото: Ненад Јовановић)

представљало је и откриће интернетске Документине базе аудиовизуалних извора 'Особна сјећања на ратове и друге облике политичког насиља од 1941. до данас'. Ријеч је о снимкама интервјуја са судионицама низа повијесних догађаја, а међу њима и Другог свјетског рата у Загребу. За ту сам страницу сазнала на Антифа штетњи коју је водила ТЕНА Бањеглав. За потребе књиге дипломски сам на неким мјестима проширила и додала једно поглавље, за што ми је дио књига из свог богатог фундуса уступио и САБА ХР – рекла је Банић која сматра да млади о Другом свјетском рату не знају много, а чак и оно што им је познато знанствено је упитно.

— То је раздобље у Хрватској и другим постјугословенским државама заодјено својеврсним велом контроверзе. У честим и прилично интензивним рас

правама о догађајима из Другог свјетског рата разне политичке стране, уз богат опус дезинформација, скупљају поене стварајући неугодну и загушљиву атмосферу у јавности. Таква ситуација отежава деконструкцију националистичких митова и историјског ревизионизма на којима су изграђени политички и образовни сустави свих постјугословенских држава. Млади су с тим раздобљем упознати захваљујући образовању које добрим дијелом овиси о квалитети наставника, али су истовремено и под утјецајем споменутих политичких дискусија. Отуда одређена незаинтересираност и дезинформираност младих о Другом свјетском рату на овим просторима – говори Банић.

Тко је идеална публика, питали смо је. Јесу ли то примарно млади?

— Књига је намењена свима који су заинтересирани за то раздобље, а могла би бити занимљива и значајна за историографију, али и ширу јавност јер су у њеном фокусу обични људи, грађани који су покушавали превијети рат, сачувати обитељ и суграђане, осигурати властиту егзистенцију, а многи од њих пружањем активног или пасивног отпора и изборити слободу свог града и земље. У том контексту књига је намењена и младима, уосталом бројни аутори свједочанства које сам користила у вријеме Другог свјетског рата припадали су тој друштвеној скупини. Осим тога, иако је ријеч о повијести Загреба, процеси и карактеристике локалног усташког режима ндх и ноп-а уједно су одраз и покретач знатно ширих регионалних збивања и односа па књига пружа прилику да се много дозна о опћим карактеристикама друштвених, политичких и економских процеса тога раздобља на овом простору. Сматрам да бројни цитати из мемоара, сјећања и остale грађе чине тај дио повијести разумљивим и ближим – закључује ауторица.

Митинг у Загребу
након ослобођења
(Фото: Архив САБА ХР)

Sokolska četa Bijele Vode
1930-ih: u sredini Adam
Metikoš i desno dr. Milan
Metikoš

Bijkele Vode prije crnih dana

Banjasko selo koje je između dva rata brojalo više od hiljadu stanovnika, danas je svedeno na brojku od njih dvadeset i sedmero. Stanovništvo je od vremena Vojne krajine intenzivno proživljavalo historijska zbivanja i obnavljalo demografske gubitke. Tako je bilo sve do razdoblja nakon posljednjeg rata

POVIJESNI izvori otkrivaju da su habsburške vlasti naselile srpsko stanovništvo u Bijkele Vode 1689. godine. U vojnem pogledu, selo potpada pod glinsku kapetaniju, koja je 1745. prerasla u Prvu bansku pukovniju sa sjedištem u Glini. U 'Popisu svih mesta, sela i zaselaka i u Karlovačkom đeneralatu i u Baniji, gdje su sve pravoslavni Srbi naseljeni, zajedno sa brojem kuća, po zvaničnom popisu od god. 1768.' stoji da Bijkele Vode imaju 45 kuća. U crkvenom pogledu, matice su zavedene 1777., a selo potпадa pod parohiju Dragotinu.

Demografski rast sela vidljiv je u popisu 1822., koji otkriva da u Bijelim Vodama živi 279 muških i 221 ženskih, ili ukupno 500 stanovnika. Selo i dalje raste, pa prema prvom službenom popisu stanovništva Habsburške monarhije 1857., Bijkele Vode imaju 672 stanovnika. Nakon razvojačenja Vojne krajine, u 'Adresaru obrtnog i poslovnog sveta u Hrvatskoj godine 1890.' navedeno je da u glinskem kotaru u Bijelim Vodama radi krčmar i mesar ĐURO SAMARDŽIJA. U 'Srpskoj pravoslavnoj mitropoliji karlovačkoj po podacima od 1905.' piše da djeca iz Bijelih Voda idu u školu u Dragotinu. U selu nema

pravoslavne crkve, ali imaju dva pravoslavna groblja. Prema popisu 1910., selo ima 1048 stanovnika.

Slom Austro-Ugarske monarhije i stvaranje Kraljevine SHS mještani Bijelih Voda dočekali su s velikim nadama. Tada je u političkom pogledu najveći utjecaj među stanovništvom ostvarivala Demokratska stranka SVETOZARA PRIBIĆEVIĆA.

Narednih godina u selu je vrlo aktivna Srpska zemljoradnička zadruga. Također djeluje Sokolska četa Bijkele Vode, koja učestvuje na 1. seljačkom sletu Sokolske župe zagrebačke, koji je održan u Vlahoviću 2.

kolovoza 1923. Četu vodi ADAM METIKOŠ, a podržava istaknuti sokola dr. MILAN METIKOŠ, porijeklom iz Bijelih Voda, školovan na Pravnim fakultetima u Zagrebu i Pragu, koji je imenovan novim kraljevskim javnim bilježnikom u Glini, piše petrinjsko Jedinstvo 22. veljače 1925. Metikoš je i politički aktivan, pa je nakon parlamentarnih izbora 1927. biran za narodnog poslanika Kraljevine SHS kao kandidat Pribićevićeve SDS u izbornoj jedinici Gлина. Tada je u selu uređeno vrelo na kojem je uklesan tekst 'Utemeljeno 1929.', zatim da su ga sagradili MIHAJLO JELEĆ i JOVO BRANKOVIĆ, a da je za gradnju 'dao prilog dr. Milan Metikoš'.

Prema pisanju beogradske Politike, Ministarstvo prosvjete uvažilo je molbu sela i odlučilo da Primorsko-krajiška oblast u Karlovcu izgradi novu školsku zgradu u Bijelim Vodama u predračunskoj sumi 333.132 dinara i za nabavku školskog pokućstva doda još 10.000 dinara. Tako je i bilo, pa je škola predana na upotrebu 29. kolovoza 1929., o čemu je izvjestilo Jedinstvo 29. rujna 1929., koje je također donijelo fotografiju škole.

Prema pisanju Jedinstva, škola se nalazi na lijepom mjestu, na Vučetića brdu, usred sela. Područje sela ima 1550 rali i na njemu živi 1044 žitelja. Od 127 kuća u Bijelim Vodama otpada 41 na Metikoše, 18 na Jeliće, 16 na Brankoviće, 12 na Demiće, 4 na Samardžije, te 36 na sve ostale (Kukoleče, Šeste, Rule, Grive i dr.). Selo ima oranica 1053 rali, livada 113 rali, pašnjaka i voćara 155 rali, vinograda 14 rali, šuma i šikara 152 rali, a neplodnog zemljišta 62 rali, dočim zemljišna zajednica ima 67 rali. Selo ima dosta blaga te se u svemu napredno razvija, ali još uvijek ima oko 49 posto nepismenih, kao i 90 djece za školu. Međutim, otvorenjem škole 'udovoljilo se davnoj velikoj narodnoj potrebi', a time i znatno olakšale škole u Dragotini i Malom Gradcu.

Daljnja prekretnica u razvoju sela bila je osnivačka skupština Voćarske zadruge u Bijelim Vodama 24. kolovoza 1930. Tom prilikom kotarski ekonom iz Gline i nadležni savjetnik banske uprave iz Zagreba održali su vrlo poučna predavanja o zadrugarstvu. Potom je izabranо ravnateljstvo zadruge u kojem su bili Adam Branković, Mićo Griva, Adam Rula i Tomo Samardžija, dok su u nadzornom odboru bili Adam Metikoš, Jovo Metikoš, Jovo Samardžija i Luka Šesto, piše Jedinstvo 7. rujna 1930. Voćarska zadruga učestvovala je na Gospodarskoj izložbi u Glini od 21. do 25. rujna 1931., gdje se istakla u kategoriji voćarstva i vinogradarstva sa svojim izloženim produktima – vrlo ukusnim suhim šljivama, kruškama i grožđem, pa je među 136 izlagачa nagrađena prvom nagradom. O njenom uspjehu pisalo je Jedinstvo 1. studenog 1931., koje je objavilo i fotografiju novoizgradene sušnice u Bijelim Vodama – prve ove vrste u Savskoj banovini.

Sličnu obrazovnu ulogu imala je i Jugoslavenska čitaonica u Bijelim Vodama, koja je osnovana u prostorijama osnovne škole 26. prosinca 1937. Prema odobrenim pravilima, ovo društvo unapređuje 'narodne i kulturne interese i njeguje društvenost i medusobno zbljenje članova čitaonice' te ujedno nabavlja knjige i časopise te priređuje zabave i predavanja. Za predsjednika društva izabran je MIĆO GRIVA, a za tajnika SIMO KUKOLEČA.

Drugi svjetski rat i splet povijesnih okolnosti doveli su do sloma Kraljevine Jugoslavije i stvaranja zločinacke NDH. Eskalacija i kulminacija ustaškog terora i genocida praćena je masovnom deportacijom preko 500 srpskih muškaraca iz glinskog kotara u logor Gospic 26. srpnja 1941., kada je odvedeno preko 30 muškaraca iz Bijelih Voda. Međutim, najveći broj žitelja stradao je uzbjegu i borbama u Bosni 1943. Tada se u sastavu Sedme banjanske divizije i njenog minerskog

voda istaknuo borac MIRKO VIDRA, koji je uključen u Inženjersku četu Vrhovnog štaba sa naredbom da sruši most na rijeci Neretvi, kako bi sa inženjerima izgradio improvizirani prijelaz preko Neretve za spas ranjenika. Tada su u teškim bitkama na Neretvi i Sutjesci poginula 42 borca iz Bijelih Voda.

Nakon oslobođenja Gline 1944. i koničnog oslobođenja zemlje 1945., život u spaljenom i uništenom selu bio je težak i pun neimaštine. Prema popisu 1948., Bijele Vode imaju 825 stanovnika. Značajnu ulogu u dalnjem razvoju sela imala je Seljačka radna zadruga Prvoborac, na čijem je čelu bio MILAN BRANKOVIĆ, koja je sazidala štalu za stoku veličine 30 x 12 metara za svega četiri dana, piše Novi život iz Karlovca 14. srpnja 1950.

Godine 1960. objavljen je 'Ratni dnevnik' bivšeg partizanskog komesara i tadašnjeg generalnog direktora RTV Zagreb IVANA ŠIBLA u kojem je jedno poglavje posvećeno Bijelim Vodama. Zatim je 1962. snimljen poznati partizanski film 'Kozara' redatelja VELJKA BULAJIĆA, za kojeg je scenografiju radio VLADO BRANKOVIĆ, rodom iz Bijelih Voda, koji se potom afirmirao u Sarajevu kao istaknuti scenograf i filmski radnik Bosne i Hercegovine. Također vrijedi spomenuti da je bivša učiteljica i organizatorica školstva u partizanima te poslijeratna prosvjetna i društveno-politička radnica DRAGINJA METIKOŠ, rodom iz Bijelih Voda, izabrana za predsjednicu Skupštine općine Gline 3. lipnja 1963. Njen izbor bio je raritet, kako na republičkoj, tako i državnoj razini, ali i potvrda afirmacije ženskih prava.

Povodom Dana borca i završetka radova na elektrifikaciji sela, 4. srpnja 1963. održana je u Bijelim Vodama velika svečanost, kojoj je prisustvovalo oko 600 ljudi, piše saško Jedinstvo. Iako su teškoće bile velike, jer je selo razbacano u pet zaselaka, ipak je velikim zalaganjem mještana, sredstvima samodoprinosom i dobrovoljnim radom izgrađeno 12 kilometara niskonaponske mreže i dvije trafostanice za 148 domaćinstva. Na svečanosti je govorio bivši komesar Sedme banjške divizije i tadašnji zastupnik Saveznog vijeća Savezne skupštine ĐURO KLANDARIN.

Na Dan borca 1967. na zgradi osnovne škole u Bijelih Vodama svečano je otkrivena spomen ploča, čiji tekst glasi: 'Za vječni spomen i zahvalnost poginulim borcima i žrtvama fašističkog terora sela Bijele Vode u Narodno-oslobodilačkoj borbi od 1941 - 1945. god.' Zatim su uklesana imena 64 pala borca i 70 žrtava fašističkog terora. Spomen ploču je podigao Savez boraca Bijele Vode, a ploču otkrio najistaknutiji borac sela Milan Metikoš, dugogodišnji zaposlenik republičkog SUP-a Hrvatske, a od 1968. otpravnik poslova Ambasade SFRJ u Beču u Austriji.

Prema popisu 1971., Bijele Vode imaju 637 stanovnika. Selo uglavnom živi od stočarstva, ratarstva i voćarstva, premda mnogi žitelji odlaze na posao u Glinu, Petrinju i Sisak. Osnovnu školu u selu pohađa veći broj djece, u kojoj se kao prosvjetni radnik ističe GOJKO MANDIĆ. Također se ističe sportski radnik DANE METIKOŠ, bivši rukometnički i predsjednik DTO Partizan u Glini, koji je nakon odlaska u Sisak odigrao izuzetnu ulogu u popularizaciji i razvoju sisačkog sporta kroz Centar za rekreaciju Željezare Sisak.

Na inicijativu Osnovne organizacije Saveza socijalističke omladine Bijele Vode, 27. kolovoza 1977. u selu je osnovan Omladinski nogometni klub Proleter. Klub se takmičio u Omladinskoj nogometnoj ligi, koju je organizirala Općinska konferencija SSO Gline. Tako je u konkurenciji dvadesetak omladinskih ekipa iz Gline i okolnih sela, Proleter u proljeće 1978. odigrao i prvu službenu utakmicu u Taborištu.

Spomen ploča palim borcima i žrtvama fašističkog terora iz 1967.

Na Osmom kongresu Saveza komunista Hrvatske u Zagrebu od 24. do 26. travnja 1978., kao novi član CK SKH izabrana je kvalificirana radnica Pamučne predionice u Glini dvadeset sedmogodišnja NADA JELIĆ iz Bijelih Voda, piše Jedinstvo 7. lipnja 1978. Njen izbor u najviše republičko partijsko vodstvo bio je sasvim uskladen s tadašnjom široko zasnovanom kampanjom primanja radnika i mladih u SK.

Mještani Drenovca i jednog dijela Bijelih Voda svečano su otvorili 25. rujna 1979. moderniziranu cestu u dužini od tri kilometra, koja je izgrađena samodoprinosom mještana i SIZ-a za lokalne ceste. Na taj način oni su se povezali asfaltnim putem sa glavnim saobraćajnicama koje vode prema Sisku, Karlovcu,

**U logor Gospić
26. srpnja 1941.
odvedeno je preko
30 muškaraca.
Međutim, najveći
broj žitelja stradao
je u zbjegu
i borbama u Bosni
1943. Tada su
u teškim bitkama
na Neretvi i Sutjesci
poginula 42 borca
iz Bijelih Voda**

Zagrebu i Dvoru na Uni, piše Glinski vjesnik 9. listopada 1979.

Prema popisu 1981., selo ima 463 stanovnika. Unatoč demografskom padu, selo se i dalje razvijalo, a školovani pojedinci iz Bijelih Voda zauzimali istaknute pozicije u javnom životu. Tako je u Zagrebu 1983. DUŠKO RADAKOVIĆ postao sekretar Predsjedništva Republičke konferencije Saveza socijalističke omladine Hrvatske. Ta funkcija je bila zapravo druga najvažnija u SSOH, nakon predsjednika.

Zatim je 29. studenog 1983. izšao prvi broj omladinskog lista Mladost, koji izdaje Osnovna organizacija Saveza socijalističke omladine Bijele Vode. List je donosio kraće informacije o društveno-političkim i omladinskim temama ili reportaže o lokalnim akcijama. U narednih par godina objavljeno je deset brojeva i ukupno 153 teksta. List je zavrsavala kulturna i sportska rubrika. Svaki broj je štampan u tehnički šapirografu i u fotokopirnoj tehnici, a tiraž se kretao po 50 primjeraka po svakom broju. List je s dosta uspjeha uređivao MILAN JELIĆ, kojem je pomagao urednički kolegij novinara omladinaca.

'Makar imala sela Bijele Vode, Babinu Rijeku, Skelu, Marinbrod i Kozibrod – Banjane plovi', pisao je književnik MATKO PEIĆ u svom poznatom putopisu 'Ljubav na putu: od Drave do Jadran' objavljenom u Zagrebu 1984. Vrijednost djela prepoznala je Televizija Zagreb, koja je 1987. adaptirala putopis i producirala nagrađeni dokumentarni film redateljice VIŠNJE LASTE 'Ljubav na putu: skitnje po Gorskom kotaru, Lici i Baniji'. Vrijedi spomenuti kako tih godina u redakciji kulture TV Zagreb radi i poznata novinarka BRANKA ŠESTO, porijeklom iz Bijelih Voda.

U kolovozu 1987. Mladost je objavila prigodni članak 'Više od igre' posvećen desetoj godišnjici postojanja NK Proleter (1977 - 87). Naredne 1988. završena je obnova pravoslavne crkve u Dragotini, koju su finansirali

**1963. je sredstvima
samodoprinosa
i dobrovoljnim
radom izgrađeno
12 kilometara
niskonaponske
mreže i dvije
trafostanice za
148 domaćinstva**

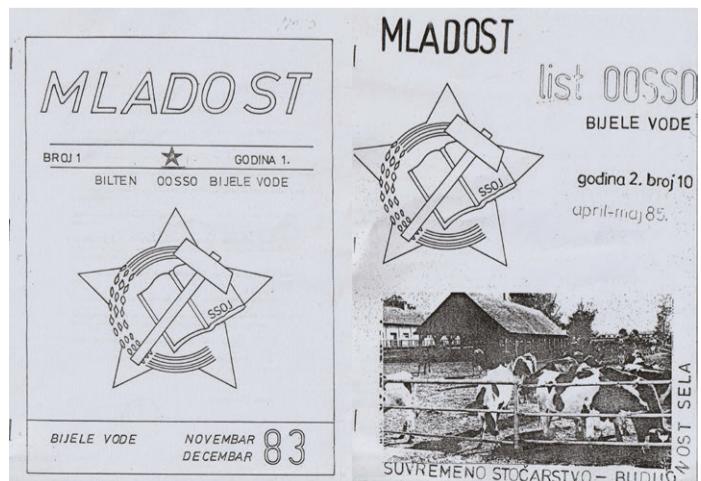
iseljenici iz Bijelih Voda koji žive u SAD-u i Kanadi.

Među istaknutim ličnostima tog vremena, koje su rodom ili porijeklom iz Bijelih Voda, vrijedi izdvojiti barem troje. Prvi je dr. BRANKO GRIVA, kirurg i pukovnik, koji je tada radio na Vojnomedicinskoj akademiji u Beogradu, na Klinici za plastičnu hirurgiju i opekatine, gdje je bio načelnik i stekao zvanje primariusa. Drugi je kardiolog prof. dr. MIHAJLO ŠESTO, profesor u trajnom zvanju Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, tada zaposlen na KBC Rebro u Zagrebu. Treći je prof. dr. DUŠAN METIKOŠ, redoviti profesor na Fakultetu za fizičku kulturu Sveučilišta u Zagrebu.

Prema popisu 1991., Bijele Vode imaju 371 stanovnika. Međutim, daljnji razvoj sela zastavio je raspad Jugoslavije. Nakon reintegracije teritorija, ali ne i ljudi, od 1995. počinje hrvatska epoha u povijesti ovog gotovo pustog i potpuno zanemarenog sela. Tako je prema popisu 2001., u Bijelim Vodama živio svega 61 stanovnik.

Među preostalim žiteljima sela ističe se inž. strojarstva DUŠAN METIKOŠ, jedan od osnivača SDSS-a u Glini, jedno vrijeme predsjednik VSNM Grada Gline, a potom Udruženja antifašista Grada Gline. Iako se uspješno bavi pčelarstvom, manje je poznato da je Metikoš već dulji niz godina dobrovoljni darivatelj krvi, kojem je nakon 100-og jubilarnog darivanja Predsjednica Republike svečano uručila odlikovanje 24. listopada 2019.

Krajem 2020. Baniju i Bijele Vode uzdrmao je potres, na kojeg se nadovezao i najnoviji popis stanovništva 2021., prema kojem selo ima 33 stanovnika, a danas svega 27. Bolji poznavatelji prilika u selu, poput Dušana Metikoša, smatraju da unatoč bogatoj baštini i prekrasnoj prirodi, Bijele Vode čekaju crni dani. ■

Naslovnice omladinskog lista 'Mladost' iz 1983. i 1985.

Vlada Zečević s Pratećim bataljonom Vrhovnog štaba NOV-a 1942. (Foto: Wikimedia Commons)

Slava bogu, služba narodu

Svjesniji i hrabriji dio sveštenstva u duhu borbene svetosavsko-kosovske tradicije, pokazao je pravi put Narodnooslobodilačkoj vojsci časnom borbom protivu kukastog krsta o čijim kukama vise milioni nevinih kao i protivu onih koji se kriju iza tog neznabožačkog krsta i obeščašćuju Hristov put, stoji u proglasu crnogorskih sveštenika i bogoslova iz 1943.

NAKON kapitulacije Italije pravoslavni sveštenici diljem Jugoslavije pristupili su sastavljanju proglaša i organizaciji konferencija na do-tad okupiranom teritoriju kako bi privoljeli narod da se priključi partizanskem pokretu i odbili ga od četnika. Jedan takav proglaš uputio je inicijativni odbor sveštenika, teologa i bogoslova Crne Gore 15. decembra 1943. koji se sastao kod manastira Sv. Luka u Župi Nikšićkoj.

‘Ni jedan kraj srpske svetosavske crkve i njenog naroda, poslije Kosova ne može se ponositi tolikim brojem crkvenih velikana kakvi su bili raniji crnogorski mitropoliti i veliki broj uglednih sveštenika Crne Gore i Boke, koji su se krstom i mačem u ruci branili i odbranili svoj narod, odbranili od svih zavojevača, kao i od unutrašnjih nevolja. I u posljednjim danima kada je krvožedni i obesni fašizam drsko nasrnuo da nam uzme čast i život, crkva je otvoreno istupila u duhu svoje viteske tradicije protivu predavanja našeg na-

roda putem Trojnog pakta. Poslije izdajničke kapitulacije naišla su teška iskušenja za čitav narod. Neprimate je htio na razne načine ne samo porobljavanje nego i potpuno uništenje. Dok su izvjesni naši krajevi odmah nastradali od ustaša, mi smo Crnogorci i Bokelji spašeni od veće tragedije i sramote blagodareći herojskoj pušci 13. jula kada je otpočela sveta Narodnooslobodilačka borba naroda Jugoslavije čija je vojska narasla u jaku nepobjedivu armiju priznatu i visoko cijenjenu od svih saveznika. Na veliku žalost neprijatelj je našao

nemali broj izdajnika u svim krajevima, pa i kod nas, kojima je uspjelo zavesti priličan broj naroda da uzme okupatorsko oružje protiv svoje herojske braće partizana. Braćo sveštenici, teolozi, bogoslovi, što nam je trebalo raditi u toj prilici jasno je svakome ko ima hrabrosti da se potpuno odluči. Njegova svetost patrijarh dao nam je primjer. Jedan svjesniji i hrabriji dio sveštenstva u duhu borbene svetosavsko-kosovske tradicije, pokazao je pravi put Narodnooslobodilačkoj vojsci časnom borbom protivu kukastog krsta o čijim kukama vise milioni nevinih kao i protivu onih koji se kriju iza tog neznabožačkog krsta i obeščašćuju pravi Hristov put: drugi, manji dio sveštenika i teologa sa mitropolitom JOANIKIJEM na čelu, izdao je crkvu i naciju služeći neprijatelju, treći, najveći dio ostao je pasivan u ovim sudbonosnim časovima i nije dao od sebe ono što mu je po istoriji i tradiciji pripadalo. Zato pobuđeni najčistijim vjersko-rodobljubivim namjerama pozivamo svo rodoljubivo i časno sveštenstvo Crne Gore i Boke da zauzme mjesto gdje mu pripada, a narod Crne Gore i Boke da se čvrsto zbije u sveti boj za svoju slobodu, za čast i slobodu porodice i svete interese nacije, stoji u proglasu koji u nastavku govori i o odnosu NOV-a prema sveštenstvu.

‘Najzad skrećemo pažnju da нико не smije nasjeti intrigama i klevetama o namjerama političkog rukovodstva današnje svete oslobodilačke borbe prema crkvi. Mi to najodlučnije odbijamo. Pa i u najtežem slučaju, sveštenstvo borbenog svetosavlja ne smije, a da iz ove borbe ne uđe u slavu i veličinu sa moralnim kapitalom koji se od njih neodložno zahtijeva. Ko vjeruje da je vjera istina, a Hristova crkva vječna i neoboriva, taj nema nikakvog razloga da se koleba. Samo slabomini i malovjerni mogu praviti za sebe tragediju, da se kriju iza kukastog i neznabožačkog krsta i podržavaju busiju nazadnjacima i grobarima svoga naroda, kakvi su prvi moralno propali nazovi četnici i separatisti. Ako bi vas ko u ime Hrista ubjedivao da uzmete nesvetosavski stav protiv ove herojske borbe, taj nije od istine niti ima istine u sebi. I toga ne slušajte nego po onoj NJEGOŠEVU ‘Uđri vraga, ne ostav mu traga’, ili gubi obadva svijeta.

S pravim časnim krstom naprijed u borbu za spas svoga naroda, spas svetosavskog oltara po ugledu na rusku crkvu sa sv. patrijarhom SERGEJEM na čelu.

Bog je s nama, jer je borba naša napredna i pravedna i mi ćemo pobijediti.

Živjela Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije!

Živjeli naši saveznici Rusija, Engleska i Amerika!

Živjelo borbeno sveštenstvo Srpske pravoslavne crkve!

Živjela borbena sloga i jedinstvo naroda Crne Gore i Boke!

S bratskim pozdravom Hristos se rodi, i našim borbenim drugarskim pozdravom: Smrt fašizmu-sloboda narodu!, stoji na kraju dokumenta koji je potpisalo 15 pravoslavnih sveštenika iz cijele Crne Gore.

Bratstvo naroda i sveštenstva

Spomenimo i da je 21. oktobra 1943. sveštenstvo Dalmatinske eparhije održalo prvi sastanak na oslobođenoj teritoriji dalmatinske Bukovice kojem su uz masu naroda prisustvovali i rimokatolički svećenici. U usvojenom proglašu ističe se da se ‘sveštenstvo SPC-a od najvišeg do najnižeg kroz vjekove nije odvajalo od svog naroda, nego je s njime dijelilo i dobro i zlo, služeći samo Bogu i svome narodu. Kao narodno sveštenstvo ono ni u današnjim izuzetnim prilikama ne može zauzeti neki drugi stav nego ostaje ne-

Срби и товари

Убиј Србина, убиј товара, убиј Ријечана, убиј свакога ко мрзи Динамо', одјекивало је прошле недеље у Максимири на првенственој ногометној утакмици између Динама и Ријеке. Узвикивали су то остаци остатака загребачке навијачке бојне, која се након грчке епизоде опасно прориједила. Многи су заглавили по грчким затворима након тешких нереда у којима је живот изгубио навијач грчког АЕК-а. Медијска прашина која се дигла након масовних ухићења у Грчкој се стишала, али испод површине. У хулиганским редовима засигурно је дошло до нове радикализације и новачења нових 'кадрова', јер такви нереди, а онда и масовна медијска пажња, увијек доводе до нове регрутације младих.

Може се претпоставити да су након тешких губитака у 'хулигански збор' на трибинама уновачене нове снаге које оваквим рафалним скандирањем доказују својим надређенима да нису погријешили с избором. Реакције јавности нису ни овога пута изостале, но овога пута на рачун хулиганског ревања стижу тешке осуде, видљиво теже него до сада.

Кључна ствар која је довела до такве појачане осуде могла би бити да су уисти позив на убијање, без икакве дискриминације, утрпали и Србе и Ријечане и тзв. товаре, тј. навијаче Хајдука, Сплићана и Далматинце, њих неколико стотина тисућа. Досад су Срби у поклицима мржње увијек били издвајани у посебну категорију. Тиме се наглашавало да мржња према Србима има посебну тежину и да се разликује од мржње према осталим навијачким групама. Сада то више није случај, што сугерира или да се мржња према Србима смањила, па су им сада Срби у разини Ријечана или Сплићана, или се њихова мржња према Ријечанима и Сплићанима повећала, па су им сада у њиховим закрвављеним очима једнако мрски као и одавно мрски Срби.

У сваком случају, групирање мета у једну, објединjeni позив на убијање у којем су се навијачи Ријеке и Хајдука нашли, фигуративно говорећи, раме уз раме са Србима многима није сјео најбоље, јер су можда и по први пут осјетили како је бити метом говора мржње. На тај начин су, не одвећ интелигентни хулигански стихоклепци, фигуративно говорећи, дакако, сами себи пуцали у ногу. Изазвали су згражање 'нормалног' свијета који је на овај начин њихов говор мржње доживио много особније, него када се ексклузивно позива на убијање Срба који су дугогодишња, такође природна мета на хрватским стадионима. Било је сјајно када би праксу загребачких хулигана усвојиле и остale хулиганске скupине, па да се и на стадионима у Сплиту, Ријеци и другим градовима, кад већ мора, осим већ излизаног 'убиј Србина', ори и овај додатак. Тиме би друштвена нетрпељивост према хулиганима досегла повијесно нормалну разину, како код оних који само не желе бити у истом 'сточном вагону' са Србима, тако и код оних нормалних којима ће то помоћи да освијесте сву одвратност позива на убијање. Иако су Срби у том мрзилачком покличу и даље први на реду за одстрел, уврштавање и стотина тисућа навијача других клубова, етничких Хрвата, довест ће сасвим сигурно до повећања оптег друштвеног анимозитета према хулиганима и до веће осјетљивости друштва на говор мржње. Нема бољег лијека за опћу незаинтересираност за хулиганске испаде него када и сами постанете жртвом или метом хулиганског насиља.

Иако тренутно свједочимо експанзији хулиганског насиља, дугорочна перспектива хулиганизма није свијетла. Модерни друштвени токови и у Хрватској ће у докледном времену довести до потпуно изумирања хулиганизма. Са све више новца у ногомету, као и на нашој клупској ногометној периферији, водства клубова која су некада хулигане користили за своје потребе у борби за власт не желе с њима имати више никаквога посла. Први корак према крају хулиганизма промјена је

друштвене климе. Медијска естрадизација хулиганизма каквој смо свједочили посљедњих тједана краткорочно ће довести до раста занимања младих за такав животни стил, али дугорочно гледано хулиганизам ће завршити на једнак начин на који је завршио у Енглеској, некоћ пријестолници хулиганизма. Важан корак у уништењу хулиганизма свакако је брутална комерцијализација ногомета која се догађа. Изградња нових стадиона с врхунским комфортом доводи до промјене ногометне публике, а власници клубова у покушају да заштите своје инвестиције нису више спремни плаћати казне због шашице пробисвијета. С изградњом нових стадиона долази и до модерних систава надзора који су дильем Европе с ногометних стадиона доживотно искључили тисуће хулигана. Тако ће хулиганизам, као потпуно назадан, анималан концепт исказивања привржености размјерно брзо, већ у слједећем десетљећу, отићи у повијест, а главни фактори његовог нестанка бит ће економске законитости и хулиганска глупост. Нормални се веселе таквој будућности у којој ће се моћи уживати у ногомету без хулиганског терора с трибина.

■ Душан Цветановић

Није све у музичи

Акошто се почетком године из Пуле и Осијека закотрљао тренд забрањивања наступа певача народне музике, овог лета чини се да се тај тренд разлио и на суседне земље у региону у којима се на разне начине и у разне сврхе прибегава инструментализацији неких популарних видова музичког изражaja. Неки доносиоци одлука као да су букавално схватили тумачења деловања музике по друштву која се приписују платону. 'Што је у држави боља музика, боља ће бити и држава', вероватно би навели. Није тешко назрети емоције и намере које се крију иза званичних образложења, али није ни захвално поредити их,

Најава концерта
(фото: Штарк арена)

иако неколико још увек актуелних примера врло сликовито илуструју специфичности и градацију у овој врсти интервенција. Три различита жанра (у недостатку бољег термина), три различита града, државе, три различита приступа.

Један од најекстремнијих примера, чак и за Хрватску у којој је су се у протеклих неколико деценија врло агресивно и забрањивали и прећуткивали поједини 'неподобни' аутори, јесте недавно хапшење Рајка Лалића у Кинину због, како се наводи у саопштењу, повреде угледа Републике Хрватске.

'Осумњичени је предан притворском надзорнику Полицијске управе шибенско-книнске док је казнена пријава достављена Опћинском државном одвјетништву у Шибенику и против њега бит ће поднесен и оптужни приједлог', објавила је полиција. Полиција је, како је наведено на страницама Полицијске управе шибенско-книнске, на основу истраге установила да је осумњичени изводио песме из 1995. године у којима се Република Хрватска изврће руглу, презиру и јавно омаловажава, као и да је приликом наступа 'носио одређена знаковља и одјевне предмете који

приказују припадност непостојећој територијалној творевини, а што је јавно објављено на друштвеним мрежама чиме је починио и прекрај из чл. 5. Закона о прекрајима против јавног реда и мира'.

С обзиром на то да се ради о извођачу чији наступи нису масовно посећени и није превише познат широј јавности, иако наводно има чак 20 албума, овај случај није ни доспео у истакнути медијски план. А занимљив је јер показује посвећеност и педантност надлежних тела у детектовању оваквих примера, који, изгледа, не застаревају ни након 30 година од настанка и извођења неких песама.

Мало даље, у Бањалуци, проблематичан је био нешто другачији музички репертоар, или овога пута у 'ововременом' аранжману.

'Наша дужност је да пратимо које се то вредности пласирају нашој деци, омладини и суграђанима', пише у званичној објави градоначелника Бањалуке драшка станивуковића подељеној на свим друштвеним мрежама. 'Пљугице, десингерице, воћкице и бресквице и како већ себе називају ови "уметници" више неће моћи да наступају у нашој Бањалуци. Морамо да сачувамо систем вредности и поруке које се шаљу кроз сваки вид јавног догађаја. Сигуран сам да смо донели праву одлуку, али бих волео да се сви млади људи који ово гледају одлуче да не иду на такве догађаје и пре било каквих забрана. У башти ће да никне оно што посадите у главама младих људи, управо ће да буду оне мисли које им шаљете овако јавно, кроз догађаје, концерте, представе и све видове јавних манифестација', поручио је Станивуковић и прогласио 'треп' музiku и извођаче који певају о наркотицима, блуду, новцу и сличним темама, непожељним у Бањалуци. Он је издао наредбу свим предузећима као и надлежним одељењима да приликом добијања захтева за давање у закуп јавне површине анализирају сам догађај и упознају се са садржајем истог који се планира изводити

#205
Издаје Српско
привредно
друштво
'Привредник'

Утемељено
1898.

OSLONAC MLADIMA

oslonac.**privrednik.hr**

*Većina mladih Srba u Hrvatskoj prolazi kroz mnoge izazove. Dok mi razmišljamo o prošlosti, oni će budućnost pronaći negdje drugdje. **OSLONAC MLADIMA** smo i Ti i Ja, i svi Mi koji želimo u sadašnjosti graditi bolju budućnost.*

*Srpsko privredno društvo Privrednik kroz tri stoljeća je **OSLONAC MLADIMA**. Zajedničkim radom samo u zadnje vrijeme izdvojili smo preko 500.000 eura za učeničke i studentske stipendije.*

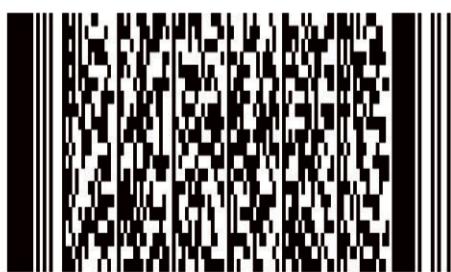
*Postanite i Vi Privrednikov donator i pridružite se zajednici koja je **OSLONAC MLADIMA!***

*Posjetite našu web stranicu
oslonac.privrednik.hr
i saznajte kako možete donirati.*

privrednik.hr

Pomozite uplatom i postanite
OSLONAC MLADIMA!
Skenirajte barkod mobilnom
aplikacijom bilo koje banke i
donirajte odmah! Hvala Vam.

**Posjetite naš P-portal i informirajte
se o srpskoj zajednici u Hrvatskoj**

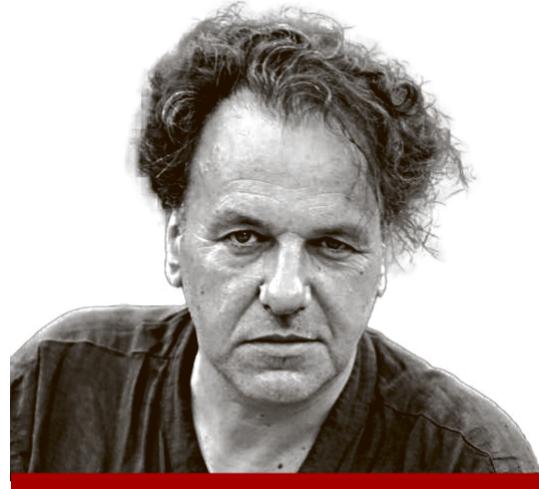
p-portal.net

**Radio Privrednik
Stanica za sve naše ljude**

p-portal.net/radio-privrednik
Slušajte nas putem Interneta

Глуби језик

ПРЕЧА(НСКА) ПОСЛА

пише Ђорђе Матић

**Овдје је језик 33
године средство
застрашивања,
оружје идеолошког и
психолошког терора,
што за пољедицу
има мутавост читаве
једне нације која се
боји да проговори
да не би погријешила**

И мјесец дана није прошло (види Привредник од 26. 7.) откако смо уочили да чим дође љето, а кризе са свих страна ударају све опасније, креће одмах каква на први поглед с тиме неповезана, имбецилна иницијатива о језику. Након дебакла у Србији с 'Декларацијом о границама српске књижевности' тамошње академске заједнице, само се чекало кад ће и с ове стране, као уобичајена ствар, као несретна трајна 'антифона' кренути опет нешто о tobож језичним питањима

која су, наравно, само маска за друге ствари што се по правилу, да 'простите, ломе преко језика. Али не треба правити овдје лажну еквидистанцу: у Хрватској је питање језика опсесија која траје непрекидно од првога дана. Или што би се рекло: 'и раније'. Шта је наше, шта није, докле се пушта, шта се избацује – по такозваном ексклузивистичком принципу стварања националног језика. Простије: умјесто (пре) узимања, асимилације ријечи, синонима, ширења рјечника и тиме гликостија језика, овдје је пракса лов на 'туђице' – на све 'страно' – читај: на 'србизме', као и сукцесивно проказивање, избацување и цензура 'нечистих' ријечи, уз лудовање с правописом, чак и синтаксом. Знамо већ то све, до досаде, да не понављамо. И овај пут на истој линији покушаја да се ђаво пронађе и избаци некако лингвоегзорцизмом ендемског типа, иницијатива је дошла с очекиваних мјеста: 'радна скупина' Матице хрватске на челу с тренутним предсједником, иначе вјеројатно најдосаднијим драматичаром којега је овај језик икада видио, изашла је с 'приједлогом Нацрта о хрватском језику'. С једном на први поглед којештаријом, која пак скрива за страну што је Нацрт потегнула један озбиљан и за њих разумљив проблем и страх.

Е, онда је прво кренула кратка тенис-партија: ови, матичари – приједлог Нацрта – Влада прихваћа и упућује га у законодавну процедуру – министар знаности и образовања (првобитни дипломант ветерине који о језику нема појма, нити му је то дио формације академске ни у најширем могућем смислу) назва цијелу ствар помпезно 'новим искораком у опстојности и развоју хрватског језика кроз сва ова стољећа' (!) – па опет матичари, 'једногласно' јашта, подупиру и позивају јавност и 'домољубне грађане' (као да је 1903. још, гледам на календар да нисам упао у Зону сумрака) да се укључе у ово лудило. Први сеј. Све је то једно те исто већ дugo, досадно и грбаво, и као такво не треба да нас брине (*ga+prizemlj konstrukcija, čuvaj!*). Али и разумљиво је. Рећи ъемо касније и зашто.

Нешто је ту још интересантно. Начин како је на Нацрт реагирао онај, да га ујетно назовемо, слободномислећи дио јавности које се овакав приједлог закона највише тиче: писци најприје, а шире хуманистичка и интелектуална заједница. Цеховска ('еснафска' – што је добар тај турцизам) организација, хдп – Друштво којем и сам припадам, и то са задовољством, од два у овој земљи која дјеше нас писце, односно његов Управни одбор (јест да члановима нитко ништа није јавио, ал' ваљда та врста одлука спада у ингеренције Одбора, уостalom 'ко би се заједавао с тражењем правилника...?') сачинило је убрзо Реакцију и разаслато је. Осим што је састављена тоном који би да буде критичан, а звучи на крају сувише помирљиво и 'дипло-

матично', чак млитаво, Реакција одбија додуше приједлог Нацрта, али, не може да издржи да се не очеше где сврби највише, па убацује реченицу: 'Разумијемо дугогодишњу тежњу мх да пронађе адекватни одговор на српски Закон о језику, водећи се идејом даје копирање близарног документа боље од немања близарног документа.' Ево га! Како би без тога?! Настрану и што регистар и тон којим је писана реакција заправо нема службеност какву иначе дописи јавности имају, па користи другачије стилске маркираности ('близарни документ', 'боље од немања'), него је, е а сад много озбиљније, омашила у најмање двије ствари. Те грешке, или, 'ајде да се не лажемо, (само)заваравајуће тврђње нису случајне. Много горе, у једној специфичној точки нису суштински ни различите од ставова састављача Нацрта. Управо у оној мјери одбијања да се (у) види оно у чему се средња струја, као и такозвана љевица и десница у овој земљи и идеолошкој дорми додирују непрестано. Каже Реакција на једном мјесту да предложени Закон покушава 'ограничити употребу (ајде, свака част, без ироније, макар нису написали 'упораба') хрватског језика', што је наравно точно. Али, пази сад – језика 'који је повијесно био пропулзиван и отворен'. Овако, браћо и сестре, што ви барем којима је овај текст најприје намијењен знате у хипу или трену: *og prvoia dana* откако је овај државни комплекс настао, а могло би се датирати и у раније доба кад би се хтјело, макар у 1967. (иако тада није успјело сасвим, срећом), овај језик не да није 'пропулзиван и отворен' – он је од свих овдашњих међусобно разумљивих језика или нарјечја, како вам драго, далеко најзатворенији, најригиднији, највише шиканиран, сакаћен, ограничаван, чишћен, вокабуларом и синтаксом, у неуспоредивој мјери у односу на друге. Овдје је језик тридесет и три године средство застрашивања, оружје идеолошког и психолошког терора који не само да је створио кризу читаве књижевности, стваралачког духа уопће, него и јавног и, највећи ужас, *privatnõi sporazumiyevaњa*, па за пољедицу има мутавост читаве једне нације која се боји да проговори да не би погријешила. И како то обично бива, још од старога фројда, у истој реченици Реакције, колеге у наставку упозоравају да на хрватском језику морају бити и све – *prromižbeni i boruke*. Аух! Јел' *prromižbeni* или *prromičben?* мислим, просто да видимо, ако декларативно негирајмо Нацрт још једне чистке, где је онда разлика од матичара и отклон од насиља проведеног у ове три деценије. Каже се у Реакцији да су 'управо писци они који стварају и чувају језик'. Како га *ovako* чувају?

У Реакцији наше стручковне организације, финално, пита се 'од чега се или од кога заправо штити хрватски језик и на који је то начин он угрожен'. Изгледа да се колеге не праве, него заиста не разумију. Јер, ту су матичари и сви државотворци са своје стране и точке гледишта 'у праву'. Кад су себи правили државу, мислили су у логици свога времена: омеђити је и затворити као што су учинили дугих десет година. Књиге што побацали, што укинули. Медије контролирали, на телевизији и радију говорило се како одреде, у новинама и литератури лектори-цензори спремни, послије аутори сами преузели и знају шта се не смије. А, оно – прође вријеме и наста техничка револуција какву нису очекивали и која не признаје границе. Зашао им непријатељ за леђа! У свему томе – језик. И то баш онај од кога су хтјели да очисте овај из Нацрта. Није шала.

Отуд: ако су матичари тврдокорни и луди, нису глуби. Чују шта се догађа око њих. Имају осећај да губе. Плаше се.

И треба. ■

Хрватски језик ускоро
заштићен законом
(фото: Даворин
Вишњић/pixsell)

МИЛОШ ХРЊАЗ

Не верујем

у посредовање

странаца на Ким

зсо је Бриселским споразумом замишљен као одређена врста надокнаде за повлачење српских власти са севера Косова. Данас се нуди иста ствар са тзв. француско-немачким предлогом, али у замену за признање Косова. Али, данас некако није фер нудити исту ствар у замену за драматично крупније уступке

Тренутна ситуација на Косову и Метохији, с тешко наоружаним косовским полицијцима на сјеверу, са сузавцем, с непрестаним хапшењима Срба и оштром реториком и Београда и Приштине, с демонстрацијама очајних грађана и с хеликоптерима кфор-а, дјелује као агонија било каквог сувислог рјешења. Ситуација већ сутра може бити још гора, а изгледи за њено смиривање и за неко трајније добро рјешење као да у додгледно будућности нису на видику. О турбулентној садашњости и крајње неизвјесној будућности Косова разговарамо с милошем хрњазом, ванредним професором међународног права на Факултету политичких наука у Београду.

Како се вами ово данашње стање на Косову и Метохији?

Мени се чини да присуствујем последњем чину драме неке врсте легализације постојећег стања на Косову, које траје бар последњих десетак година, или још од 2008. године и проглашења независности Косова. На северу Косова су постојале неке српске комуналне институције, али од времена доношења Бриселског споразума 2013. договорено је да се те, како су их називали, 'паралелне институције' Републике Србије укину, а да се за узврат формира Заједница српских општина (зсо). Међутим, тај процес није до данас до краја окончан и ово је нека врста финала у којем косовска страна покушава, формирањем своје власти на северу, да заокружи независност Косова, након што је она заокружена на југу.

Зашто зсо никада до краја није формиран? Као што сам рекао, зсо је Бриселским споразу-

мом замишљен као одређена врста надокнаде за повлачење српских власти са севера Косова. Али, то је било пре 10 година. Данас се нуди иста ствар са тзв. француско-немачким предлогом, али у замену за признање Косова. Не бих желео да будем пристрасан, али данас некако није фер нудити исту ствар у замену за драматично крупније уступке. У сваком случају, данас је јасно да идеја о зсо није спроведена. Та чињеница има везе са ставом поједињих држава о зсо-у и у вези са тим са ставом Приштине да ту заједницу не успостави. Једнако тако је јасно да постоје додатни механизми са којима би се уверила Приштина да је и у њеном интересу да се успостави зсо, али ни ти механизми нису искоришћени, опет негде на попут између закључака поједињих великих сила и става Приштине да се зсо не формира.

Заједнице без контакта

Говоримо о пат позицији или о почетку дефинитивног рјешења за Косово?

Актери у овом спору, Београд и нарочито Приштина, надају се да ће стећи милост међународних великих сила и добити оно што перципирају као свој национални интерес. Али није само питање које ли бити притиска са стране на Приштину да прихвати зсо него је такође и питање како албанско друштво на Косову гледа на зсо. Одговор можемо наћи у великој подршци коју курти са својом политиком има међу албанским становништвом на Косову да се зсо не формира. И на то питање би требало обратити пажњу. Српско и албанско друштво на Косову егзистирају готово

без икаквог контакта, једнако као што тако егзистирају и службени Београд и Приштина и у тој ситуацији је заиста тешко 2023. остварити формирање зсо, када та ситуација није решена још десетију раније. Данас се ти захтеви за формирање зсо везују за нове уступке које би требала учинити Србија и ти уступци су доста близу међусобног признања Србије и Косова.

Како са стајалишта међународног права изгледа питање одцјепљења Косова од Србије?

Са једне стране, косовско питање је веома дуги спор, од балканских ратова 1912. и 1913. године, а можете да рачунате и од Берлинског конгреса 1878. године. У једном тренутку су на том подручју били доминантни Срби, у другом Албаници. Било је злочина и етничког чишћења са обе стране и њихови односи су увек били у најмању руку сложени. Злочинци и жртве су се мењали и требало би опрезно расплести шта су у поједином периоду били узроци, а шта последице. Када се ради о Косову са стајалишта међународног права, ситуација је такође сложена. Према доступним чињеницама и јасном ставу разних држава, ви сте имали ситуацију, рецимо 1998. године, да су активности новоформиране Ослободилачке војске Косова (овк) третиране као терористичке акције које су биле у супротностима са међународним правом и са законом Републике Србије. То можете да видите и из резолуција ун-а, али како се сукоб заоштравао, тако је заоштрен и тон тих резолуција које су се сада више обраћале потезима војске Србије. Парадоксална ситуација је у томе да се у Србији доволно не говори о злочинима које је на Косову учинила српска војска, али те злочине потенцирају државе међународне заједнице. Са

Професор
међународног
права на
Факултету
политичких
наука у
Београду

РАЗГОВАРО
Бојан Муњин

друге стране, имате злочине које је починио НАТО за време бомбардовања Србије, о чему се у Србији пуно говори, али се у међународној заједници то једва и спомиње или оправдава нужношћу војне акције. Са треће стране, међународно право не познаје институцију отцепљења једног дела територије суверене државе, чак и у ситуацији када су на том делу почињени одређени злочини.

На који начин је онда с међународног стајалишта објашњено одјељење Косова?

Оно што је важно је период између рата 1999. године и проглашења независности Косова 2008. године. Било је разних предлога, али су у једном тренутку одређене државе на челу са САД-ом донеле одлуку да Косово треба да буде независно. Та одлука, која је на врло емотивно негативан начин доживљена у Србији, донета је из прагматичних разлога, са закључком да српско и албанско друштво више не могу да живе заједно. Од тог тренутка, Србија преговори о нечemu о чему је одлука већ донета.

Зашто се онда преговара?

Опет нека врста парадокса јесте у томе да се још увек преговара само због чињенице што ипак постоји међународно право. Да нема те тензије између онога што је фактично стање на терену и онога што прописује међународно право, ми више не бисмо преговарали. Да се ово са Косовом дододило пре 100 година, неко би издиктирао мировне услове, одузео би Косово Србији и та прича би била готова. Присуство међународног права, а не нека нарочита моћ Србије говоре о томе да ти преговори још увек трају, али и да изгледају овако како изгледају. Иако формално нико не може да издиктира услове Србији, односи зависности Србије према свим тим државама јасно показује да последњих 20 година присуствујемо процесу у којем би та одлука о независности Косова требала да се спроведе. Те задње две деценије Србија покушава да такву одлуку избегне и држи се за танку нит међународног права.

ШТА ЋЕ БИТИ ДАЉЕ?

Оно због чега сам ја у последње време престао да дајем изјаве о Косову, јесте ситуација да ја причам о међународном праву, о компромису и праведном решењу за Србе као мањине, а у стварности та мањина већ 20 година живи у атмосфери без влашћа и недостатку права и безбедности по себе и своју децу. Са друге стране, у својим радовима покушавам остварити и некакав међународни вапај да се размисли о праведности тих уговора који се предлажу за Косово, јер на концу, по питању праведности, ако се такви уговори усвоје, могуће је да се јави идућа генерација Срба са Косовом и затражи ревизију тих уговора, а то онда значи – нови рат.

Два пута

ШТА БИ ЗА ВАС ЗНАЧИО МОГУЋИ КОМПРОМИС НА КОСОВУ?

То би значило да када би били пробијени чврсти национални ставови, како српског тако и албанског друштва на Косову, када би било више информација о томе шта се догађало на Косову 1999. године када је тамо био рат, као и шта се тамо догађало последњих 100 година у разним фазама, онда би вероватно било и више спремности на компромис. Таквог образовања за сада нема и сви остају укопани у својим рововима. Донеће се одлуке које ће се донети, а о будућим проблемима на Косову бавиће се – неко други.

Недавно истраживање на вашем факултету показало је да је велика већина грађана Србије против независности Косова и с друге стране да велика већина грађана сматра да је 'та прича завршена'.

Милош Хрњац
(фото: приватна архива)

Тренутно постоје доминантна два гласа у Србији везано за будућност Косова. Први глас је да ту причу треба што пре завршити, признати Косово и наставити на путу у чланство у ЕУ које је неизвесно. Друга линија размишљања, пуно присутнија у српском друштву, јесте да се нипошто не треба одрећи Косова, да се дефинитивно треба опростићи од пута ка ЕУ и да треба окренути главу на другу страну. Стратегија таквог става је да треба сачекати боље глобалне прилике за решење косовског питања. Прва опција, која заступа став да ми треба да потпишемо независност Косова, не узима довољно у обзир последице које би уследиле након тога, а то је значајни пораст национализма, повратак Србије у 90-е и стварање врло грубих односа унутар самог српског друштва. То не би била мера онога како српско друштво живи данас, нити би била мера могућег компромиса са Косовом. Друга опција је нереална зато што би одустајање од ЕУ и несарађња око Косова довела до озбиљних последица везано за геостратешки

Српско и албанско друштво на Косову егзистирају готово без икаквог контакта, једнако као што тако егзистирају и службени Београд и Приштина и у тој ситуацији је заиста тешко 2023. остварити формирање ЗСО, када та ситуација није решена још деценију раније

положај Србије. Затим, чекање бољих прилика значи чекање прилика за нови рат и то би за Србију значило да се поново претвори у неку отворену ратну зону, што мислим да би по Србију било погубно.

ШТО ВИ МИСЛИТЕ ДА ЈЕ РЕАЛНО И МОГУЋЕ ДА СРБИЈА УЧИНИ ПО ПИТАЊУ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ?

Искрено говорећи, ја не верјем у продуктивно посредовање страних држава око Косова и њихово разумевање за комплексну позицију Србије. Мислим да ћемо ми средњорочно ићи у правцу првог решења – поступног признања косовске независности и да ћемо, дугорочно, те ране видати, гледајући како ћемо се као друштво из свега тога избавити. Волео бих да будем оптимистичнији око исхода приче о Косову и једино желим да се надам да ће извесна мера компромиса на крају ипак постојати. Остављам простор да нисам у праву. У тај простор би могла да уђе нада или вера у нешто боље што ће се догодити на Косову, што не треба подцењивати и што неће произвести бесни једних ни других, али ми такве идеје за сада не видимо.

КАКВЕ СУ МОГУЋНОСТИ ПОЗИТИВНОГ ДЈЕЛОВАЊА ЛОКАЛНИХ ЉУДИ НА КОСОВУ?

Ако узмете на пример епископа новобрдског Илариона Лупуловића, некадашњег старешине манастира Драганаца и других свештеника на Косову, не треба потценити позитивну улогу Српске православне цркве у смиривању ситуације. Нарочито то вреди за југ Косова, где Срби живе у одвојеним енклавама и где су проблеми голог преживљавања другачији од политичког положаја Срба на северу. Како год се реши политичко питање на Косову, тамо ће остати живи људи и свима њима ће требати помоћ и сви они ће морати да помажу једни другима. Ја и даље имам страх какав год да буде исход, јер је то простор Косова и читавог контекста српског окружења, а што се тиче наде, она је ирационална категорија која произлази из уверења да се и у јако тешкој ситуацији нешто може преокренути на добро. За ту наду, као што рекох, ми за сада немамо ни знања ни маште. Ако за мене нешто на крају остаје, уз сав страх и неизвесност, онда је то нека људска вера у животни витализам преосталих Срба на Косову, као и уверење да је добро решење увек могуће. ■

ФИЛМ У НАРУЧЈУ ПОЛИТИКЕ

Ако је трејлер филма 'Хероји Халијарда' дигао толику буку у БиХ, јасно је шта би се десило да је приказан цијели филм.

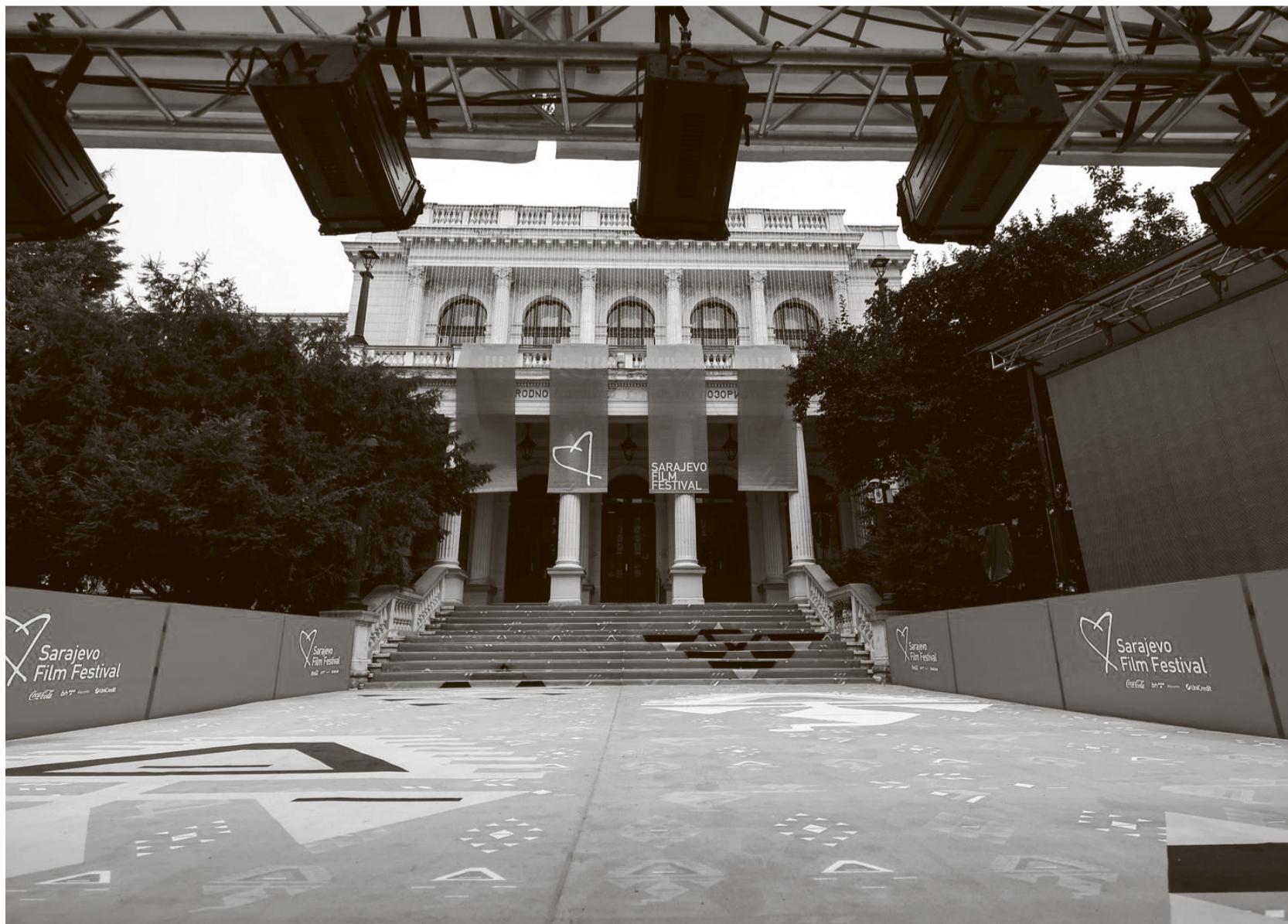
То се ионако никада неће догодити, као што у Бањалуци није приказана 'Грбавица', али и други, скорашњи филм Јасмиле Жбанић, 'Quo vadis, Aida' чија је тематика поново рат, конкретније злочин у Сребреници

ПРИЈЕ 17 година филм Јасмиле Жбанић 'Грбавица' освојио је Златног медведа на филмском фестивалу у Берлину. Након Оскара за 'Ничију земљу' даниса тановића био је то највећи трофеј за један филм из БиХ. Радња оба остварења везана је за рат у БиХ што је, уста-

лом, главна тема готово свих важнијих филмова насталих у сарајевској филмској кухињи након 1995. године.

За успјех 'Грбавице' у Берлину, као и онај Тановићев, и данас ће, готово двије деценије касније, многи рећи да нема везе са умјетношћу, него са

политиком. Није то толико ни погрешан став, ако се има на уму снага филма као медија у обликовању јавног мнијења, а чињеница да су приказани у првој деценији након рата тој тврдњи додатно даје на значају. Данас, 17 година касније, у БиХ се ништа по том питању није промијенило.

Кинематографски рат у БиХ
пише Жарко Марковић

Сарајево Филм Фестивал (фото: Армин Дургут/ PIXSELL)

ПРИВРЕДНИК

#1237, petak, 1. rujna 2023.

Фilm је и даље, свјесно или несвјесно, мање је битно, у наручју политике, толико да се тешко може утврдити где престаје умјетност, а почине пропаганда.

'Зашто бисмо ми ризиковали да нам нека будала исјече сједалице или покида платно због филма који готово нико не жели да гледа', рекао је аутор ових редова један упосленик бањалучког кина 'Козара' на питање зашто 'Грбавица' неће бити приказана у Бањалуци.

Тадашњи први човјек тог биоскопа говорио је јавно да фilm 'не сматра умјетничким дјелом' уз додатак да је 'Жбанићева на додјели Златног медведа у свијет послала поруке које немају везе ни с филмом ни с умјетношћу'. Ипак, важнији су му били комерцијални разлоги. 'Фilm 'Грбавица' нећемо приказивати јер смо закључили да стављање на репертоар неће оправдати број гледалаца које ће привући тaj фilm', рекао је. И није приказан. Нити у биоскопу, нити је иједна телевизија у Републици Српској икада еmitовала тaj фilm. 'Грбавица' је тако постала својевrsна прва жртva у 'кинематографском' рату донедавно зарађених страна, рату који траје и данас, што је потврђено случајем 'Хeroji Халијарда' на овогодишњем Сарајевском фестивалу (СФФ). Истине ради, фilm радоша бајића о операцији спасавања савезничких пилота из окупирane Србијe, а све то у режији четника драже михаиловића, није ни приказан на СФФ-у, нити је постојao план да буде приказан. Еmitован је само двоипоминутни трејлер, што је било сасвим довољно да дежурни 'филмски критичари' из сарајевског друштвено-polитичкog миљеа одапну отровне стријеле на рачун, како организатора, тако и самог Бајића, оптужујући га за све и свашта, а највише за 'ревизију историје'. Ако је трејлер дигао толику буку, јасно је шta би се десило да је приказан цијeli фilm, што се, такођe је јасно, нећe догоđiti, као што у Бањалуци није приказан 'Грбавица', али и други, скораšњи фilm Јасмиле Жбанић, 'Quo vadis, Aida' чија је тематика, наравно, поново рат, конкретније злочин у Сребреници.

'Аида' се указала у јавном простору баш у времenu највећег 'локдауна' изазваног вирусом корона паје то послужило одговорним u биоскопима као разлог за неприказивање. Иако су постојали апели да буде приказан на некој од важнијих срpsких телевизија, то се још није догодило. И 'Аида' је побрала одређене награде, ако тaj фilm гледате без икакве зле намјере, закључићете да је занатски одлично урађен, уз сјајну глуму неколицине глумаца. Штавише, гледалац у Португалу или Аргентини би га могao прогласити и ремек-djелом, али само ако је ријеч о гледаоцу који је ослобођен свих сазнања о природи рата у Босни.

'Везе између филма, идеологије и политike су старе, дубоке и веома важне од самог настанака филma као умјетничкog жанra, како на директном плану, где рецимо успех ратнog спектakla 'Top Gun' повећa регрутацијu пилota u војску sad za 80 одсто, тако и на онom индиректном kroz snажnu пропагадnu подршku viшим drжавnim интересимa naјmoћnijih drжava svijeta na chelu sa sad. Naравno, jasno je da kљuchnu stavku u svakom pogledu ipak igra umјetnicka vrijeđnost filma i da americku drжavnu moć daloko bolje predstavljaju odличni filmovi poput 'Spasavaњe vojnika Raјana' ili 'Pad crnog jastreba', него treћerazredna oствareњa poput 'Iza ne-prijateljskih linija' ili 'U zemlji krvi i meda', koji se nisu proslavili u diletantskom бављenju Холивудa балканским ratovima', каже nam bra-nislav predojević, novinar i filmski kritičar iz Baњaluke.

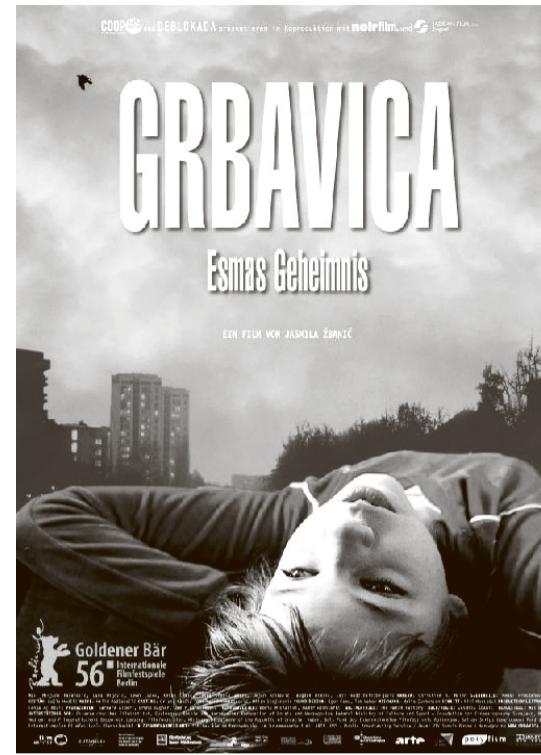
Rat u Bosni kao tema је bio interesantan i americkim filmačijama, па ту, уз оствareњa koja pomije Predojević, треба додati i 'Lov u Bosni' u kojem RICHARD GIER лovi lika koji neodolivo подсећa na radovana KARAĆIĆA. Сvi ti filmovi су препуни stereotipa i konstrukcija насталих u западnoj јавности tokom ratova u Јugoslaviji i u njima је углавnom 'sasvim jasno' ко су loši момци, a ko жrtve.

Током претходне три деценије рат се, рекосмо, наметнуo као централна тема сарајевске кинематографије. Уз Жбанићеву и Тановићу, у тaj простор улазили су и дино мустафиć ('Remake'), ахмед имамовић ('Go West') и други. Наратив је углавном био потпуно исти, само су се животне судбине обичних људи разликовale. За то вријeme, u Beogradu је снимљен тек један, рећи ћe критичари, озбиљan фilm са тематиком рата u BiH, иако су многи склони да кажу da 'Лепa сela lepo горе' nije ratni, него anti-ratni фilm. U Baњaluци се, pak, u protekle tri decenije уopšte nije snimalo. Tek poslednjih неколико година направљен је одређен помак, ali više u segmentu dokumentarnog фilm-a. Baњaluka i Beograd su medijski rat izgubile јoш деведесетих година, па danas pokusavaju da poprave шta se поправити може. Проблем за ta два цentra може da буде шta се se покушајem 'popravki' давили nedovoljno upuћeni i шto u цijelom процесu drжava готовo da nije ni учествovala.

A онда су се ствари промијениле, па темe важне за фilmске radnike u Beogradu не само da су postale one iz rata 1991-1995, nego se zashlo i dublje u prošlost, u Drugi, pa i Prvi svjetski rat. Za kratko vrijeđe na platnu su se obreli 'Dara iz Jasenovca', 'Oluja', a u oktobru stiku i, za Sarajevo sporni, 'Хeroji Халијарда'. Bila je tu i serija 'Ravna gora', па фilm 'Branio sam Mladu Bosnu', snimљени su фilmovi i serije i o Karađorđevićima, Petru i Aleksandru. Сve to уz, uglavnom novchani, благослов drжavnih firme, takoreћi i same drжave. U Sarajevu su, a dijelom i u Zagrebu, ovaj trend nazvali beogradskim projektom 'istorijskog revizionizma'. U Beogradu tvrdе da tu nema никакве revizije, već da je na sceni osvjetљavanje dijelova historije наших народа koja je godinama bila u mракu. Истina je, velle upuћeni, negdje na sredini.

'У суштини, највећi domet, aко гледамо нешто што неки називају национални интерес, имали су фilmovi најбољih регионалних режисера по-put srđana drađevojevića sa 'Lepim selima' ili vinka brešana sa 'Svjedokom', dok јe добар dio осталих умјетnika, uključujući i one sa највишим признањima poput Denisa Tanovića ili Jasmine Žbanić, своje kreativne vizije kvario bespotrebnim kompromisima sa ostrashćenim ideološkim ili političkim narativima, iako im фilmovi најboљe funkcionisu kad su лишенi pomenuтих директnih propagadnih narativa. Истina, важно je што су неке болне темe regionalne i националne историјe poput Jasenovaca dotaknute kroz фilm, ali остајe жал што им nije pristupljeno kroz далеко бољe фilmove u umjetnickom smislu, што се свакако може исправiti u doglednoj budućnosti неким новим projektom koji bi imao podršku drжave, ali i umjetnika sa vizijom dostoјnom poduhvata u kojim se upustio', kaže Predojević.

Nije upotreba фilm-a u propagandno-politickе сврхе izmišljena na ovom prostoru u drugoj половини деведесетих. Time сe ozbiљno давила i вlast u СФРЈ. 'Што се тиче земаљa бивše Југославијe, koliko су one izgubile političku i ekonomsku snagu nakon распадa земљe, toliko јe сnage izgubile i њihova kinematografiјa, што се naравno odrazilo i na спрugu фilmiske umjet-

Постер за фilm Гrbaviца

Постер за фilm Хeroji Халијарда

Сцена из фilm-a Quo vadis, Aida

nosti i drжavnih politika. Шta год замјерили i шta год misili o бившоj drжavi i бившem системu, tешko јe oспорiti propagandnu moć sedme umjetnosti na visokom nivou prije свегa mаниfestovanu u жанru tзв 'partizanskog фilm-a', или i фilmovima izvan њega, попут зафрановићeve 'Ocupacija u 26 слика' ili 'Хajke' жike pavlovića, чијe највећi dometi остајu недостижни za постратne kinematografiјe', закључујe Predojević.

Danашњe polemike o 'reviziji historije' u ствари сe тичу нечег sasvim другог. Постојe они који су се први сјетили da фilm употребе i u neumjetnicke сврхе. A kada сe тога досјетио i онај други, првom јe то jako zasmetalo. Domet цијele te priče i даљe ћe остати приличno nejasan, a најгласнијi ћe biti они којима фilm нијe основно занимањe. Глас оне праве фilmске публике сe свакако најмањe чујe. A биоскопи i фestivali ћe строго da пазе на selekciju. ■

Бранислав Predojević
(foto: YouTube printscreen)

Несугласице око женског тијела

Кораксова карикатура је вулгарнија и 'голишавија', а сасвим уредно ју је објавио лист који се самодоживљава као интелектуалан и озбиљан. Петричићеву карикатуру, у овој конкуренцији 'бенигнију', одбио је објавити типичан таблоид

Медијски пејзаж Србије врло је богат, разуђен и шаролик. Односи се то на телевизијске и радио станице, као и интернетске портale, али можда понајвиште на штампане медије. Србија вјероватно има више политичких недељника него све остale екс-ју републике у збирку, а ни са дневним новинама, квантитативно, није превише друкчији случај. Ипак, на нивоу уређивачке политике, дневне новине су у Србији униформније од недељних. Осим двије, све остале су мање или више провладине. Ни те двије, међутим, нису опозиционе из различитих (политичких) перспектива. Не, оне чак и формално припадају истој пословној групацији: Јунајтед медија. Прве, старије и озбиљније у том двојцу су дневне новине Данас, лист са амбицијом да буде традиционално либерално гласило усмјерено примарно на интелектуалце и доносиоце одлука. Много рецентније покренуте су новине Нова, произишлије из истоименог портала, новине од почетка замишљене као таблоид.

И једне и друге новине имају 'свог' карикатуриста. За Данас црта ПРЕДРАГ КОРАКСИЋ КОРАКС, а за Нову душан ПЕТРИЧИЋ. Коракс је вјероватно

Различити корпоративни погледи на женско тијело (фото: архива Привредника)

најчувенији медијски критичар слободана милошевића, док је Петричић деведесетих исправа цртао углавном аполитичне карикатуре, да би затим емигрирао у Канаду. Послије петооктобарске смјене власти, за Коракса главна мета послије Милошевића постаје војислав коштуница. То га доводи до сукоба са уредништвом недељника Време у којем је Коракс дотад објавио своје најчувеније карикатуре, те долази до њиховог разлаза. Петричић послије повратка из Канаде почиње да црта карикатуре усмјерене углавном против владајућег снс-а, што ће га коштати ангажмана у Политици. Прешавши у нин, долази у средину наклоњенију његовој позицији, али многе његове карикатуре бивају изложене критици, нарочито из феминистичке перспективе. Његове олаке и јефтине 'форе' о силовању, примјера ради, испровоцирале су многе активисткиње на реакцију.

Осим за нин, Петричић већ мјесецима црта карикатуре за суботње издање новина Нова.

19. августа, међутим, Нова одлучује да не објави достављену карикатуру јер ју је уредништво оцијенило као сексистичку. На карикатури је Александар Вучић, као и на скоро свакој Петричићевој карикатури у пољедњих пет-шест година, најмање, али приказ Вучића уредништву није био проблематичан. Главни уредник овог листа експлицитно је појаснио како је њихов разлог за необјављивање карикатуре био 'карикатурални приступ презентовању женског тела'. А женско тијело о којем је ријеч је тијело новинарке телевизије Пинк Јоване Јеремић. Истини за вољу, њен имиџ и начин одијевања јесу, благо речено, необични за новинарку информативног програма, но Петричићева визија њеног изгледа ипак је хиперболична, на шта карикатуриста, како многи мисле, укључујући и самог Петричића, има право. Уосталом, помало и јесте чудновато да се карикатуристи замјера да теми приступа карикатурално?! Све то можда и не би било толико чудно да само дан раније, лист Данас није објавио карикатуру на којој је женско тијело много карикатуралније презентовано. На тој карикатури је, такође, Александар Вучић у женском друштву, а жена је високо сексуализована плавуша, само што Кораксова мета није новинарка Јована Јеремић, него фолк пјевачица ЈЕЛЕНА КАРЛЕУША.

У цijелom случају има нечег контраинтуитивног што призыва закључак да унутар корпорације није било координисаног дјеловања, него понешто генерацијског осјећања духа времена двојице главних уредника. Кораксова карикатура је вулгарнија и 'голишавија', а сасвим уредно ју је

објавио лист који се самодоживљава као интелигентан и озбиљан. Петричићеву карикатуру, у овој конкуренцији 'бенигнију', одбио је објавити типичан таблоид, лист генерално много 'простачкији' од Данаса. Михаило Јовићевић, главни уредник Нове, значајно је млађи од драже Петровића, главног уредника Данаса. Као неко ко је у формативним годинама свједочио глобалним аферама попут #metoo, он је једноставно пријемчивији на критике које се тичу омаловажавања жена и сексизма. Петровић такве критике, судећи и према његовом писању, доживљава као тривијалне. У сваком случају, ако ништа друго, задавно је било видјети један сукоб око слободе медија који се није водио на уобичајеном фронту власт – опозиција, него унутар једног тabora. То показује или би барем требало да покаже да постоје вриједности које надилазе баналну дневнополитичку подјелу на 'ове' и 'оне'. Такође, сукоб није окончан као банална 'бура у чаши воде'. Његова пољедица је Петричићев прекид сарадње са листом Нова. Биће занимљиво видјети какве ће бити даље пољедице 'скандала'. Да ли ће Петричић у нин-у покушати да прави још радикалније карикатуре него раније? Да ли ће Коракс тестирали постоји ли ишта што би редакција Данаса цензорисала? Да ли ће Нова наћи новог карикатуриста или ће одустати од тог жанра? Било како било, не спорећи моћ и важност карикатуре као новинарске форме, добро би било да се опозиционо новинарство окрене и ка неким артикулисанијим анализама. 'Карикатуралан приступ', како би рекао уредник новина Нова, има своје лимите. ■

ИМПРЕСУМ

Година xvi / Загреб | petak, 01/09/2023

ПРИВРЕДНИК #205

ИЗДАВАЧ
Српско привредно друштво
'Привредник' и Српско народно вијеће
главна уредница новости
Andreja Radak

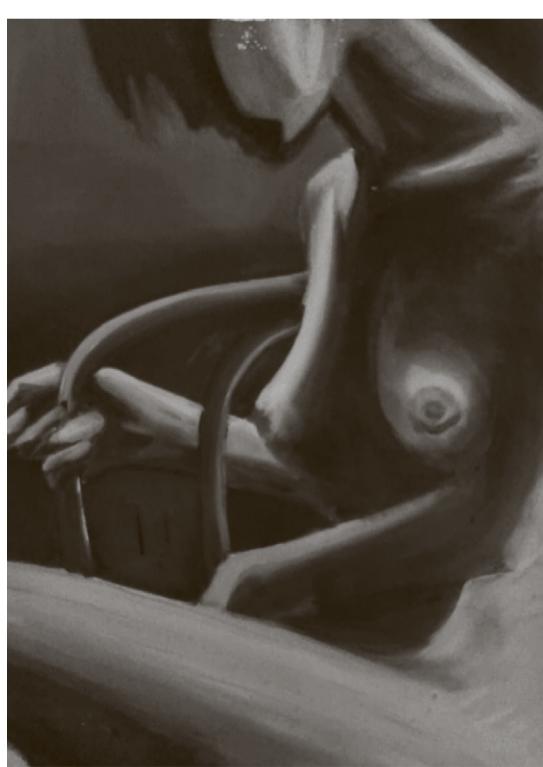
ГРАФИЧКИ УРЕДНИК
Дарко Матошевић
ДИЗАЈН
Парабреја /
Игор Станишљевић
& Дамир Бралић

УРЕДНИК ПРИВРЕДНИКА
Никола Луњић
РЕДАКЦИЈА
Јовица Дробњак, Александра Лошић, Ђорђе Матић, Bojan Muñin, Oliwera Radović, Masha Samarija, Leon Ževanić и Dušan Čvetanović

Привредник се финансира средствима Савјетa за националне мањине Владе Републике Хрватске.
РЕДАКЦИЈА
Привредник 18,
10 000 Zagreb
т/ф +385 1 4854 478
ured@privrednik.net
www.privrednik.hr

Српски опозицијски медији Данас и Нова различито о сексизму у карикатури

пише Мухарем Баздуљ

pokolebljivo na istoj liniji'. Narod je pozvan da ne iznevjeri tradicije prošlosti 'za krst časni i slobodu zlatnu', nego da samopregorno i požrtvovano daje sve od sebe na oltar pravde i slobode, pomažući aktivno borce Narodnooslobodilačke vojske (NOV) i partizanskih odreda.

'Srpsko pravoslavno sveštenstvo kao svjedok fašističkog divljeg bijesa i nečuvenih zvjerstava protestuje javno pred cijelim svijetom protiv bezbrojnih mučenja, paljenja i pljačkanja i ubijanja našeg nezaštićenog naroda, izvršenih od strane bezdušnog fašističkog okupatora i njegovih slugu ustaša i četnika', zaključuje se u poslanici uz potpise paroha i monaha.

Sastanak je, kako se ističe u dokumentu, bio manifestacija međusobnog bratstva srpsko pravoslavnog i rimokatoličkog sveštenstva, što je najveći udarac za sve one koji već treću godinu nasjedaju na tobože protuvjersko raspoloženje NOV-a.

Dokumentirana je i božićna čestitka u kojoj sveštenici, vjerski referenti NOV-a i POJ-a, kao i sveštenici s oslobođenog teritorija čestitaju praznike svim Srbima, Makedoncima, Crnogorcima, kao i ostalim pravoslavnima širom Jugoslavije i radosno ih pozdravljaju. Unjоj naglašavaju kako se, kao i Isus Hristos, 'nova Jugoslavija rađa u muci, trpljenju, zimi i gladi, u krvi najboljih sinova i kćeri naroda Jugoslavije', kao i da je 'u ovom svetom oslobođilačkom otadžbinskom ratu postignuto oružano bratstvo naroda Jugoslavije između pripadnika rimokatoličke, pravoslavne i muslimanske vere. Na nama sveštenicima sviju veru u Jugoslaviji leži velika i odgovorna dužnost da ovo stечeno narodno blago sazdano u ovome ratu sačuvamo proširimo i produbimo.'

I produbili su ga jer su mnogi od njih djelovanje započeto u partizanskim jedinicama i organima narodne vlasti nastavili i nakon rata. Povratkom patrijarha GAVRILA nastavljen je crkveni život SPC-a, a o korektnom odnosu vlasti prema crkvi govori i 'Spomenica pravoslavnih sveštenika - žrtava fašističkog terora i palih u narodnooslobodilačkoj borbi 1941-1945'. To je i dokaz da vlasti Jugoslavije nisu tajile učešće i doprinos pravoslavnog i ostalog sveštenstva u borbi za oslobođenje.

Kada se govori o ulozi SPC-a u NOB-u nekoliko je imena nezaobilazno. U tom smislu najpoznatiji je pop VLADA ZEČEVIĆ koji je u NOB-u i poslije rata bio na značajnim funkcijama. Roden je 21. marta 1903. godine u Loznicu, završio bogosloviju u Sremskim Karlovcima, a Teološki fakultet u Beogradu. Od 1927. do 1941. godine službovaо je kao sveštenik u Krupnju, gdje je, kao opozicionar, aktivno učestvovao u političkom životu.

Nakon okupacije priključuje se četnicima i sporučnikom RATKOM MARTINOVICEM formira četnički odred koji nije bio pod komandom DRAŽE MIHAJOVIĆA. Odred učestvuje u oslobođanju Loznice, a kada su četnici počeli udarati na partizane, Zečević se s nekoliko stotina ljudi priključio partizanima, kao i Martinović.

O prisustvu sveštenika u NOB-u zapis je ostavio i škotski pisac i političar FITZROY MACLEAN, šef britanske vojne misije u NOV-u koji datira iz 1944.

'Primetio sam da pored uobičajene crvene zvezde, ovaj pokretni arsenal ima i zlatan krst na svojoj kapi. Ovo je bio srpski pravoslavni sveštenik koji je u trenutku nemačke okupacije pokupio sve za borbu sposobne parohijane i poveo ih u šumu. Prvo se pridružio Mihailoviću i postao komandant jedne četničke jedinice. Ubrzo je, međutim, napustio četnike i prišao partizanima. Ovo je uradio, objasnio nam je, zato što kod Mihailovića nije imao dovoljno prilike da se bori. Kod partizana, s druge strane, mogao je da se bori koliko hoće, a istovremeno da i dalje zadovoljava duhovne potrebe Srba u TITOVIM jedinicama.'

Između čekića i nakovnja

To zadovoljavanje duhovnih potreba obavlja je u specifičnim okolnostima. Zečević je 1942. postao član Komunističke partije Jugoslavije (KP), ali je po partijskom zadatku u krajevima kroz koje su prolazili partizani, a u kojima su ustaše pobile ili protjerale sve sveštenike, krštavao djecu i obavljao opela na sahranama, najčešće masovna. 'Tako sam, ne baš rado, počeo ponovo da služim službu, da vršim opela nad ubijenim i streljanim i umrlim, da krštavam decu i da uz to uvek govorim o značaju NOB-a, o potrebi i obavezi da je radom u svom vlastitom interesu pomaže i materijalno i novim borcima. Dešavalo se da vršim opela iznad raka gde je sahranjeno više stotina lica, da krštavam odjedanput po deset, 50, 100, 200 dece. Da pišem uskršnju poslanicu i da privolim nekog domaćeg sveštenika da je i on potpiše i da je umnoženu rasturimo po užoj i široj okolini naše slobodne teritorije, pa čak i po okupiranom području', navodi Zečević u svojoj knjizi 'I to da se zna'.

Popis njegovih funkcija je podugačak: u ratu je bio zamjenik političkog komesara Vljevskog partizanskog odreda s kojim se pokušao vratiti u Srbiju krajem 1941. i početkom 1942., član Vrhovnog štaba NOV-a i POJ-a, član Izvršnog odbora AVNOJ-a i povjerenik Vjerskog odsjeka Prvog zasjedanja AVNOJ-a, član

Tito i Fitzroy Maclean
(Foto: Wikimedia Commons)

Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije (NKOJ) i komesar za unutrašnje poslove. Poslije oslobođenja do 1946. bio je ministar unutrašnjih poslova u privremenoj vladini Demokratske Federativne Jugoslavije, ministar građevine i saobraćaja u Vladi NR Srbije od 1952. do 1953., predsjednik Saveznog vijeća Narodne skupštine od 1953. do 1960., predsjednik Odbora za organizaciju vlasti i upravu Savezne skupštine, kao i član Saveznog izvršnog veća od januara 1953. godine. Imao je čin rezervnog pukovnika JNA. Umro je u Beogradu 26. oktobra 1970., a sahranjen je u Aleji zaslужnih građana na Novom groblju.

Zečević je rano osvijestio važnost pomirenja, a njegove rečenice iz 1942. kada je u oslobođenoj Foči primljen u partiju vrijedi ovdje citirati. 'Verska je mržnja ovde, u Bosni, teško naslede prošlosti, a njeni nosioci su uglavnom predstavnici svih triju vera – fratri, popovi i hodže. Često razmišljam da li su oni verski fanatici ili školovani zločinci i ubice s predušnjajem. Mi, partizani, govorimo o bratstvu i jedinstvu, o verskoj ravnopravnosti i trpeljivosti, a klanje nevinih ljudi, žena i dece nastavlja se. Pavelićeve ustaše su 1941. godine počele svoju vladavinu klanjem srpskog življa. Četnici Draže Mihailovića su pošli na osvetu, ali ne naoružanim ustašama, nego neboračkom stanovništvu, Muslimanima i Hrvatima. A mi, partizani i Narodnooslobodilačka vojska, stalno smo između čekića i nakovnja – mirimo zavađenu braću', zapisao je.

Jedna od sada već zaboravljenih priča govori o nerazdvojnosti prota JEVSTATIJA

Vidim da su članovi KP-a i SKOJ-a izginuli, ako treba da popunim redove Komunističke partije ja sam tu jer vidim i priznajem da je KP jedina koja može oslobiti našu zemlju i obezbediti narodima Jugoslavije srećniju budućnost, rekao je prota Jevstatije Karamatijević na Sutjesci

KARAMATIJEVIĆ i hodže SEADA MUŠIĆ. Karamatijević se u aprilu 1941. priključio partizanima i postao je jedan od najvrednijih članova NOP-a, a kasnije mu se priključila i kompletne porodice. Hodža Sead Mušić u rat je poveo šestoricu sinova i dvije kćeri. Njih su dvojica bili vjerski referenti u Trećoj sandžačkoj brigadi, a na raspolaženju su imali jednog konja.

Kad bi ulazili u muslimanska sela na čelu jedinice bio bi Sead, a kad bi ulazili u srpska, kolonu bi predvodio prota Jevstatije. Preživio je brojne bitke, uključujući i onu na Sutjesci, gdje je svjedočio strašnim gubicima. Kako je zapisao Vlada Zečević, prota je jednog dana došao IVANU MILUTINOVICU i rekao mu: 'Vidim da su članovi Komunističke partije i SKOJ-a izginuli, ako treba da popunim redove Komunističke partije, jest da sam star, ali ja sam tu, ja ču i to da žrtvujem za slobodu svog naroda jer vidim i priznajem da je Komunistička partija jedina koja može oslobiti našu zemlju i obezbediti narodima Jugoslavije srećniju budućnost'. Komunist nije postao, ali je rat završio kao pukovnik, doživjevši u ratu veliku porodičnu tragediju. Umro je u Zagrebu 9. aprila 1948., a dva dana kasnije sahranjen je u Beogradu uz sve državne počasti. ■

Jevstatije Karamatijević
u Pljevljima 1942. (Foto:
Wikimedia Commons)

ИНФОРМАТОР

Исплата средстава је убрзана (Фото: Дамир Шпекар/PIXSELL)

Зато је још увијек једноставније тражити новац за подизање насада. Основни документи које ОПГ-овци морају имати су рачуни за купљену опрему, гарантни листови, путни листови за говеда, а механизација се треба пријавити Агенцији за плаћање. У СНВ-овом Одјелу за развој и инвестиције су увјерени да ће солидан број пројекта проћи на натјечaju. Ове године ће се моћи пријавити и они који су прошли на мјерама 2018., 2019. и 2020. Не могу се пријавити пољопривредници који су добили средства 2021. и 2022. Правило је да се двије године мора сачекати до пријављивања на нови натјечaj.

■ Ања Кожул

оналне заједнице које живе у Хрватској и Војводини'.

'Ово је одлично мјесто у којем смо успоставили врло добре оквире за сурадњу између институција у двјема земљама. Сурадња је окруљена споразумом о трајној сурадњи између кључних институција Срба у Хрватској и Хрвата у Србији, а ово је онда наставак тих дебата', рекао је те додао да су се ове године на скупу могла чути драгоценја искуства Данаца у Њемачкој и Нижемаца у Данској који су имали ратне сукобе, али и праксу стварања оквира за сурадњу између држава и заједница.

Њихова искуства, пренијела је хина, могу помоћи продубљивању погледа и искуства у изградњи културе сјећања, а код Хрвата у Србији они су још у зачећу, рекао је Жигманов и навео да се о страдању Хрвата у Војводини 90-их година мало говори, те да је тада 25 људи убијено, а 40 тисућа особа протјерано.

Ове године се у Голубићу окупило већи број мањинских странака и представницима институција које се баве мањинским питањима ради стварања мреже која би институционално, знанствено и гospодарски јачала интересе мањина на простору Европе, те подизала медијску свјест о важности њиховог очувања на простору Старог континента. На скупу су гости били представници њемачке мањине из Данске и данске мањине из Њемачке, знанственици из Европског центра за мањинска питања из Фленсберга, представници Мреже мањинских компетенција из Њемачке, представници са Универзитета у Тартуу и знанственици са Института за миграције и народности у Загребу.

Организатор знанственог скupa су Удруџа за повијест, сурадњу и помирење Голубић и Центар за историју, демократију и помирење Нови Сад.

■ Новости

Унапређење односа

У Голубићу су се окупили представници мањина и институција које се баве мањинским питањима

Говорећи на 16. Међународном знанственом скупу Хрватско-српски односи у Голубићу, Томислав Жигманов, представник хрватске заједнице у српској Влади, прошири тједан је казао да је положај Хрвата у Војводини бољи него што је био, а кључан искорак је 'њихов улазак у институције система где креирају политику, одлучују и доприносе појединачним рјешењима'.

Предсједник Српског народног вијећа Милорад Пуповац рекао је да је окупљање у Голубићу значајно и зато што на скупу судјелују људи с простора цијеле бивше Југославије и из Европе. Увјeren је да је то важан допринос у укупном настојању да се односи између Хрвата и Срба, те Хрватске и Србије развијају у правцу нормализирања, уважавања, признавања свега што није признато међусобно.

Знанствени скуп одржан је у Голубићу недалеко од Обровца, а Жигманов, који је предсједник Демократског савеза Хрвата у Војводини те министар за људска и мањинска права и друштвени дијалог у Влади Србије, истакнуо је да је 'за побољшање односа важно у фокус стављати питања која непосредније дотичу наци-

Томислав Жигманов и
Милорад Пуповац (Фото:
Јосип Реговић/PIXSELL)

Данашњи антифашизам значи борбу за солидарно друштво, да свако дијете име увјете за живот, рекла је саборска заступница Урша Раукар Гамулин

На мјесном гробљу у Јастребарском, у суботу 26. августа, окупило се педесетак антифашиста који су обиљегају дјеце из тамошњег усташког логора. Положени су вијенци и запаљене свијеће за страдалу дјецу, њих готово хиљаду за трајања логора.

Међу судионицама комеморације били су саборска заступница Можемо! Урша Раукар Гамулин у име загребачког градоначелника Томислава Томашевића, тајник жидовске општине Загреб Зоран Фербер, Милош Осман у име Вијећа српске националне мањине Загребачке жупаније и други. Скуп су организирали Савез антифашистичких бораца и антифашисти Републике Хрватске те антифашисти

Утрка за брзим еурима

На натјечају за мањинске ОПГ-ове могу се добити средства за пластенике, насаде и стоку, али су најтраженији трактори

Министарство пољопривреде шесту годину заредом расписало је натјечај за финансирање пројекта локалне инфраструктуре и руралног развоја на подручјима које традиционално насељавају припадници националних мањина. Програм је вриједан 4,9 милијуна евра, при чему ће по кориснику бити до дијељено максимално 10 хиљада евра. Ова мјера представља олакшање за мале пољопривреднике који живе на потпомнутим подручјима.

Према информацијама Одјела за развој и инвестиције СНВ-а, очекује се нешто више од 150 пријава с простора Кордуна, Баније, Славоније, Лике и Далмације. С обзиром да се близи 18. септембар, задњи дан за пријаву, савјетодавне службе, опћине и мањинске организације ужурбano информирају и едуцирају пољопривреднике о специфичностима овог натјечaja. У четвртак, 31. августа, у 11 сати у Подузетничком инкубатору Кистање, радионицу су одржали РОБЕРТИНА ВУЧКОВИЋ И ЈОСИПА ПРОЛОШЧИЋ из Министарства пољопривреде које судјелују у проведби натјечaja. Овакве радионице већ су одржане у другој половини августа: 16. у Крњаку, 17. у Ердту, а 28. августа у Вргинмосту.

Како сазнајемо од САШЕ ЛЕЖАИЋА, савјетника из кинеског огранка Одјела за развој и инвестиције СНВ-а, програм је идеално осмишљен за пољопривреднике који раније нису имали прилику да се пријаве. Заинтересирани морају испунити одређене увјете, али су пријаве нешто једноставније него у неким другим натјечјима.

Полагање вијенаца

Града Загреба и Загребачке жупаније. О ослобођењу дјеце опширије је говорио Марин Корман (1993.), водитељ архива САБА РХ и потпредсједник Удружења антифашиста Браћа Рибара из загребачког Чрномерца. Подјетио је да су дјечи усташе одвојили од родитеља након усташко-њемачких офензива на Козару те на Кордун и Банију, током 1942. године. О детаљима саде акције и овог је пута говорио Миле Кнежевић из загребачке секције Осме кордунашке ударне дивизије. У најкрајем, борци Четврте кордунашке ударне бригаде под водством народног хероја Николе Видовића, изненадили су непријатеља и ослободили дјецу из логора. Са собом су повели снажније, док су остale морали оставити у Јаски и многи су додијељени бројним породицама на скрб. Нека дјеца су отпремљена за Zagreb, а уз залагање Дијане Будисављевић многа од те неви-не дјеце су ипак преживјела.

— Посљедњих тридесет година смо свједоци повијесног ревизионизма и негацијонизма који лажима, полуистинама, прешућивањем и извртњем настоји од фашиста учинити антифашисте, од злочинаца хуманитарце, а од антифашиста злочинце. Тако је на ред дошао и овај дјечији логор чијој се негацији, најкашост, прикључио сам врх Католичке цркве у Хрватској. Усташки режим је био злочински и марионетски, настојао је истире-бити Србе, Жидове, Роме и Синте, као и све оне који би се томе упротивили. Једини отпор водила је КПЈ, проводећи и социјалну револуцију уз судјеловање Хрвата, Срба и других народа, а под водством Јосипа Броза — казао је Корман.

— Морамо чувати сјећање на невине жртве усташког режима, тзв. ендехазије, највеће срамоте у хрватској повијести. Морамо чувати повијесну истину и да се те жртве никада не забораве зато да се не би поновиле. Данашњи антифашизам значи борбу за солидарно друштво, да свако дијете име увјете за живот, борбу против сиромаштва, борбу за једнакост, борбу за достојне увјете рада, борбу против насиља над женама — рекла је Раукар Гамулин.

— Кордунаши су и тада и увијек били храбри, а имали су у себи и лудости, јер су умјесто око Јаске, на Жумберак прошли баш кроз мјесто и ослободили дјецу — казао је предсједник Заједнице удружења антифашиста и бораца Карловачке жупаније Раде Косановић. Кордунаши су били заједништво и с другима се заједно борили против непријатеља, додао је.

— Злочини фашиста се уопће не спомињу. Власти одлазе и полажу вијенце код рат-

них злочинаца и наводним жртвама комунистма као прије пар дана. А, остала жртве? Младима морамо пренијети где је била истина и правда. Морамо се у томе трудити, али је то постало врло тешко, да не кажем немогуће. За ову власт антифашизам не постоји, цаба Устав и оно шта тамо пише кад је пракса сасвим супротна — резигнирано је закључио.

■ М. Ц.

Пун погодак

Ђаци из косовске општине Штрпце, тједан дана дружили су се у Савудрији с колегама из српске гимназије

Љетни ученички камп Српског народног вијећа у Савудрији, судећи по реакцијама самих судионика из Хрватске и с Косова, као и њихових наставника, показао се пуним поготком. Окупило се том приликом на тједан дана у кампу Вели Јоже, почетком овог мјесеца, педесетак учесника из средње школе 'Јован Цвијић' из косовске општине Штрпце те из загребачке Српске православне гимназије 'Кантакузина Катарина Бранковић'. Ако би се међу полазницима могло потом издвојити један заједнички акцент, онда је то жеља да се додедине поновно окуне у сличним околностима и наставе своје драгоцену радно дружење, док су с овог очito то понижили низ лијепих успомена.

У савудријском је кампу био организиран низ активности едукативног и забавног или спортског карактера, уз креативне радионице умјетничког смјера, а свима је заједничко било настојање да ученици

Ученици у кампу Вели Јоже

проводе што више времена у дружењу и упознавању. Приоритет заједничког рада, опуштања те међусобног повезивања, уроđio је размјеном искуства и склапањем бројних пријатељства између тинејџерских судионика овог кампа.

Разнолики дневни програми, прилагођени њихову узрасту и преокупацијама, уз предавања су садржавали и неколико излета, нпр. у Пулу, на Брионе и у звјездарницу Вишњан. Обрађиване теме укључивале су културно-историјске споменике, повијест Истре, Zagrebачку школу цртаног филма, живот и дјело личности попут Милутина Миланковића и Милојка Вуце-

лића, итд. У својим освртима на дружење и забаву, понеки су полазници кампа такође с усхијом издвојили купање и пливање у мору које је дио међу њима први пут доживио баш у Истри, а пружена им је узгред и могућност за вођено унапређење пливачких вјештина.

Заједнички су могли чути понешто о животу Срба у Истри, па и успоредити своја гледања на позиције мањинских заједница у Хрватској и Косову, односно њихове сличности и различитости. Пре-ма ријечима водитеља кампа Милорада Кондитића, учење о језичним или опће-културним разликама указало им је на стабилне повезнице између различитих групација унутар српског етничког корпуса. Тај ниво препознавања зацијело је олакшашо успоставу присне атмосфере међу учесницима кампа, где је веома брзо реализиран угодан амбијент у којем су се једнако сви удомаћили. Највећим успјехом организатори стога заправо сматрају жељу да свакако чим прије наставе са одржавањем успостављених веза и близости.

■ Новости

Зеленији Осијек

У новом пројекту бит ће посађено 1700 стабала, а у протекле двије године посађено их је 1100

Осијек је први у екологији и чувању природе у Хрватској, проглашен је хрватским еко-ситијем, а Осијечани су и најмарљивији у одвајању отпада — више него нпр. Загрепчани, Сплитани или Ријечани. Зато Осијек одавно и с правом носи епитет 'зелени град', о чему свједоче његови паркови, перivoji, тргови, дрвореди, шетнице и насипи уз Драву, Зоолошки врт, Бајер Југ 2 и остале зелене површине, по којима је водећи у Хрватској. Његових 17 паркова има површину од готово 400.000 m². Но, увијек се може више и боље. Граду Осијеку Фонд за заштиту околиша и енергетску учинковитост одобрио је износ од 557.000 евра за два пројекта: озелењивање урбаних површина у ширем средишту града и

Један од осјечких паркова (Фото: Дубравка Петрић/pixsell)

озелењивање такозваних периурбаних површина у приградским насељима. Сврха и циљ тих пројекта је јачање отпорности урбаних средина на климатске промјене, смањење ефекта топлинских отока у урбаним срединама, повећање биоразноликости те смањење емисије CO₂.

— Из овога пројекта засадит ћемо 1700 стабала, а у протекле двије године на подручју града засадили смо 1100 стабала, тако да уистину нових 1700 стабала значи пуно. Кроз пројекат ће се, осим набаве зеленила, финансирати сви радови и препроматеријал везани уз садњу те ће се информирати и едуцирати јавност везано за климатске промјене — рекао је недавно осјечки градоначелник Иван Радић.

Озелењивању популарног осјечког купалишта Копакабане говорио је замјеник градоначелника Драган Вулин. На Копики ће до потпуне реконструкције бити засађено готово 200 стабала.

— Тијеком прве фазе реконструкције, а исто тако ће бити и у другој фази, нити једно једино стабло није уклоњено. Наравно, стабло не може у једној години нарасти и развити се, али кроз неколико година ће сигурно бити доволно хлада за све купаче и посетитеље нашег базенског комплекса — истакао је Вулин, који је додао да је Копику од кад је почела овогодишња купалишна сезона 21. липња, па до почетка коловоза, посетило преко 25.000 купача.

■ Јован Недић

'Зажели': НОВИХ 100 МИЛИОНА

Од 11. септембра јединице локалне самоуправе, непрофитне организације и јавне установе могу поплати пројектне приједлоге

Yсклопу програма 'Учинковити људски потенцијали 2021. – 2027.' у оквиру Европског социјалног фонда плус, отворен је трајни позив на додавању пројектних приједлога за додјелу бесповратних средстава финансирања пружања услуга потпоре и подршке у свакодневном животу особама старијим од 65 година и одраслим особама с инвалидитетом (од 18 и више година), као саставни мјеру дуготрајне скрби и превенције институционализације.

На позив 'Зажели – превенција институционализације' пријавити се могу јединице локалне и подручне (регионалне) самоуправе, непрофитне организације које имају предвиђено дјеловање везано уз обављање социјалне дјелатности и установе које имају регистрирану дјелатност пружања услуга старијим особама и/или особама с инвалидитетом. Натјећај је отворен од 21. августа 2023. до 31. децембра 2024., а пројектни приједлози могу се поплати искључиво поштом од 11. септембра 2023. године.

ИНФОРМАТОР

Пројекат траје најмање 30, а најдуже 36 мјесеци (Фото: Патрик Мацек/PIXSELL)

Циљ пројекта је повећање социјалне укључености и превенција институционализације рањивих скупина осигуравањем дуготрајне скрби путем пружања услуге потпоре и подршке у свакодневном животу старијим особама и особама с инвалидитетом. Пројекат траје најмање 30, а најдуже 36 мјесеци. Укупан износ позиваје 100 милијуна евра од чега се преко Европског социјалног фонда финансира 85 посто, док 15 посто долази из националних извора. Подсјетимо да је у оквиру пројекта 'Зажели - програм запошљавања' више од 9000 радница - геронтодомашица примало минималну плаћу бринући се о 78.000 корисници и корисница.

Надлежно тијело је Министарство рада, мировинскога сустава, обитељи и социјалне политичке.

■ Новости

Локоси бољи од Звезде и Динама

У Кнежевим Виноградима одржан је један од најјачих дечијих фудбалских турнира у региону

Последњег августовског викенда, 26. и 27. августа, у Спортско рекреациском центру Кнежеви Виногради, одржан је 5. Међународни Интернационал Борац Куп у фудбалу у организацији НК Борац. Уочи почетка нове школске године Кнежеви Виногради су у два дана постали центар дечјег фудбала на подручју бивше Југославије, а на фудбалске терене истрчало је чак 32 састава дечака рођених 2013. године (У-11).

И ове године овај значајан турнир до чекан је с посебним занимањем. Школа фудбала НК Борац из Кнежевих Винограда организовала је дводневно такмичење на којем су уз саставе из Хрватске наступили мали фудбалери из Мађарске, Словеније, Србије те Босне и Херцеговине. Да се ради о важном спортском догађају потврдио је долазак прволигашких клубова Дина ма, Хајдука, Осијека, Ријеке, Локомотиве

те иностраних Олимпије, Сарајева, Црвене звезде, Војводине, Ференцвароса, МТК и многих других.

Победник 5. Интернационал Борац Купа, који је окупио чак 500-тињак деце, је Локомотива (Загреб), која је у финалу била боља од Црвене Звезде (Београд) резултатом 1:0, а у борби за треће место Динамо (Загреб) победио је Хајдук (Сплит) бОљим извођењем једанаестераца, резултатом 2:1.

Најбољи играч турнира је Филип Буљан (Хајдук), најбољи стрелац је Вукашин Мијатов (Црвена Звезда), а најбољи голман је Андрија Радош (Динамо). Пре ма приказаним утакмицама нема дилеме да се међу младим талентима који су истрчали на фудбалске терене Спортско-рекреациског центра Кнежеви Виногради крије и понеко будуће велико фудбалско име. С обзиром на углед клубова који су на турнир послали своје мале фудбалере, Међународни куп НК Борац оправдао је епитет једног од најзначајнијих таквих турнира у Хрватској и суседним земљама. Међународни куп НК Борац није једини догађај који организује овај клуб, а главни је циљ клуба и тренера Ивице План тосара деци понудити квалитетан садржај. Уочи почетка турнира, Плантосар је рекао да је турнир значајан за промоцију Барање и нагласио колико клубу значе подршка Општине и начелника Ведрана Крамарита.

— С нама је начелник од почетка приче и без њега не бисмо могли ништа. Иначе, турнир смо почели организирати када сам преузео школу ногомета. На почетку није био тако велик, али је мало-помало растао. Главни нам је циљ у школи ногомета пружити дјеци квалитетан тренинг и одувји је од екрана јер је то јако битно за њихово психофизичко стање. То резултира квалитетним турнирима, а имамо и неколико дјечака који су отишли у Осијек и друге веће клубове. Циљ је да им будемо одскочна даска. Промоција Барање је такођер битна и од турнира корист имају цијела локална заједница, угоститељски објекти и други. Није то једини турнир који организирамо. Један је у склопу празника за 1. мај, такођер међународни, а други је малоногометни турнир који траје 10 до 15 дана – рекао је Плантосар. Одушевљење турниром није крио ни заменик жупана Осјечко-барањске жупаније МАТО Лукит. — Честитам организаторима на још једном изврсном међународном натјецању које промиче и унапређује ногометну игру, али и спорт опћенито. Ови млади спорташи сјајан су пример спортског духа и на-

Победничка момчад Локомотиве Загреб

порног рада које улажу у остварење својих снова и циљева, а управо су то вриједности које Осјечко-барањска жупанија настоји оснажити у оквиру активности и улагања која проводимо као носитељ титуле Европске регије спорта 2024. године – рекао је Лукић.

Начелник Општине Ведран Крамарит сматра да је реч о једном великому догађају не само на понос Општине него и целе Осјечко-барањске жупаније.

Осим најмлађих фудбалера, Општина Кнежеви Виногради угостила је бројне госте из спортског и друштвеног живота Хрватске и суседних земаља чиме је овај догађај постао снажан туристички мотив за долазак у Кнежеве Винограде и Барању.

■ Зоран Поповић

У Свјетском врху

ХРВАТСКИ стрељачки савез послао је на Свјетско јуниорско првенство у стрељаштву одржано овог љета у јужнокарпентанском граду Чангвону четверочлану репрезентацију у саставу: вођа пута и тренер Мирослав Турк, јуниор Дарко Томашевић из Стрељачког клуба 'Болман' те јуниорке Естер Херцег из клуба 'Кончар Загреб 1786' и Ана Марија Турк, чланица 'Зеленбора' из Брезја у Међимурју. С обзиром на велику конкуренцију на том првенству, хрватска репрезентација постигла је врло добре резултате. Млади Болманац, рођен 2004. године, такмично се у три дисциплине те је у квалификацијама са зрачном пушком на 10 метара освојио 21. место, док је у мис-такмичењу (зрачна пушка) с Естером Херцег освојио 20. место. С малокалибарском пушком у троставу на 50 метара Дарко је постигао лични рекорд, пласирајући се на 14. место. А колико је јака била конкуренција у тој дисциплини, показује и врх табеле, на којој је први Француз с 590 кругова, док је Дарко на 14. месту с 580 кругова. Тринаестопласирани Кинез имао је исто кругова као и Дарко, а дванаестопласирани Норвежанин само круг више.

Дарко Томашевић већ има богато међународно искуство. Прошле године учествовао је на Свјетском првенству у Каиру, прошле и ове године на Гранд прију у граду Русе у Бугарској, ове године на Јуниорском свјетском купу у граду Зул у Њемачкој те на европским првенствима у Вроцлаву (2020), Осијеку (2021), Хамару (Норвешка, 2022) и Талину (2023), што је све забиљежено на његовој картици на веб-страницама Свјетске спортске стрељачке федерације (ИССФ). Занимљиво је напоменути да је и Дарков старији брат Денис Томашевић (рођен 1998. године) био хрватски репрезентативац у стрељаштву те да је учествовао на свјетским првенствима у њемачком Зулу (2017) и Чангвону (2018) те нпр. на Свјетском купу у Пекингу (2019) и европским првенствима у Архему (2015), Талину (2016), Бакуу (2017) и Ђеру (2018).

■ Јован Недић

Stogodnjak (701)

1. 9. – 8. 9. 1923: iz Beograda današnja očekivana vijest – radio se prestolonski sljednik! Tim povodom kraljevski dvor objavio je, s Aleksandrovim potpisom, proklamaciju sljedećeg sadržaja: 'Njegozino veličanstvo kraljica Marija rodila je jutros, 6. septembra 1923. godine, muško dijete, koje kao prvo rođeno, po sili člana 56. našeg zemaljskog Ustava, postaje mojim nasljednikom prijestolja kraljevine Srbija, Hrvata i Slovenaca sa svim pravima koje mu daje Ustav i zakoni državnih. Objavljujući ovo šaljemo radosno svojim dragim Srbima, Hrvatima i Slovincima i svim ostalim državljanima naše kraljevine svoj kraljevski pozdrav...' Na prvu vijest o rođenju prestolonskog sljednika ispred Dvora se okupilo mnoštvo gradana kličući kralju, kraljici i njihovom sinu. Gradanima je odzdravio sam kralj, pojavitivši se nekoliko puta na prozoru Dvora. Novine donose i vijest da je dvorski svećenik Mića Popov odslužio kratko blagodarenje u dvorskoj kapeli, posvetio vodicu i posao kraljici 'naznačenje da je na znamenuju nasljednik prijestolja dobio ime Stevan...' U povodu rođenja prestolonskog sljednika u cijeloj zemlji održavaju se svečanosti na kojima se 'sviraju patriotske pjesme, kliče kralju i kraljici, ispaljuju počasni plotuni, organiziraju bakljade...' U Zagrebu su tako na svim državnim zgradama izvještene zastave, 'u katedrali je održan svečani 'Te Deum', u srpsko-pravoslavnoj crkvi svečano blagodarenje, kao i u izraelitičkoj bogomolji i evengeličkoj crkvi...' Zagrebačke Novosti donose iz Beograda i jednu ekskluzivnu vijest: 'Ime Stevan koje je prestolonski sljednik dobio na znamenuju bila je želja samoga kralja. Međutim, na samim krstitevama, kojima će prisustvovati i kraljev vjenčani kum vojvoda od Yorka sa suprugom dijete će dobiti ime Petar, prema tradicijama kuće Karađorđević...'

* beogradskom istražnom succu Jevđenijević uspjelo je otkriti nove veze u špijunskoj aferi Androlić-Avdagić. Sada se zna da je postojala široka špijunska mreža u Hrvatskoj i južnoj Srbiji. Otkriveno još pet novih suučesnika. Tako su uslijedila nova hapšenja u Zagrebu i Debru. Navodi se da je špijunski punkt u Debru bio u vezi s Emanuelom-Manjom Galjardijem za kojeg se tvrdi da je šef talijanske špijunaže u Albaniji.

* samo zahvaljujući sretnim okolnostima izbjegao je smrt poznati kipar Ivan Mestrović. Pao je s visine od 10 metara, u trenutku kad je pokusavao na tavanu spasiti – dvije lastavice! Dogodilo se to na Gornjem gradu, u dvorištu zagrebačke Mletačke ulice broj 10, u kojoj je kipar uzidao vlastiti atelje. 'U njegovu atelje zалутале су dvije lastavice. Daće njegovo, koje kod njega u ateljeu radi, pokušalo je da ih otjera kroz dva prozorčića na tavanu. I sam umjetnik popeo se na tavan da mu pomogne... Vidjevši da lastavice ne mogu same pogoditi otvore pokušao im je pomoći, ali pritom se okliznuo na staklo i pao u dubinu, slomivši desnu ruku...'

■ Đorđe Likić

Магле над Балканом

Политика ЕУ-а око Косова и читавог западног Балкана мало кога више чуди. Предсједник Европског вијећа Мишел поручио је да би Унија до 2030. морала бити спремна за проширење. Могуће нове чланице нису се стигле ни развеселити, а из ЕК-а им је поручено да им рокови нису важни

ПРЕДСЈЕДНИЦА владе Србије АНА БРНАБИЋ заједно с украйинским амбасадором у Србији Володимиром Толкачем и амбасадором ЕУ-а у Србији ЕМАНУЕЛЕОМ Жофреом овога је тједна испратила још један пакет српске хуманитарне помоћи Украјини. Авион с хуманитарном помоћи и без њиховог би присуства из Београда полетио за Украјину, али Србија је због тога што једина у Европи није увела санкције Русији у позицији да стално изнова доказује да није неутрална у руско-украјинском рату, односно да осуђује руску агресију и подржава обрану украјинског суверенитета и територијалног интегритета.

Но коликогод пута то изјавила и поновила Вучићева Србија у европским и америчким медијима углавном има статус јединог руског савезника на Балкану, тројанског коња који ће на миг из Москве изазвати ратни каос у овом дијелу Европе. Сулуде медијске тврђње да ће држава величине Србије, окружене чланицама НАТО-а, заратити са својим сусједима због руских интереса, упорно се понављају па српским дужносницима не преостаје друго него да и јавно испраћају слање хуманитарне помоћи Украјини.

Но ни то им пуно не помаже јер се и ових дана захуктала медијска кампања у којој се Сједињене Државе и њезини европски савезници оптужују да су исувише попустљиви према Србији уместо да се с њом беспоштедно обрачунају и спријече је да уз руску подршку отвори нови ратни фронт на европском тлу. Заговорници обрачунса са Србијом чудом се чуде, прије свега Американцима, што Вучићевој Србији гледају кроз прсте, апсурдно притом тврдећи да то раде зато што Србија тајно и уз њихову помоћ Украјини шаље ракетне пројектиле како би се успјешније супртставила руској агресији. Србија као руски тројански коњ на Балкану који због великоруских интереса само што није заратила са својим сусједима истовремено наоружава Украјину како би поразила и ослабила своју савезницу Русију. У тој шупљој причи и не покушава се објаснити како то да Русија толерира Србији да украјинској војсци шаље пројектиле којима убија руске војнике у рату о чијем исходу не овиси само судбина Украјине него и Русије.

САД, Европска унија и Русија толико су наводно овисне о Србији и њезином утјецају на Балкану па се не усуђују санкционирати је одузимањем статуса кандидата за чланство у Унији, односно обуставом

испоруке гаса. Притом и Американци и Европљани и Руси могу преко ноћи дестабилизирати и срушити Вучићеву власт у Србији користећи као полугу Косово: САД и ЕУ поништавањем Бриселског и Охридског споразума и допуштањем Куртијевој влади да полицијском силом уз помоћ КФОР-а затре било какву српску аутономију на Косову и додатно протјерају српско становништво на његовом сјеверу, а Русија признавањем Косова као самосталне државе. Од почетка рата у Украјини утјецај Русије у Србији заправо се готово све само на њезино непризнавање Косова јер овисност Србије о руским енергентима сваким се даном све више смањује, а завршетком изградње нових добавних праваца гаса бит ће минимална и без садашњег утијењивачког потенцијала. Руско признавање Косова дефинитивно би Србију удаљило од Москве, а док се то не догоди Београд ће пазити да својим потезима не испровоцира такву руску одлуку.

Вучићева Србија истовремено је суочена с притиском САД-а и Европске уније да се дефинитивно одрекне Косова, а заврзат су јој Бриселским и Охридским споразумима понудили успостављање српске политичке, културне и територијалне аутономије на Косову и државне институционалне везе с њом. Откад је, међутим, Самоопредјељење Албина Куртија преузело власт на Косову америчко-европска понуда све се више претварала у мртво слово на папиру јер Куртијева влада је своју политичку мисију утемељила на

спречавању оснивања Заједнице српских опћина и њезину институционалном повезивању са Србијом.

Куртијева влада притом вјешто користи позицију Србије која као кандидаткиња за чланство у ЕУ-у мора пазити да у реализацији Бриселског и Охридског споразума не угрожава своје приступне преговоре с Унијом јер су увјетовани нормализацијом односа с Приштином. Сваки застој и инциденти у преговорима Београда с Приштином у правилу резултирају бриселским пријетњама да ће због њих казнити и Србију, па чак и онда кад није ни лук јела ни мирисала. Француски предсједник Емануел Макрон и овога је тједна у пакету припријетио и Србији и Косову ако не убрзају реализацију француско-њемачког плана о нормализацији односа Београда и Приштине који је преточен у Охридски споразум. Макрон пријети Србији и Косову да ће им чланице Уније увести визе ако до избора у ЕУ-у следеће године не реализирају Охридски споразум, иако и птице на грани знају да је увјет за његову реализацију претходно оснивање Заједнице српских опћина као наслијеђена обавеза из Бриселског споразума. Куртијева оснивање ЗСО-а више и не спомиње, већ нуди одржавање нових избора у четири сјевернокосовске опћине са српском већином у којима је октроирана власт након што су је напустили српски представници просједујући због тога што у протеклих десет година није формирана српска аутономија на Косову. Макрон и

други европски лидери такођер више и не спомињу ЗСО, правећи се да се његово оснивање подразумијева, за разлику од америчких дипломата који ипак стално понављају да се у процесу нормализације односа косовским Србима и Србији мора јасно и гласно предочити каква ће им бити институционална будућност. Унија се у то изгледа не би хтјела мијешати и косовске Србе и Србију држи у магли у којој се морају натезати с Куртијевом владом око институционализирања аутономије која је поприлично дефинирана Бриселским споразумом.

Магловита политика Европске уније око Косова, али и читавог западног Балкана, мало кога више чуди у свим западнобалканским земљама које пролазе кроз процес приступних преговора за чланство. Видјело се то и на нетом одржаном Бледском стратешком форуму, на којему је предсједник Европског вијећа Шарл Мишел оптимистично поручио да би Унија морала до 2030. године бити спремна за ново проширење, односно за пријем у чланство свих преосталих балканских кандидаткиња. Но западнобалканске кандидаткиње још се нису стигле ни развеселити због тога што им је нетко коначно рекао рок до којега би могле доћи до својег циља, из Европске комисије је поручено да њој рокови нису важни него реформе и појединачни резултати и реформска дистигнућа држава кандидаткиња.

Бриселску поруку одмах је досолио и Макрон поручивши да ће Француска и даље инсистирати да се прије пријема нових чланица и ЕУ мора реформирати и то тако да може функционирати у неколико брзина, односно са чланицама у различитом статусу. У Макроновој визији Уније западнобалканске кандидаткиње за чланство до даљњега могу рачунати тек да буду дио европске политичке заједнице, односно ваљачи круг Уније као њезина тампон зона према дивљем истоку Европе.

Како сада ствари стоје, Макрон ће још годинама бити француски предсједник, а Мишелу већ нагодину истјече предсједнички мандат у Европском вијећу, па је и његово заговарање проширења до 2030. краткога даха за разлику од Макроновог сијања политичке магле на западном Балкану у којој ће преостале државе кандидаткиње и далје бити осуђене на главињање према чланству у Унији. ■

Архитекти магловите Европе –
Мишел и Макрон са супругама
(Фото: Степхане Лемоутон/
Бестимаге/pixsell)

Etnokratski košmar

ESLJP presudio je u korist Kovačevića. Njegovo aktivno biračko pravo u BiH je prekršeno, jer mu nije dozvoljeno da zbog etničkog ili teritorijalnog uvjeta na izborima glasa za kandidate za Dom naroda BiH i Predsjedništvo BiH koji bi na najbolji način štitili njegove interese

BILO tko može dobiti spor protiv Bosne i Hercegovine pred Europskim sudom za ljudska prava u Strasbourgu od šale, budući da su u dejtonskoj BiH elementarna ljudska prava podređena kolektivnim, koja uživaju konstitutivni narodi – Bošnjaci, Srbi i Hrvati – nauštrb svih Ostalih, ili onih kojima etnički identitet nije politički determinirajući.

ESLJP je u ponedjeljak presudio u korist apelanta SLAVENA KOVAČEVIĆA, ustvrdivši da je njegovo aktivno biračko pravo u Bosni i Hercegovini prekršeno, jer mu nije dozvoljeno da zbog etničkog ili teritorijalnog uvjeta na izborima glasa za kandidate za Dom naroda BiH i Predsjedništvo BiH koji bi na najbolji način štitili njegove interese. Sa šest glasova za i jednim protiv, sud je ocijenio da je Bosna i Hercegovina prekršila članak prvi i osnovni princip opće zabrane diskriminacije, odnosno članak 1. Protokola br. 12 Evropske konvencije o ljudskim pravima, a u pogledu Kovačevićeve nezastupljenosti u Domu naroda Parlamentarne skupštine BiH i Predsjedništvo BiH. Sud je utvrdio da je trenutni politički sistem etničku zastupljenost učinio relevantnijom od političkih, ekonomskih, socijalnih, filozofskih i drugih razmatranja i na taj način pojačao etničke podjele u zemlji i narušio demokratski karakter izbora, čime su, *de facto*, konstitutivni narodi u privilegiranom položaju.

Sudsko vijeće je ustanovilo da Bosna i Hercegovina nije istinska demokratija, već ‘etnokratija’ u kojoj je etnička pripadnost, a ne državljanstvo, ključ za osiguranje moći i resursa i u kojoj tri dominantne etničke grupe kontroliraju državne institucije kako bi ostvarile svoje interese, dok su svi ostali građani drugog reda. ‘Prvo’, navodi se u sažetku presude, ‘podnositelj prijave nije imao mogućnost glasanja za kandidate koji se nisu izjasnili kao pripadnici ni jednog od ‘konstitutivnih naroda’ (pošto takvi kandidati nisu ni imali pravo da se kandidiraju).’ Budući da je stanovnik Federacije, navodi se dalje u obrazloženju, podnositelj prijave nije imao pravo glasa za kandidate koji su se izjasnili kao Srbi. Dakle, za razliku od osoba iz Federacije koje su se izjasnile kao Bošnjaci i Hrvati i osoba iz Republike Srpske koje su se izjasnile kao Srbi, podnositelj prijave nije bio istinski zastupljen u kolektivnom Predsjedništvu, iz čega proističe da je različito tretiran na osnovu mesta stanovanja i etničke pripadnosti.

‘S tim u vezi, Sud je primijetio da je Predsjedništvo bilo političko tijelo države, a ne entiteta. Njegova politika i odluke uticale su na sve građane Bosne i Hercegovine, bilo da žive u Federaciji, Republici Srpskoj ili Brčko Distriktu’, navodi sudsko vijeće i zaključuje:

‘Niko ne bi trebalo da bude prisiljen da glasa samo po propisanim etničkim linijama, bez obzira na politički stav. Čak i kada bi se održao sistem etničkog predstavljanja u nekom obliku, on bi trebao biti sekundaran u odnosu na političku predstavljenost, ne bi trebao diskriminirati ‘Ostale i građane Bosne i Hercegovine’ i trebalo bi uključivati etničku zastupljenost sa cijele teritorije države.’

Očekivano, reakcije na presudu su ekstremne, u ovisnosti od toga iz kojeg bosansko-hercegovačkog entiteta ili etničke dolaze – od odbacivanja do euforičnog odobravanja, uz nula prijedloga o tome kako će se rečena presuda zapravo implementirati. Iz toga, naravno, treba izuzeti potez Naše stranke, koja je jedina izašla sa konkretnim rješenjem, podsjetivši na svoj raniji prijedlog, prema kojem bi se ukinuo Dom naroda na državnoj razini, a tročlano Predsjedništvo BiH trebalo bi zamijeniti jednim predsjednikom, koji bi imao tek ceremonijalne ovlasti, dok bi se vanjska politika, odbrana, imenovanja veleposlanika i drugo prebacili na Vijeće ministara. ‘Ovo su minimalne promjene koje maksimalno zadovoljavaju i sve presude međunarodnog suda koje se spominju u političkom kontekstu, uključujući i ovu posljednju’, poručili su iz Naše stranke.

Iz Ureda visokog predstavnika CHRISTIANA SCHMIDTA je kratko saopćeno kako je presuda ‘novo ohrabrenje da tražimo način da izbjegnemo diskriminaciju i da odgovorimo zahtjevima evropskih standarda i zahtjevima Evropske konvencije o ljudskim pravima’, iako je puno bliže istini tvrdnja da će presuda biti tek još jedan kamen spoticanja u ionako komplikiranim odnosima unutar BiH.

Predsjednik Republike Srpske MILORAD DODIK već je najavio da će Narodna skupština

Konstituirajuća sjednica spornog Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH u veljači ove godine
(Foto: Armin Durgut/PIXSELL)

na tog entiteta odbaciti odluku Evropskog suda, uz opasku da BiH ‘ne može da opstane kao zemlja zasnovana na građanskom principu’. ‘To nije mogla ni Jugoslavija, nijedna zemlja na ovim prostorima, to danas ne može ni Belgija ni Švajcarska’, zaključio je Dodik, dok je njegova sekundantkinja Željka Cvijanović, inače članica Predsjedništva BiH, presudu odbacila, krstivši je ‘besmislenom’.

Presudu su osudili i predstavnici Hrvata, putem Hrvatskog narodnog sabora, u čijem se saopćenju navodi da se ‘Hrvatima neće nametati politički predstavnici’. ‘Podsjćamo domaću javnost i međunarodnu zajednicu da je podnositelj zahtjeva dugogodišnji unitaristički aktivist i savjetnik drugoga bošnjačkog člana Predsjedništva BiH, uzurpatora pozicije hrvatskog člana Predsjedništva BiH. Kao što je uoči donošenja presude isti priznao, njemu i drugim političkim aktivistima nisu u interesu zaštita i promocija ljudskih prava, nego je njihov konačan cilj ukinuti konstitutivnost naroda i nametnuti unitaristički politički sistem’, saopćeno je iz HNS-a.

Presudu su pozdravili predstavnici stranaka sa sjedištem u Sarajevu, uz opasku da nas ‘iskustvo uči da sama presuda u BiH ne znači da će automatski biti i provedena’, kako je to formulirao predsjednik SDP-a BiH NERMIN NIKŠIĆ. Potpredsjednik te stranke, inače Srbin iz Banje Luke na mjestu ministra u Vladi Federacije BiH, VOJIN MIJATOVIĆ, u izjavi za Novosti kaže: ‘Sa stanovišta mog političkog sna i vizije BiH – ova presuda je historijska. A sa stanovišta realnosti mislim

ona će biti samo novi razlog za blokade u Bosni i Hercegovini.’

Sam apelant, koji je i savjetnik člana Predsjedništva BiH iz reda hrvatskog naroda Željka KOMŠIĆA, rekao je da njegova apelacija nije bila napad na Dejtonski sporazum, ali da jest njegova pobjeda nad Visokim predstavnikom. ‘Naš zadatak je nadograditi Ustav Bosne i Hercegovine. Nikad ovakva BiH neće ući u Evropsku uniju. Zanima me šta će reći zemlje Kvinte i OHR, koji je ovom presudom osramočen. On je pokušao da uvede etnički izborni prag pa je to pretvorio u etnički kolicičnik. Ovo je moja pobjeda nad Visokim predstavnikom’, zaključio je Kovačević.

Dvadeset osam godina nakon rata i četrnaest godina nakon sada već famozne presude u slučaju Sejadić i Finci protiv BiH – koja je također jedna u nizu presuda istoga suda (slično kao u slučajevima Zornić i Pilav protiv BiH) što potvrđuju diskriminatorski i čak rasistički karakter Ustava Bosne i Hercegovine, jer pripadnicima jevrejske i romske manjine osporava pasivno biračko pravo na najvišim državnim pozicijama – ESLJP donosi još jednu presudu, otkrivajući ‘bosanskohercegovačku toplu vodu’: da se etno-teritorijalni principi državnog ustrojstva Bosne i Hercegovine kose sa osnovnim načelima ljudskih prava. Taj rasistički sistem je posljedica etničkih politika kojima nikada nije bilo stalo do građana, već samo do zaštite kolektivnih prava Bošnjaka, Srba, i Hrvata, onako kako je definirano Aneksom 4 Općeg okvirnog mirovnog sporazuma za Bosnu i Hercegovinu, odnosno Ustavom Bosne i Hercegovine. To je i vidljivo u obrazloženju sudskog Vijeća, u kojem se ističe kako je ‘Sud bio svjestan historijskog konteksta, posebno da su aranžmani o podjeli vlasti osmišljeni da okončaju brutalni sukob obilježen genocidom i etničkim čišćenjem.’

Priroda sukoba bila je takva da je odobrenje konstitutivnih naroda bilo neophodno da bi se osigurao mir. Stoga je, prema mišljenju Suda, bilo zamislivo da bi postojanje drugog doma Parlamenta, sastavljenog samo od predstavnika tri glavne etničke grupe, bilo prihvatljivo u posebnom slučaju Bosne i Hercegovine, prema kojem su ovlaštenja Doma naroda bila ograničena na usko i strogo definisani vitalni nacionalni interes konstitutivnih naroda. Međutim, problem i jest upravo u konceptu ‘vitalnog nacionalnog interesa’, budući da nikada nije precizno utvrđeno što bi to točno moralno biti, pa se vitalnim nacionalnim interesom danas može proglašiti bilo što, bez posljedica. Pardon, uz dalekosežne posljedice, zbog kojih Bosna i Hercegovina i dalje stoji, kao vlak u snijegu. Bez nade da će se probudit iz etnokratskog košmara. ■

Uspon i pad jednog zlikovca

Jevgenij Prigožin nije bio vojnik, niti je išta znao o tome kako funkcioniра vojska i kako se vode borbene operacije. On je bio vucibatina i kriminalac kojem se devedesetih godina posrećilo u biznisu i koji je stjecajem okolnosti ušao u širi krug ljudi što uživaju Putinovu naklonost

JEVGENIJU PRIGOŽINU, gazdi privatne plaćeničke vojske Wagner, samo se čudom moglo dogoditi da umre prirodnom smrću. Narav njegovog angažmana u ruskoj agresiji na Ukrajinu i naročito njegovo ponašanje poslije zaposjedanja Bahmuta bili su takvi da nije mogao završiti drukčije nego onako kako je završio, naime, nasilnim gubitkom života. Šezdeset dvogodišnjeg Prigožina poginuo je prošlog tjedna u padu svog aviona u Tverskoj oblasti, sjeverno od Moskve, a zajedno s njim poginuli su i svi koji su bili u tom avionu: šest putnika – među kojima DMITRIJ

UTKIN i VALERIJ ČEKALOV, dvojica ključnih operativnih ljudi Wagnera – te troje članova posade. Službeno nije poznato što je dovelo do obaranja zrakoplova, i veliko je pitanje hoće li to ikad biti službeno poznato, ali nainvo je vjerovati da se radilo o slučajnosti. Gazda i vodstvo Wagnera, grupe osnovane 2014., naprsto su eliminirani, a ruski režim imao je najviše motiva da poduzme takvu operaciju: Prigožin je potkraj lipnja bio pokrenuo oružanu pobunu protiv vlasti, pobunu koja je brzo okončana nagodbom s Kremljem. Motiv je imala i Ukrajina, jer je Wagner bio udarna ruskog snaga u bici za Bahmut, no to bi bila osveta radi osvete i, objektivno, usluga predsjedniku Rusije VLADIMIRU PUTINU. Osim toga, nije nimalo realistično da je Ukrajina bila sposobna izvesti takvu akciju u blizini Moskve.

Zaboravio je da je samo produžena prljava ruka Kremlja – Jevgenij Prigožin (Foto: Razgruzka Vagnera / Newscom/PIXSELL)

Jevgenij Prigožin nije bio vojnik, niti je išta znao o tome kako funkcioniра vojska i kako se vode borbene operacije. On je bio vucibatina i kriminalac kojem se devedesetih godina posrećilo u biznisu i koji je stjecajem okolnosti ušao u širi krug ljudi što uživaju Putinovu naklonost, odnosno protekciju vlasti. Zgrnuo je enormno bogatstvo na lukturativnim poslovima s državom i vojskom, no to mu nije bilo dovoljno. Na poticaj iz najutjecajnijih državnih struktura i po uzoru na zapadne sigurnosne kompanije, uključio se – ne zna se precizno kad – u projekt Wagner. Uprkos tome, Prigožin je stvarni arhitekt bio Dmitrij Utkin, nekadašnji pripadnik ruske vojne obavještajne službe i sudionik čečenskih ratova. Slične su biografije i većine ostalih viših zapovjednika te formacije. Poslovni plan bio je jednostavan: vojno i 'konzultantski' djelovati, i na

Grupa Wagner ubijena je kad je srušen Prigožinov avion u oblasti Tver. No to ne znači da je eliminiran model 'nezavisnih' privatnih vojski u Rusiji i drugim državama koje imaju ambiciju da nasilno ostvaruju svoje interese izvan svojih granica, a da pritom ne angažiraju regularne trupe

tome masno zaradivati, izvan Rusije u skladu s ekonomskim i geopolitičkim interesima države te procjenama i uputama Putina o obavještajnih službi, a pritom biti formalno nepovezan sa službenim tijelima vlasti. Koncept je, na obostranu korist, odlično funkcionirao u nekim afričkim državama i u Siriji, pa i u području globalnog informatičkog kriminala. Onda je u veljači 2022. došla invazija na Ukrajinu. Prigožin, već ogrezao u kriminalu i krvi te već dobrano odlijepljen od stvarnosti i razuma, u tome je ugledao priliku da svoju moć podigne na najvišu razinu. Bio je na dobrom putu da uspije u tome, ali precijenio je ratne zasluge Wagnera i istovremeno podcjenio snagu državnih mehanizama.

Wagner je u prvim mjesecima rata u Ukrajini narastao na više od 20 hiljada pripadnika. Uz odobrenje vlasti, novačio je robijaše i slao ih u borbu u zamjenu za oprost zatvorske kazne. U toku višemjesečne bitke za Bahmut, Prigožin je postao jedno od najprepoznatljivijih lica rata, zahvaljujući i vlastitoj medijskoj mašineriji. Obraćao se javnosti video-porukama praktički svakodnevno, a što je bio bliže zauzimanju Bahmутa i što je više pripadnika Wagnera ginulo u jurišima na taj grad, to su bili žešći njegovi javni napadi na ministra obrane SERGEJA ŠOGUA i načelnika Glavnog stožera generala VALERIJA GERASIMOVA. Tako što nije viđeno u dosadašnjim ratovima. Kulminiralo je poslije osvajanja Bahmuta i povratka Wagnera u Rusiju. Prigožin je povjeroval da njegove ideje i želje zaslužuju veće Putinovo uvažavanje. Pokrenuo je pohod svojih trupa iz Rostova na Donu prema Moskvi: bio je to konačni dokaz da je sasvim izgubio doticaj s realnošću i da mu je ono s čime se suočio u Ukrajini u potpunosti pomračilo um. Zaustavio se na dvjestotinjak kilometara od glavnog grada. Postignut je dogovor prema kojem se Prigožin i njemu odani vojnici Wagnera prebacuju u prijateljsku Bjelorusiju i odustaju od svih oblika provociranja i uzne-miravanja Kremlja, a režim će im zauzvrat oprostiti pokretanje oružane bune, čin koji ne prolazi bez ozbiljne kazne ni u najdemokratskim državama. Nikad nećemo dozнати je li Putin već tada, krajem lipnja, osudio Prigožina na smrt i samo čekao pravi trenutak za realizaciju presude ili je odluka o ubojstvu stigla naknadno, kad se ispostavilo da se šef Wagnera ponaša kao da ništa nije bilo, kao da ništa nije zgrijesio. Wagner je za svoj račun nastavio s poslovima u Africi kao da se ne radi o poslovima kojih ne bi bilo mimo masivne logističke i obavještajne podrške moskovskog režima. Prigožin, koji se i dalje kretao po Rusiji, zaboravio je da je samo produžena prljava ruka Kremlja ondje gdje država ne bi smjela operirati i da mu za to ne pripada ništa mimo dijela plijena, zaboravio je da ga milijarde dollara privatnog bogatstva i formacija od nekoliko tisuća plaćenika ne čine samostalnim faktorom u poslovima koje mu je otvorila ruskog država. Nije shvatio da čovjek kojem je Putin progledao kroz prste zbog oružanog ustanka nikad više ne bi trebao objavljivati video-poruke s automatskom puškom preko grudi, ako želi sačuvati kakvu-takvu šansu da umre prirodnom smrću. A on je učinio upravo to: dva-tri dana prije smrti, kao da se ništa nije promijenilo, objavio je svoju prisutnost negdje u Africi u punoj ratnoj spremi.

Grupa Wagner ubijena je kad je srušen Prigožinov avion u oblasti Tver. To, međutim, ne znači da je eliminiran model 'nezavisnih' privatnih vojski u Rusiji i drugim državama koje imaju ambiciju da nasilno ostvaruju svoje interese izvan svojih granica, a da pritom ne angažiraju regularne trupe, odnosno da ne poduzimaju vojne agresije. Slučaj Prigožin poslužit će da se model usavrši, to jest da se vodi više računa o tome kome se povjerava vođenje naoružanih plaćeničkih tvrtki. ■

VINCENT LIEGEY Odrast nas poziva da povratimo osećaj granica

Jedan od naših slogana je da ‘prvi odrast mora biti onaj nejednakosti’. Rast je održao na životu bajku da će najsiromašniji moći pristupiti životnom stilu najbogatijih, koja je društveni čorsokak. Kraj rasta kakav priželjkujemo navest će nas da ponovo razmislimo o deljenju putem alata kao što su maksimalni prihvatljivi prihodi i preispitivanje koncepta nasleđa

VINCENT LIEGEY je inženjer, interdisciplinarni istraživač, eseista i predavač. Jedan je od najistaknutijih predstavnika francuskog pokreta odrasta i koordinator projekta Cargonomia, centra za istraživanje i eksperimentalni odrast u Budimpešti. Autor je niza publikacija o odrastu, a u Zagreb je došao kao sudionik Devete međunarodne konferencije o odrastu koja se održava od 29. kolovoza do 2. rujna.

Možete li sa teorijske i praktične tačke gledišta da predstavite koncepte odrasta i političke ekologije i njihovu povezanost? Pokret odrasta pojavio se početkom 2000-ih godina u Francuskoj, u kontekstu oslabljene dinamike antiglobalacijskih mreža. On je rezultat susreta ‘razbijajuća reklama’ (*casseurs de pubs*) s antiglobalistima. Svi znamo da reklame služe kao kapitalistički i konzumistički alat za agresiju i kolonizaciju maštice, dakle za manipuliranje masama kako bi nas

naterali da želimo nepotrebne stvari. Zbog reklama prihvatomo svet u kome uvek treba zarađivati više kako bismo konzumirali više, kao hrčak u točku. Ovo nužno postavlja pitanje fizičkih granica našeg sveta pošto kapitalizam, kroz svoju ovisnost o rastu, kroz produktivizam i ekstraktivizam, destabilizuje staništa sa ograničenim resursima. Paralelno, razvija se teorijska misao zvana kritika razvoja. Početak odrasta kao pokreta može se datirati u februar odnosno mart 2002. godine, u vreme UNESCO-ove konferencije naslovljene ‘Poništiti razvoj, prepraviti svet’. Ta se teorijska misao rodila iz kulturnističkog odnosno antropološkog pristupa, od stanovnika južne hemisfere, alter aktivista, teoretičara društvenih nauka koji su putovali na jug pa se vraćali s porukom o odbacivanju ‘kapitalističkog društva komodifikacije’. Jer osim fizičkih granica, postoje i kulturna ograničenja za rast koji u sebi nosi imperijalističku dimenziju, namećeći celom svetu jedinstvenu viziju rasta i razvoja, takozvanog progresivnog

kapitalizma, ali i tehnonauke odnosno sve prisutnosti otudujućih tehnika i tehnologija, zatim ekonomizma odnosno sužene vizije društva koja je usmerena na profit. Odrast je dakle rezultat kritike konzumerizma s jedne strane, a s druge kritike koja dolazi s globalnog juga.

Slogan pokreta je ‘svet nije roba’, dok je napuštanje kapitalizma bez napuštanja produktivizma kardinalna pogreška; odsustvo rasta u društvu rasta naziva se recesija. Pitanje je kako izići iz te sheme, što u praksi znači da se moramo vratiti ispod pragova ekološke i energetske održivosti, ali i smisliti novi oblik društva koji podrazumeva odbacivanje ovisnosti o rastu. Izazov je i dekomodifikacija naših predodžbi i naših društvenih organizacija, kao i vraćanje ekonomije na svoje mesto, kako je rekao ekonomski antropolog Karl Polanyi. Pitanja su i što ima smisla, koje su naše osnovne potrebe i kako da na njih odgovorimo na održiv način u skladu sa logikom solidarnosti na globalnom nivou.

Alternativni politički projekat

Koja su dosadašnja postignuća teorije odrasta otkako se pojavila početkom 21. veka? Iako je teorija odrasta rođena 2002. godine, njeni temeljni ideji može se naći u mnogim civilizacijama u kojima su postojali pojmovi umerenosti i trezvenosti. Pravo pitanje je kako da uspostavimo društvene i simboličke granice. Da biste bili slobodni, morate znati kako da se ograničite. Tek kada znamo da se ograničimo, živimo mirno i u izobilju. Oglašavanje i rast insistiraju na potrošnji i stilu života najbogatijih kao cilju samom po sebi da bismo mogli biti srećni, dok nas odrast poziva da dekolonizujemo ovaj mit i da povratimo osećaj granica kako bismo ponovo otkrili uravnoteženost uz poštovanje fizičkih ograničenja životne sredine. Stoga ćemo od 19. veka pronaći mnoge levicarske teorije koje su na tom tragu, primerice utopijski socijalizam PAULA LAFARGUEA. Postoje i čitava poetska i filozofska refleksija oko ‘dobrog života’ koji ne bi bio život gomilanja dobara.

U Le Monde diplomatique prošle ste godine rekli da se u ‘nejednakom, produktivističkom i potrošačkom društvu maksima ‘uvek više’ približava svojim granicama’, dok odrast otvara izglede za socijalnu pravdu, emancipaciju i radost života. Godišnji rast od tri posto dovodi do udvostručavanja naše proizvodnje i naše potrošnje svake 24 godine. Ovim tempom za stotinu godina proizvodit ćemo osamnaest puta više nego danas. Vodeći je indikator za sve ove izračune i općenito u našim ekonomijama bruto društveni proizvod. Što nam to govori?

To je deo kulturne bede sa kojom se susrećemo u našim ekonomskim društвима koja svet gledaju isključivo kroz prizmu ekonomskih indikatora odnosno BDP-a. To predstavlja problem jer u pitanju je indikator, dakle nužno ograničen i zaslepljujući ako se zloupotrebljava. BDP samo sabire i meri ekonomske razmene u društvu na način koji u obzir ne uzima kvalitativnu dimenziju. Da sam na konferenciju u Zagreb došao Uberom, stvorio bih veći BDP nego da sam došao vozom i šetao Zagrebom. BDP pridodaje pozitivne aspekte stvarima koje su inače negativne. Drugi problem je što BDP meri samo stvari koje se mogu izbrojati. Uništavanje ekosistema, primerice, ne oduzima se od BDP-a nacija. Na isti način ne uzima u obzir ni ono što je bitno za blagostanje, primerice neformalnu solidarnost, nekomercijalnu razmenu, prijateljske odnose. BDP ih ne zna izračunati, iako bi bez njih naše društvo bilo teško bolesno. Sve što se vrati oko nege, čuvanja dece, kuvanja, čišćenja, BDP to ne kalkuliše. Ovaj indikator, koji je postao centralni i za koji mnogi misle da meri blagostanje jednog društva, u stvari meri samo nekoliko elemenata i to na delimičan način.

Sa matematičke tačke gledišta, rast vodi do eksponencijalnih krivulja. BDP je stvoren kao indikator krize na zahtev ROOSEVELTA posle 1929., a naročito je važan kada treba da izračunamo jesmo li se izvukli iz rata ili bede. No iznad određenog nivoa on postaje kontraproduktivan jer dovodi do prekomerne potrošnje ograničenih resursa. Važno je izići iz ove ekonomske vizije postavljanjem kvalitativnih pitanja o načinu života.

Odrast podrazumeva i transformaciju postojećih političkih modela. Koji su alternativni modeli i kako ih realizirati?

Odrast nudi alternativni politički projekt koji se može artikulisati oko nekoliko osnovnih stubova: uspostavljanja direk-

BDP meri samo stvari koje se mogu izbrojati. On ne uzima u obzir ono što je bitno za blagostanje, primerice neformalnu solidarnost, nekomercijalnu razmenu, prijateljske odnose. Ne kalkuliše ni ono što se vrti oko nege, čuvanja dece, kuvanja, čišćenja

tne demokratije, autonomije – po uzoru na CORNELIUSA CASTORIADISA, stvaranja institucija putem građanskih skupština odnosno procesa građanskog odlučivanja, posebno po pitanju osnovnih potreba u okviru fizičkih granica i limitiranih resursa. Da upotrebim jedan od naših sloganova ‘prvi odrast mora biti onaj nejednakosti’, nalazimo se u periodu u istoriji čovečanstva sa nevidenim nivoima nejednakosti, a sve je to direktno povezano sa pitanjem demokratije. Najbogatiji imaju sredstva da monopolizuju oruđa demokratije kroz novac, političku moć, medije, reklame itd. Rast je pored toga održao na životu bajku da će najsiromašniji moći pristupiti životnom stilu najbogatijih, a sada shvatamo koliko je to pogrešno. Ova bajka je društveni čorsokak. Kraj rasta kakav priželjkujemo navest će nas da ponovo razmislimo o deljenju putem alata kao što su maksimalni prihvatljivi prihodi i preispitivanje koncepta nasleda. Moraćemo da dovedemo u pitanje i vlasnička prava u situacijama kada su ona protiv opšteg interesa. Stoga treba dati prednost korisničkoj naknadi nad vlasničkim pravima u kontekstu dinamici socijalne pravde. Ukratko, odrast je društveni projekat koji želi da se oslobođi komodifikovanog društva kako bi se islo

ka društvu u kojem svako ima pristup minimumu od vitalnog značaja.

Ka ‘obilnoj štedljivosti’

Francuski predsednik Emmanuel Macron smatra da odrast podrazumeva i odrast našeg društvenog modela odnosno socijalne države. Desnica generalno odbacuje model odrasta pod izgovorom da bi to bilo protiv napretka. Da li oni greše? Koncept odrasta vratio se u političku debatu nakon što je iz nje bio nestao na nekoliko godina. Dok rast predlaže napredak i razvoj, uzastopne krize kapitalizma pokazale su koliko je pitanje ravnoteže snaga između klase bitno. Odrast nas poziva da preispitamo šta znače rast i napredak, da preispitamo pitanje trenutnog odnosa snaga, što je izvor mnogih nejednakosti. Odrast je i deo tradicije na levici, iako se pojavljuje i u konzervativnijim odnosno desnim pokretima. Potrebno je prilagoditi preraspodelu resursa i u odnosu prema našim istorijama, pre svega ropstvu i kolonizaciji. Takođe, postoje ekonomski dugovi koje nikada nećemo vratiti i koje ćemo morati da ot-

Potrebno je prilagoditi preraspodelu resursa i u odnosu prema našim istorijama, pre svega ropstvu i kolonizaciji. Takođe, postoje ekonomski dugovi koje nikada nećemo vratiti i koje ćemo morati da otkažemo, posebno dugove zemalja trećeg sveta

kažemo, posebno dugove zemalja trećeg sveta. Revizija duga je stoga neophodna, ali je neophodan i introspektivan rad na skrivenim dugovima. Pod tim mislim da ćemo morati da pogledamo tko ima najveći ‘ekološki dug’, jer je Zapad najodgovorniji za ekološku katastrofu. Postoje i dugovi proizašli iz ropstva i kolonizacije, patrijarhalnog društva, rodne neravnopravnosti. Moramo osporiti sve nejednakosti utemeljene na nepravednom svetu. Odrast stoga teži ka pluriverzalističkom društvu odnosno obliku univerzalizma koji je lišen imperijalističke dimenzije. Upravo zato zapadnjaci, koji su nametnuli svoj kapitalistički i produktivistički model, ne bi sada trebali da rade istu stvar u obrnutom smjeru s odrastom. Oni moraju biti u dijalogu s globalnim jugom, gde je kritika razvoja oduvijek prisutna, na primjer u Kini, gde određeni omladinski pokreti odbacuju produktivistički model.

Pristalice odrasta Troi Vettese i Jason Hickel zalažu se za plansku ekonomiju koja podrazumeva pad životnog standarda odnosno prihoda. Branko Milanović, svetski specijalista za nejednakost, kaže da je prosečan godišnji svetski dohodak oko 4700 eura po glavi stanovnika. Stoga je potrebno, kako tvrdi Vettese, da svetska buržoazija, koju čini nekoliko stotina miliona ljudi, uključujući većinu Evropljana, drastično smanji svoj životni standard. Kako rešiti ovaj problem kada u one koji bi trebali pristati na smanjenje životnog standarda spada i radnička klasa globalnog severa, iako se i sama već 20 godina suočava s porastom siromaštva i nejednakosti?

Levica je ponekad podržavala ideju da radnička klasa treba da sledi model sitne buržoazije, to jest da usvoji njen konzumeristički stil života. Ali buržoazija postoji zato što postoje eksplorativni ljudi, jer ona preuzima deo neodrživog ekološkog otiska na ostatku planete. Napor potreban za postizanje održivosti proporcionalan je nivou prihoda i potrošnje. Treba se emancipovati od konzumerističkog načina života i okretnuti se ‘obilnoj štedljivosti’ potpunim dovođenjem u pitanje postojećeg modela. Odrast je poziv da se podigne svest i povrati oblik konstituiranja graniča kako bi svi mogli da žive mnogo bolje, a to uključuje i dekonstrukciju buržoaskog imaginarija koji su nam nametnule vladajuće klase. ■

INTERNACIONALA

Kuda Indiju vodi Modi

Modijeva politika privilegiranja hinduizma, uz diskriminaciju najveće manjine – muslimana – dosad se pokazala uspješnom i bez ‘podmićivanja’ birača, primjerice smanjenjem cijene plina

POVIDOM Raksha Bandhana, hinduskog blagdana bratsko-sestrinskih odnosa, koji se ove godine obilježavao 29. avgusta, indijski premijer NARENDRA MODI svim je ‘svojim sestrama’ Indijskama ‘poklonio’ smanjenje cijene plina. ‘Na ovaj blagdan povećavamo sreću obitelji, a smanjenje cijene plina povećat će kvalitetu života se-stara u obitelji i učiniti njihove živote lakšima. Neka svaka moja sestra bude sretnija i zdravija’, objavio je premijer na društvenoj mreži. Potez je odmah kritizirala opozicija kao jeftino podmićivanje uoči općih izbora sljedeće godine. No osim dodvoravanja biračima, Modijev potez za cilj ima i utvrđivanje patrijarhalnih odnosa unutar obitelji, kao i jačanje supremacije većinskog hinduizma (oko 80 posto stanovništva) u formalno sekularnoj zemlji.

Modijeva politika privilegiranja hinduizma, uz diskriminaciju i povremeno toleriranje otvorenog nasilja prema najvećoj manjini – muslimanima – dosad se pokazala uspješnom i bez ‘podmićivanja’ birača, koje kritizira opozicija. Modi je uvjerljivo pobijedio u posljednja dva izborna ciklusa, a pobjedu mu predviđaju ankete i nagon dinu. No da svoju moć ne temelji samo na popularnosti nedavno je sugerirala velika afera vezana uz jedan od prestižnijih univerziteta u Indiji. SABYASACHI DAS, ekonomist s univerziteta Ashoka, u julu je objavio rad pod naslovom ‘Demokratsko nazadovanje u najvećoj svjetskoj demokraciji’ u kojem znanstvenim

Indijski premijer Modi vlada i bez populističkih poteza (Foto: Hindustan Times/Sipa/USA)

metodama dokazuje da je pobeda Modijeve Narodne partije (BJP) sumnjiva ili statistički malo vjerojatna u mnogim izbornim jedinicama, osobito onima u područjima gdje ona čini lokalnu vlast.

Neki od ključnih mehanizama koje Das detektira u tim jedinicama su povećana deregistracija birača, odnosno brisanje s biračkog popisa, što je osobito izraženo u područjima s velikim brojem muslimana. Daljnji sumnjivi rezultati uključuju neslaganja između broja izašlih birača i zbroja glasova za sve liste, kao i sumnjivu korelaciju između ekstremno visoke izlaznosti i pobjede vladajuće partije, ali samo u područjima u kojima je ta partija činila lokalnu vlast i vodila izborni proces. Iako autor naglašava da se radi samo o isticanju nelogičnosti, a ne o dokazu prijevare, argumentacija je tako uvjerljiva da je izazvala veliku pažnju javnosti. Dobar dio te pažnje bio je negativan i uključivao je prijetnje Dasu, a prema izvještajima dijela medija, s njim je zbog rada informativni razgovor odradila i domaća obavještajna služba.

Iako se radi o uglednom znanstveniku s doktoratom Yalea, univerzitet je bio pod pritiskom da se distancira od njegovog istraživanja. Das je pak podnio ostavku, a isto je u znak solidarnosti učinio i PULAPRE BALAKRISHNAN, ekonomist koji je prethodno predavao na Oxfordu. Dio nastavnika i studenata protestirao je na druge načine zbog događaja. Više od 80 sveučilišnih profesora potpisalo je pismo kojim se upozorava na nestanak akademskih sloboda u Indiji. Sličnu je poziciju zauzeo i Dasov matični odjel ekonomije, koji je najprestižniji dio univerziteta Ashoka. Dvije godine ranije, dva su profesora s odjela za politologiju napustila univerzitet navodeći političke pritiske kao razlog. Indeks akademskih sloboda, koji vodi FAU univerzitet iz Nürnberg-a, bilježi dramatičan pad akademskih sloboda u In-

diji koji se poklapa s periodom Modijeve vladavine.

Unatoč očitom autoritarnom smjeru kretanja Indije pod Modijem, medijska i politička pažnja koja se pridaju tome u ostatku svijeta ostaju vrlo skromna. To je najvećim dijelom posljedica povoljne geopolitičke situacije u kojoj se Modi trenutačno nalazi. Indija je istodobno članica BRICS-a, najveći svjetski kupac ruskog naoružanja i ključni partner Kvadrilateralnog sigurnosnog dijaloga, svojevrsnog pacifičkog NATO-a, usmjerenog prvenstveno protiv Kine, a koji uključuje još i SAD, Japan i Australiju. U zaoštrenim globalnim odnosima, u kojima se pored postojećeg rata u Ukrajini sve češće najavljuje i budući sukob Kine i SAD-a kao vodećih svjetskih sila, Indija je objema stranama potencijalni važni saveznik. Njezini unutarnji problemi stoga privlače manje kritike.

■ Nikola Vukobratović

Zatrovana Ljevica

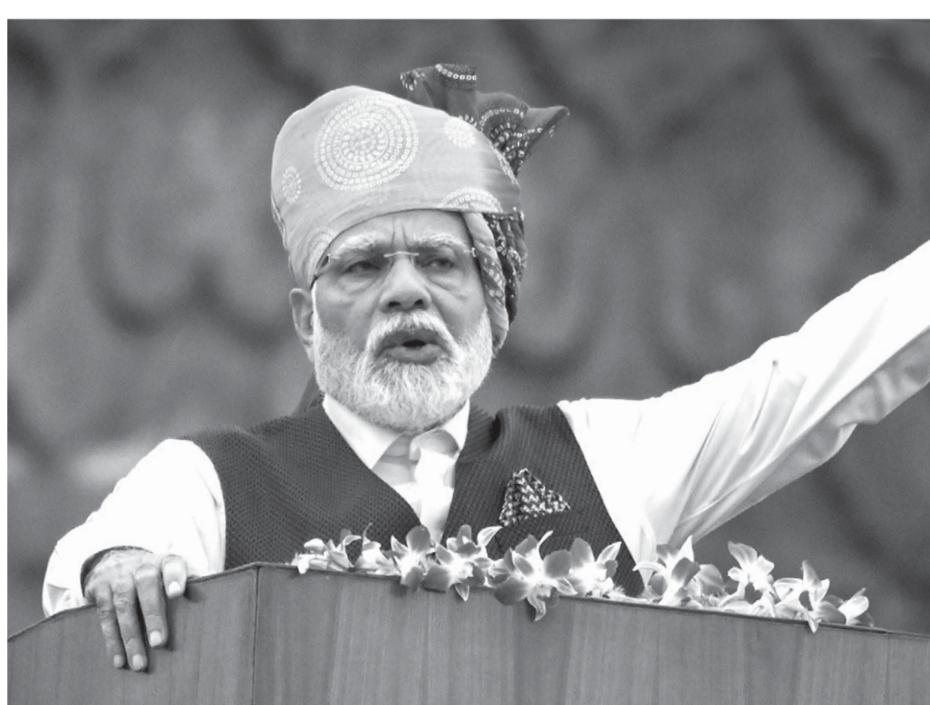
NJEMAČKA Ljevica (Die Linke) sve se više približava gotovo neizbjježnom rascjepu. Sredinom kolovoza ostavke na funkcije podnijeli su AMIRA MOHAMED ALI i DIETMAR BARTSCH, dopredsjednici stranačkog parlamentarnog kluba. Njih dvoje pripadaju suprotstavljenim unutarstranačkim blokovima. Bartsch je predstavnik reformističke i ‘realpolitički’ usmjerene frakcije, dok je Mohamed Ali saveznica SAHRE WAGENKNECHT, ‘tvrdi’ ljevičarke, pripadnice Komunističke platforme – jedne od brojnih službenih frakcija Ljevice – i jedne od najpopularnijih ličnosti na njemačkoj političkoj sceni uopće. Wagenknecht je u prošlosti bila potpredsjednica stranke i također dopredsjednica stranačkog kluba u Bundestagu. No karizmatična političarka – njena YouTube obraćanja prate milijuni, a politički stil uspoređivan je s onim ROSE LUXEMBURG – odavno je u oštrom sukobu sa stranačkim vodstvom i većinom u stranci. Wagenknecht Ljevici zamjera napuštanje klasne politike i tradicionalne radničke baze u korist mladog, urbanog i akademski obrazovanog stanovništva, a shodno tome i sve dominantnije forsiranje tema kao što su borba za prava migranata i rodnih manjina te klimatske promjene, odnosno sve veći naglasak na ‘kulturnim ratovima’. Prema Wagenknecht, time je znatan broj ljevih glasača otjeran u naručje ekstremno desne Alternative za Njemačku (AfD).

U tome nešto istine možda ima, a nešto i nema – stranačko vodstvo je, primjerice, nedavno predstavilo plan pojačanog opozivivanja bogatijih, a stranačko vodstvo inzistira da je potrebno voditi bitke na više fronti. U javnoj prezentaciji ipak jest prisutna promjena o kojoj govori Wagenknecht. O tome svjedoči i izbor aktivistkinje za prava izbjeglica CAROLE RACKETE za vodeću kandidatkiju Ljevice na predstojećim evropskim izborima. Istovremeno većina stranačkog vodstva ističe da je Wagenknecht

opasno zagazila u lijevi nacionalizam, pa i u desni populizam, dajući prioritet socijalnim pravima ‘običnih Nijemaca’ i dovodeći u pitanje odluku ANGELE MERKEL iz 2015. da u zemlju primi izbjeglički val. PUTINOV napad na Ukrajinu sukob je dodatno radicalizirao. Dok je stranka podijeljena oko isporuka oružja Ukrajini, većina je podržala uvođenje sankcija Rusiji. Wagenknecht pak ruski napad deklarativno jest osudila, ali je istovremeno vladu OLAFA SCHOLZA proglašila ‘najglupljom u Europi’ zbog uvođenja ekonomskih sankcija Moskvi koje po njoj najviše štete Njemačkoj. U veljači ove godine suorganizirala je prosvjed protiv slanja oružja u Ukrajinu – koji je podržala i ekstremna desnica. Od ideoloških sukoba vjerujatnom raspodu stranke ipak će mnogo više kumovati sve otvorenije namjere Wagenknecht da osnuje vlastitu političku organizaciju. Ona je prvo 2018. pokušala lansirati masovni lijevi pokret Aufstehen (‘Ustanite’), da bi nakon što projekt nije zaživio počela javno iznositi ideje o osnivanju nove stranke. Iako tvrdi da još nije donijela konačnu odluku, prema medijima njen uži krug na tome otvoreno radi te ispituje funkcionere Ljevice diljem Njemačke o tome jesu li se voljni priključiti novoj organizaciji. Aktualno vodstvo Ljevice – na čijem čelu su relativno odnedavno JANINE WISSLER i MARTIN SCHIRDEWAN – u lipnju je pak objavilo kako je ‘budućnost Ljevice budućnost bez Sahre Wagenknecht’, povodom njenog odbijanja da se odlučno distancira od ideje osnivanja nove organizacije.

U Ljevici odavno vlada krajnje toksična atmosfera, a stalni sukobi su je paralizirali. Stoga poneki komentatori smatraju da razvod objema stranama pruža priliku za čisti početak. Čak i mainstream mediji pozdravljaju namjere Wagenknecht, u slučaju da zaista uspije dio glasača AfD-a preoteti za antifašistički projekt. Sama Ljevica dobila bi pak priliku da se pokuša konsolidirati. To je daleko od sigurnog – naime, u stranci i bez Wagenknecht postoje brojne podjele. S druge strane, analitičar LOREN BALHORN na portalu Jacobin napominje kako bi se u najgorem scenariju moglo dogoditi da Ljevica u Njemačkoj bude unazadena za naredna desetljeća. On ističe da ni Wagenknecht ni vodstvo Ljevice nemaju strategiju za organiziranje radničke klase. Unatoč retorici Wagenknecht više pažnje posvećuje napadima na ‘lifestyle’ ljevicu negoli suradnji sa sindikatima, a dok neke ankete njenoj hipotetskoj stranci prognoziraju 2024. postu podrške, u drugima bilježi svega dva posto. Inače, Ljevica je nastala 2007. na širokoj platformi demokratskog socijalizma, i to spajanjem istočnjemaca PDS-a s otpadnicima iz SPD-a, nezadovoljnim neoliberalnim reformama GERHARDA SCHRÖDERA. Otpadnike je predvodio SPD-veteran OSKAR LAFONTAINE, u međuvremenu oženjen s Wagenknecht. Vrhunac popularnosti Ljevice je zabilježila 2013. kada je osvojila gotovo 12 posto glasova. Otada je stranka u kontinuiranom padu te je 2021. s osvojenih 4,9 posto glasova na jedvite jude zadržala parlamentarni status. Otme li Wagenknecht Ljevici svega tri zastupnika u Bundestagu, stranka će izgubiti status parlamentarne grupacije, što znači manje novca, manje vremena za govore, još manje utjecaja.

■ J. Bakotin

Jezičnom metlom protiv Rusa

Baltičke zemlje, čiji je dosje kada je riječ o ljudskim pravima Rusa povijesno loš, pripremaju nove mјere protiv stanovnika ruske i bjeloruske nacionalnosti. Oko 6.000 ruskih državljan u Latviji mogli bi biti protjerani, a u Litvi bi na udaru birokracije mogle biti i političke izbjeglice iz Bjelorusije

LATVIJSKE su vlasti početkom kolovoza objavile kako će od 1. rujna na adresu oko 6.000 ruskih državljan s prebivalištem u toj zemlji početi stizati službene obavijesti o potrebi napuštanja latvijskog teritorija. Predviđeni rok za napuštanje Latvije bit će tri mjeseca, a ako ruski državljan u tom roku ne napuste zemlju mogli

PERSONA NON CROATA

SIMONE BILES, jedna od najvećih gimnastičarki u povijesti, se vratila. Nije nastupala od Olimpijskih igara u Tokiju kada se povukla zbog zdravstvenih problema, odnosno sve većeg problema nošenja s golemlim pritiskom pod kojim su vrhunski sportaši. Na prvenstvu SAD-a pobijedila je u višeboju (u tri od četiri pojedinačne discipline). Četverostruka olimpijska pobjednica iz Rije 2016. osvojila je rekordnu osmu titulu višebojske prvakinje, pobijedila je s nevjerojatnih 3,9 bodova prednosti. A drugoplasirana nije bilo tko, Shilese Jones je aktualna svjetska viceprvakinja.

T. P.

dvaju baltičkih zemalja tako su praktički preko noći ostali bez državljanstva ijdne zemlje sljednice SSSR-a.

Usljedila su desetljeća borbe za građanska prava, uz značajan upliv Rusije i EU-a. Najprije je stvorena *sui generis* kategorija 'ne-državljan' kojom je bivšim sovjetskim gradanima bio omogućen nastavak prebivanja u Latviji i Estoniji, iako bez pristupa dobrom dijelu političkih prava. Početkom 2000-tih situacija se polako počela rješavati: velikom broju 'ne-državljan' omogućen je proces naturalizacije (koji uključuje ispite iz latvijskog ili estonskog jezika te, kontroverzno, povijesti), dok je drugima, barem u Latviji, bilo dopušteno uzeti rusko državljanstvo uz automatsko dobivanje dozvole trajnog boravka, bez ikakvih dalnjih komplikacija.

Oko 20.000 latvijskih 'ne-državljan' odlučilo se za potonju opciju. No latvijska je vlada u jesen 2022. naprasno odlučila ukinuti boravišne dozvole bivšim 'ne-državljanima' mlađim od 75 godina koji su u nekom trenutku odlučili uzeti rusko državljanstvo, uz iznimku onih koji do rujna 2023. polože ispit iz latvijskog jezika. Mnogi su odlučili pokušati, no oko 6.000 ljudi obuhvaćenih tom mjerom do danas se nije prijavilo na ispit; njima nakon 1. rujna prijeti deportacija.

Premda latvijski političari tvrde da je oda bir ruskog državljanstva predstavljao jasan signal o lojalnosti susjednoj državi, mnogi su ga 'ne-državljan' odabrali zbog praktičnih prednosti: od bezviznog režima s Rusijom i Bjelorusijom, preko značajno nižeg starnostnog praga za odlazak u rusku mirovinu (osobito za žene), do činjenice da je rusko državljanstvo osiguravalo trajni boravak u Latviji bez polaganja jezičnog ispita.

Po svemu sudeći, nitko ne zna što će se događati nakon 1. rujna. VILNIS VITOLINS, zamjenik državnog tajnika latvijskog MUP-a, tvrdi da će prekršitelji za vrijeme svog ilegalnog boravka u zemlji biti samo novčano kažnjavani. Nadalje, Vitolins je rekao kako su svi strani državljan slobodni zatražiti novu privremenu boravišnu dozvolu ili vizu. Koliko će tih dozvola na koncu biti odobreno, naravno, posve je drugo pitanje. No u javnosti kolaju i drugačija čitanja zakona: INGMARS LIDAKA, predsjednik Komisije za državljanstvo latvijskog parlamenta, upozorio je medije da zakon jasno predviđa fizičku deportaciju 'ilegalaca'.

Susjedna je Litva također postrožila svoj stav prema ruskim i bjeloruskim državljanima. U tom su slučaju novim mjerama uglavnom obuhvaćeni nedavni imigranti. Litavski je MUP nedavno objavio kako je 254 ruskih i 910 bjeloruskih državljan s boravištem ili prebivalištem u Litvi proglašeno sigurnosnom prijetnjom pa su im zato oduzete boravišne dozvole. Do tog se broja došlo uvođenjem obaveznog upitnika kojime se ispitivalo stavove ruskih i bjeloruskih državljan o ratu u Ukrajini, ali i o njihovom stažu u ruskim i bjeloruskim državnim službama.

Predma se ovom mjerom formalno pokušalo filtrirati proputinovske elemente među nedavnim imigrantima, čini se da je njome na koncu zahvaćen širi krug ljudi. Među mogućim žrtvama nove sigurnosne mјere tako je i nezanemariv broj bjeloruskih političkih izbjeglica koji su u Litvi pronašli utočište nakon masovnih prosvjeda 2020. godine. Mnogi od njih su se na popisu 'sigurnosnih prijetnji' pojavili zbog ranijeg staža u vojski, pa čak i

zbog rada na državnim željeznicama. Što će sada biti s njima, izbjeglicama koji su se našli između bjeloruskog autokratskog čekića i litavskog birokratskog nakonja, još se ne zna.

■ Marko Faber

Indijci lete u svemir

INDIJU je baš krenula karta u osvajanju svemira. Nakon nedavnog povijesnog uspjeha na Mjesecu, kreću i prema Suncu. Indijska organizacija za istraživanje svemira (ISRO) najavila je lansiranje Aditya-L1 za 2. rujna. Letjelica će biti postavljena u orbitu oko Sunca i to na mjestu s kojeg može bez ometanja promatrati i proučavati Sunce. Bude li misija uspješna, bit će to prvi indijski svemirski observatorij za proučavanje Sunca i solarnih zračenja, a zbog položaja na kojem će biti zvijezdu će moći promatrati neprekidno.

Cilj misije je i proučavanje solarnih oluja koje potencijalno mogu prouzročiti ozbiljne probleme na Zemlji ometanjem komunikacijskih i navigacijskih sustava. Još prije četiri godine vlada Indije najavila je da je za misiju izdvojila 46 milijuna dolara. Nakon toga podatke o svoti nije objavljivala, a može se prepostaviti da je svota u međuvremenu povećana. Indija, naravno, nije prva koja lansira svemirsku letjelicu prema Suncu. Slanje sondi prema Suncu traje desetljećima, spomenimo samo da je prije tri godine lansiran solarni orbiter Europske svemirske agencije, a godinu potom NASA je lansirala svoju sondu.

Indija je trenutačno zanesena svemirom. Nedavno je postala četvrta država (poslije Sjedinjenih Američkih Država, Sovjetskog Saveza i Kine) koja je uspješno spustila svoje vozilo na Mjesec. Uspjeh je tim već jer je, barem početni, budžet za misiju Chandrayaan-3 bio relativno skroman, 75 milijuna dolara. Osim toga, indijski uspjeh i spuštanje rovera Pragyaan zabilježen je samo nekoliko dana nakon ruskog neuspjeha i pada njihove letjelice Luna-25 prilikom pokušaja aluniranja. Indijski uspjeh, snažno praćen u Indiji i golemoj zajednici Indijaca u svijetu, utjecao je na samopouzdanje nacije. ISRO javnost uredno obavještava o tome što i kako radi Pragyaan (mudrost, na sanskrtru), kako zaobilazi fizičke prepreke poput kratera, što radi i analizira.

ISRO je 29. rujna navečer izvijestio da je laserski detektor na roveru izvršio prva mјerenja na licu mjeseta. Proučavan je elementarni sastav površine u blizini Mjesecevog južnog pola, a upravo je južni pol novo omljeno odredište jurišnika na Mjesec iz raznih kozmičkih ambicioznih zemalja. Potvrđena je prisutnost sumpora i kisika u tlu, a preliminarna analiza potvrdila je i prisutnost aluminija, kalcija, željeza, kroma, titana, mangana, silicija. Prisutnost sumpora nije novost, to je poznato još od sedamdesetih godina i američkih i sovjetskih lunarnih istraživanja. Usprkos tome, NOAH PETRO, znanstvenik zaposlen u američkoj NASA-i, smatra da je riječ o velikom postignuću jer je prisutnost sumpora detektirana i izmjerena na samoj površini Mjeseca.

■ T. Ponoš

Stup jugoslavenskog glumišta

Jedna u aleji najvećih dramskih primadona s ovih prostora beziznimno je i Mira Stupica, kojoj je upravo mimo nas, na našu sramotu, posve neprimjetno minuo njezin 100. rođendan

UZEMLJI gdje su ugledni kazalištarci često kulturni naturščici s političkom pozadinskom zaštitom, u zemlji gdje redatelji su gledatelji pa, gledajući, ispraćaju publiku iz kazalištâ u stankama svojih predstava; u zemlji – Alansfordistanu bi joj se moglo ime nadjenuti – tobože školovani glumci, ili glumice, kao akademski epizodisti na pozornici iz ansambla gledaju glavne glumce, ili glumice, kako tumače svoje role, a gdjekad se premjeste i u publiku, odakle je akademskom epizodnom glumcu, ili glumici, možda duhovno i lakše gledati glavnoga glumca u središnjoj roli na pozornici. U takvoj zemlji – kojoj nije važno kako joj je nadjenuto ime, jer je njih više – umiru zaboravljeni od sviju naše dramske primadone i, mimo rijetkih iznimaka, nema koga da ih se sjeti kad se počnu zaokruživati njihove obljetnice preminuća.

Citatelji i gledatelji razumjeli su nepogrešivo – talent! Talent njihov vodio ih je u one uloge čiji su personaliteti bili osovinom oko koje se vrtjela cijela glumačka podjela i predstava od njih ispletena, pa, bolje ih je zaboraviti nego, nedajbože, da politički počudne kazalištarce netko krene s njima usporedjivati.

Otišla je, tako, i ZDRAVKA KRSTULOVIĆ – načinom koji bi imao postati jedinicom nacionalnog srama! – i otišla je, slično, i ZOJA ODAK, administrativnom suhoćom i načinom kojim se s policâ dućana miču proizvodi s istekom roka trajanja... I, otišla je, ništa bolje, i MIRA FURLAN, heroina koja je ostala uzdignute glave i u času kad su hematolozi društva i pročistači izgrijenih savjesti bili procijenili kako joj nije mjesto u ovdašnjem općem teatrološko-sineastiskom zapamćenju, načinom kojim se ispraćaju tamjanom neblagoslovljene duše u limbu za odrasle... Otišle su tako mnoge, i mnogi, čijih imenâ nerijetki među nama sjećat će se dokle god nam baterije u moždanim neuronima raditi budu.

Jedna u aleji najvećih dramskih primadona s ovih prostora beziznimno je i MIRA STUPICA, kojoj je upravo mimo nas, na našu sramotu, posve neprimjetno minuo njezin 100. rođendan. Baš 17. kolovoza nakupilo se cijelo stoljeće otkako je malu Miru majka bila porodila u mjestu Gnjilane, na samom istoku Kosova. Rođena kao MIROSLAVA, doživjela je čak i svoj 93. rođendan, nakon kojega je dva dana kasnije preminula u bolnici u Beogradu, 19. kolovoza 2016. Budući da su njezini roditelji bili gimnaziski profesori, trenutačna

ih je služba bila dovela do naselja u kosovskoj provinciji, pa otuda Gnjilane na vrelu Mirine biografije. Kao i mnogi inni životopisi (napose umjetnikâ), koji su u manjoj ili većoj mjeri obilježeni preseljenjima, tako je i ona svoj odrastalački formativni period provela u Gornjem Milanovcu i Arandelovcu. Dva su njezina starija brata preminula u dječjoj dobi, dok je najmlađi, srećom, preživio i danas svi znamo za njega: bio je to veliki glumac BORA TODOROVIĆ.

Iako je u Beogradu upisala Trgovačku akademiju (po onom starinskom obrascu da celjade mora imati 'zanat' u rukama i na papiru, a da se umjetnošću ionako može baviti svatko), Mira je već tada nastupala kao glumica-amaterka. Primjetio ju je glumac VIKTOR STARČIĆ koji ju je 1941. godine povukao u ansambl Narodnog pozorišta u Beogradu. Tu je upoznala i kolegu MILIVOJA MAVIDA POPOVIĆA, koji će postati njezinim prvim mužem. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata bila je angažirana u kazalištima Šapca i Niša, eda bi se 1948. godine iznovice obrela u Beogradu na poziv redatelja BOJANA STUPICE, koji je u to vrijeme pokretao novo veliko dramsko gradsko kazalište.

Otvaranje Jugoslavenskoga narodnog pozorišta upravo potonjega godišta, i suradnja s velikim slovenskim redateljem za Miru će imati životni značaj. Postat će stalnom članicom tog teatra u kojem će nositi repertoar, a također će se i udati za svojega prvog suradnika, redatelja Bojana Stupicu. Ovaj je umjetnik već dotad bio afirmirani artist, koji je, osim bavljenja režijom, još bio i uspješan scenograf i glumac, kao i izvrstan organizator kazališnog života. Tijekom 30-ih godina prošloga vijeka djelovao je od Ljubljane i Maribora, preko Skopja i Novog Sada do Osijeka i Splita, ali se – po okončanju studija arhitekture u Ljubljani – ipak skrasio u Beogradu.

Mira Stupica, sve odreda pod vodstvom svojega supruga, u Jugoslavenskom dramskom pozorištu nanizat će već na samom početku karijere kultne uloge poput Petrunjele u 'Dundu Maroži' MARINA DRŽIĆA, Mirandoline u 'Krčmarici Mirandolini' CARLA GOLDONIJA ili Vasilise u komadu 'Na dnu' MAKSIMA GORKOG. Sedam punih sezona bit će nosivom gredom JDP-a, gdje će joj na ledima biti kompletan repertoar i domaćih i stranih djelâ.

Godine 1955. zajedno s mužem seli se u HNK Zagreb. Kondiciju koju je stekla u gradu na Dunavu, nastavlja provoditi i

u gradu na Savi. Igrat će, naravno, glavne role u antologijskim dramama i BRECHTA i Goldonija i SHAWA; međutim, i nju osobno i historiografiju hrvatske teatrologije općenito, obilježiti će jedan osobiti datum: praizvedba drame 'Glorija' RANKA MARINKOVIĆA, 29. prosinca 1955. Ovaj 'mirakl u šest čina' do danas je ostao prvorazrednim kulturnim i kazališnim događajem, kao i čudesna Mirina interpretacija naslovne junakinje Magdalene-Glorije... Redatelj i scenograf bio je baš Bojan Stupica, dok je scensku glazbu bio skladao BOJAN ADAMIĆ, doskora proslavljeni kompozitor najljepših, sasvim simfoničnih partitura za muzike poznatih partizanskih filmova (poglavitno ŠIBE KRAVCA).

Pošto je odradila nekoliko više no zapaženih godina u Zagrebu, vratila se u Beograd gdje je ponovno preuzeila os programâ JDP-a, igravši jako puno i u Narodnom pozorištu, ali i u Ateljeu 212. Jasno, navodeći sve predstave u kojima je nastupala izgrizli bismo sav ovaj dodijeljen joj novinski prostor, no, nećemo preskočiti amblematski njezin naslov iz pera genijalnoga BRANISLAVA NUŠIĆA – 'Gospoda ministarka'.

Smrću muža Bojana (1970.), Mira se ponovno 1973. udala za borca iz NOB-a, narodnoga heroja Jugoslavije i visokog partijskog funkcionera u Beogradu, CVIJETINA MIJATOVIĆA, ne promjenivši prezime i ostavši uza nj dvije decenije sve do njegove smrti (1993.).

Iako je teatar bio medij u kojem je Mira Stupica ponajviše mogla, i voljela, iskazati svoju glumačku izvrsnost, troznamenkašta je brojka što čini kolajnu naslovâ koje je ostvarila na filmu i televiziji. Kao debitantku pozvao ju je FEDOR HANŽEKOVIĆ u svoj film 'Bakonja fra Brne' (1951.), gdje se odlično bila snašla u ulozi Maše, pobravši tada i vrlo laskave kritike struke. Koje se god nagrade u ondašnjoj Jugoslaviji čitatelj može sjetiti (te kasnije i u Republici Srbiji), Mira Stupica bila je laureatkinjom. Neka bude zabilježeno da je dobila i Zlatnu arenu u Puli, za ulogu Stojanke u filmu 'Roj' (1966.) MIODRAGA MIĆE POPOVIĆA. Signifikantno je što joj je zadnja uloga bila ona babe Olge u po mnogočemu posebnom filmu 'Parada' (2011.) SRĐANA DRAGOJEVIĆA.

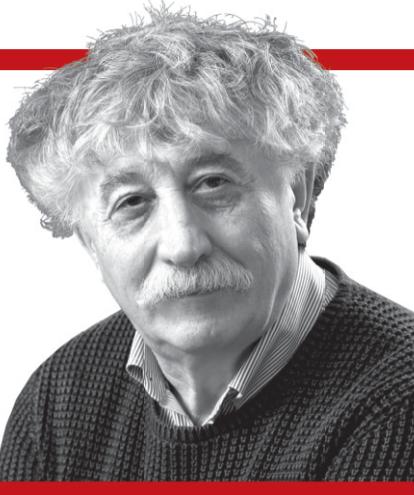
Pored svih heroina iz djelâ SHAKESPEAREA ili PIRANDELLA, TOLSTOJA ili DOSTOJEVSKOG, predragocjeno svjedočanstvo iz svojega umjetničkog i privatnog života ostavila je Stupica u autobiografskoj knjizi 'Šaka soli' (2000.). U njoj je vrsna reproduktivna artistica iskazala i svoju autorsku narav, ispričavši baš *cum grano salis* vlastiti život visoko stiliziranim literarnim rečenicama, pa se kronikalost i imenarij suradnika i prijatelja ne doimlju ni suhoparnim ni dosadnim. Ne zna čovjek jesu li ljepši njezini lirske opisi odlazaka iz JDP-a nakon predstave kroz mrak parka do svojega stana, pri čemu ju je dugo pratio jedan obožavalac (nikad se nisu sreli i nije mu dala do znanja da za nj zna), ili susreti s velikanima likovne i glazbene, književne i kazališne scene kojima je susretiše najčešće bio stan obitelji Stupica u Zagrebu i drugdje. Dolazili su BELA i MIROSLAV KRLEŽA, IVO TIJARDOVIĆ i MILJENKO STANCIĆ... a sjećanja na 'Gloriju' i Marinkovića ovako opisuje: 'Za premijeru mi je poklonio najlepšu lepezu iz 19. veka. Dugo godina širila se na zidu moje sobe, kao lepa umetnička slika, a nestala je kao sve ono lepo što nam tokom života nekako neprimetno i ne znaš kad nestane. Ali, ja je u svojim očima još uvek nosim.'

Mira Stupica bila je stup svake predstave u kojoj je igrala, ostavši također stupom svekolikog jugoslavenskoga glumišta, kao i stupica za svakoga nadmenoga glumca, ili glumicu... ■

Svjedočanstvo iz svojega života ostavila je u autobiografskoj knjizi 'Šaka soli' – Mira Stupica (Foto: Hrvatska enciklopedija)

Ćemal Filiz

PIŠE Sinan Gudžević

Ovde su nas Srbi zvali Turci, a tamo su nas Turci zvali Srbi. Zvali su nas i gadovi komunistički, kauri, nevernici. A u kući smo zborili jugoslavenski, slušali samo jugoslavenske radio stanice, uveče kad je signal bio bolji obavezno smo, preko srednjih talasa, slušali vesti Radio Beograda. I Skoplje smo slušali, ponekad i Sarajevo. A za Grabom smo vehruli

VIDI ovako, rode moj. Danas sam prvi put izišao na Jankov kamen, vrh naše Golije. Tu se davno izgubio naš lijepi ker Čapov, kad je shvatio da neće s nama ići u Tursku. Tu je dolazila i naša lijepa kobila Brnja i naši volovi Janjoš i Garoš, sećam se kad je dobri šumar BORKO dolazio i molio da pazimo da nam goveda ne pasu po Đonovu polju, to je ovo polje kod Jankova kamena. Sad imam šezdeset i četiri godine, a sreća sam se s tobom u našem rodnom selu Grabu juče, prvi put poslije pedeset i sedam godina. I prvi put u tih pedeset i sedam godina noćio u rodnom našem Grabu. Grab se, vidim, razgradio, umesto stoke po Grabu vršljaju mečke. U Grabu ima medvedih balega više nego govedih.

Rodio sam se u Grabu kao Ćemal GUDŽEVIĆ, i sedam i po godina sam bio Ćemal Gudžević, sad imam tri imena i dva prezimena. Moja me žena zove KEMAL, ti me zoveš Ćemal, a u Turskoj sam DŽEMAL (Ćemal). Prezivao sam se Gudžević, a sad se prezivam FILIZ. Državljanstvo imam samo tursko, iako već trideset i pet godina živim u Nemačkoj. Neću da tražim nemačko državljanstvo, neću. Neću ni srpsko, neću. Srpsko državljanstvo su vratila moja braća RAMIZ, RAGIP i RAIF, ja neću. Šta će mi?

Iz Graba se sećam svega, ama kao da je jučer bilo. Sećam se i kad smo krenuli za Tursku. Cijelo selo se skupilo, nema ko nije plakao. Onamo na Pavićevsko brdo su se skupili PAVIĆEVIĆI i TOČILOVCI iz Radaljice, plakali su i oni jednako kao Grabljeni. I dok smo pešice išli do Bijelih Voda, svuda su slazili ljudi i žene do puta, da nam pomognu u plakanju. U Pazaru smo noćili kod tetke dvije-tri noći, pa smo onda autobusom krenuli u Rašku. Onda su opet došli Gudževići da nas isprate. I tu smo svi plakali, i oni što su došli plakali su. Onda smo se popeli u crni voz za Beograd. Od Raške do Beograda smo plakali, otekli smo od plača. Stvari smo bili predali da idu drugim vozom, na carinu.

U Beograd smo došli pred jutro i odmah ušli u drugi voz, za Tursku. Unutra smo sreli HALILA MURIĆA iz Krča i ŠERIFA MUŠIĆA iz Koškova, sa njihovim familijama. Tu smo opet plakali svi na gomilu, mi s njima, oni s nama. Čini mi se da smo do Stambola putovali dvije noći i jedan dan, tako mi se čini. Koliko god da smo bili u vozu, toliko smo plakali i nijesmo sušili obraza.

U Istanbul smo došli ujutro, na glavnu stanicu Sirkedži, turski se piše Sirkeci. Znaš Sirkedži, tamo dolazi Orient-express, dalje se nije moglo, sad se može, ima tunel ispod mora. Tamo nas je dočekala tetka HAJRUŠA i naš HUZEIR GUDŽEVIĆ, koji je svega dva meseca ranije bio došao iz Graba sa cijelom familijom. I tu, na Sirkedži stanicu prvi i najprije put u mom vijeku videli smo čoveka koji na leđa ima samar! Možeš zamisliti kako smo se mi osećali. Ti znaš da samari nama nisu bili mili, mi smo voljeli sedla. Ali usred Stambola mi najprije vidimo čoveka sa samarom.

Otišli smo Hajruši tetki u kuću, nas triaestoro. I kod tetke Hajruše sam prvi put okusio zeytin-tane, to se kod nas zove maslina, maslinka, je li. Zamisli nas, iz ovijeh borova i jela, iz bukava i hrastova došli de se jede zeytin-tane. Hajruša nam iznijela da jedemo i kaže, evo deco, ovo su turske crešnje. Mi probamo, a crešnje slane.

Nijesu prošla ni tri dana u toj kući, a morali smo se pobiti s turskom decom. Izisli ja i Raif na sokak, onako izgubljeni, ne razumi-

Ćemal Filiz, rođen
Gudžević na Jankovu
kamenu 26. avgusta 2023.
Foto Faruk Gudžević

jemo ni jednu riječ turorskoga zabora, a neka deca nam se smiju, pokazuju na nas i nešto viču. Pitam sina tetkinog, on je već znao turski šta kažu, on kaže da nam psuju majku. I nas dvojica, onako pogubljeni i ucviljeni, latimo ih i isprebijamo. Izidu iz kuća njihovi očevi, izide i naš otac i amidža AZİZ, jedva se prošlo bez velikog belaja. No to je bio samo početak, detinjstvo mi je prošlo u tučama s turskim vršnjacima. Najgori su bili Lazovi, turski doseljenici sa Crnog mora, tamo od Kavkaza. Jedini koji su bili dobri, bili su Turci doseljenici iz Selanika, to se ovde zove Solun, je li. Oni nas jedini nisu zvali *pis Boşnaklar*, gadovi bošnjački. Drugi jesu, i deca i odrasli. Tako nas je znala zvati i učiteljica. Turska škola je bila drukča od naše škole, učitelji te biju i psuju. I neki oficiri turske vojske su tako govorili vojnicima Bošnjacima.

Vidi ovako: ovde su nas Srbi zvali Turci, a tamo su nas Turci zvali Srbi. Zvali su nas i gadovi komunistički, kauri, nevernici. A u kući smo zborili jugoslavenski, slušali samo jugoslavenske radio stanice, uveče kad je signal bio bolji obavezno smo, preko srednjih talasa, slušali vesti Radio Beograda. I Skoplje smo slušali, ponekad i Sarajevo, kad se moglo primiti. A za Grabom smo vehruli. I kad bi došlo pismo iz Graba, plakalo se, o kako se plakalo.

NAJPRIJE su se zaposlili otac RIZO, pa braća Ramiz i Ragip. Rizo je radio u neku manufakturu, a Ramiz i Ragip su pravili presvlake za automobilска sedala. Posle je Ramiz otišao u fabriku stakla, a Ragip u Efes Pils pivaru. Ramiz i Ragip su bili još deca kad su se zaposlili. Onda je umrla bika MALIĆA, majka Rizova i Azizova, pa je posle nje umro i dedo Šemso. Niko od nas nije šeo da idemo u Tursku, nagnala nas je bika Malića. Njoj je šećer Hajruša bila otišla u Tursku, i ona je sve nas nagnala da odemo za Hajrušom. I došli smo, u Istanbul, naselili se u Küçük Koy. Godinama smo bili kirijaši, pa se dijelili u dvije familije, pa počeli da gradimo kuću. Amidži Azizu je umrla jedna mala šećer, bilo joj je ime MURADIJA, pa se on sa ženom i sinom vratio u Jugoslaviju, u Senicu. Vidim da Senicu pišu Sjenica, mi smo

je uvijek zvali Senica. Onda je Rizo otišao u Nemačku, a Ramiz u vojsku. Vojska turska traje 24 meseca, sa odsustvom od dva meseca. Ramiz je služio vojsku u Edirne, to je u Evropi, čuo sam da neki naši kažu Jedrene. I Ragip je služio dvije godine, i Raif. Raif je bio u sanitetu kod padobranaca, u Samsunu ga poslali, na Crno more.

Ja nijesam šeo da služim vojsku. Možda bih služio jugoslavensku, možda, ali tursku nijesam. Pa sam nabavio pasoš, a roditelji su potpisali da će se vratiti za vojsku. Otišao sam u Nemačku novembra 1988. i devet godina nisam išao u Tursku. Nisam, zato što bi me uhapsili i strpali u zatvor pa u vojsku. Nisam otišao, a u to vrijeme mi je i majka umrla. Onda je došla abolicija, nju je donio TURGUT ÖZAL. To je značilo da svih koji su se sakrili od vojske, mogu se vratiti, platiti naknadu za petnaest meseci, a služiti moraju tri meseca. I ja sam se vratio, moj matični vojni odsek je bio u Adapazar. Onde sam platio 12 i po hiljada nemačkih maraka, i poslali su me u Silvan, to je blizu Dijarbakira prema sirijskoj granici. Tamo žive Kurdi, narod sličan nama. Bio sam određen u vojnu policiju, to je po kazni. I tu mi je pomoglo iskustvo iz tučnjava u Istanbulu. Jedan oficir me udario kutlačom po šakama, dvaput, pa sam mu rekao, ako me udari još samo jednom, više nikad nikoga neće udariti. I nije me udario više.

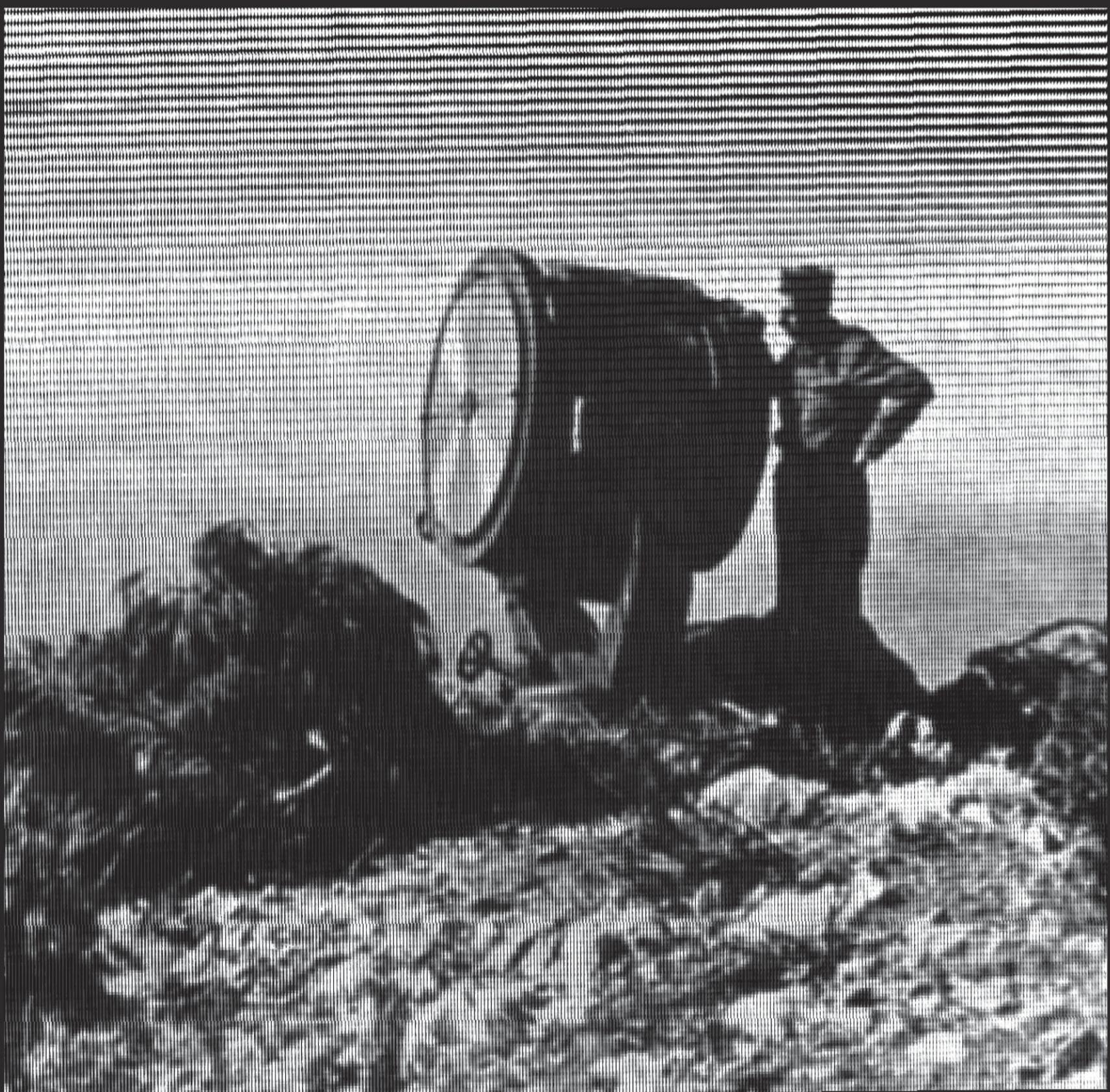
Posle vojske sam se vratio u Nemačku, u Frankfurt, oženio se HELENOM, znaš Helenu, bio si kod nas. Ona je rumunska Nemica, iz Transilvanije, još detetom došla sa roditeljima u Nemačku. Helene-MONIKA JUNG, tako se prezivala, a sad se preziva Filiz, i obadva deteta nam se prezivaju Filiz. Eto, sad se nas četvoro prezivamo Filiz, a to prezime su moji uzeli kad su se uselili u Tursku, jer Turska nije dala da se muhadžir preziva kako se preziva nego ti dadu nekoliko prezimena turskih pa ti biraš. Mi birali nijesmo. Naš AĆIF GUDŽEVIĆ, Huzeirov brat, zamolio nas je kad smo došli u Istanbul: mi se već prezivamo Filiz, hajte uzmite Filiz i vi, da nijesmo sami. Filiz je bajagi popoljak. I moji ga uzeli, pa ga eto uzela i moja žena, advokatka porodičnog prava u Frankfurtu. I evo, rode moj, danas se i na Jankov kamen popeo prvi i najprije Filiz. ■

Free entrance
Ulaz na sve programe besplatan

7-10.9.2023

ŠKOLA AUTONOMIJE

IGOR GRUBIĆ

Uz radnike sam učio pronaći snagu u sebi

Upoznao sam radnike u Eleuzinim industrijama i fotografiski zabilježio njihove priče iz radnih okruženja. Zamolio sam ih da odaberu predmet koji im je bio važan u njihovom radnom vijeku. Zato sam se usredotočio na njihove ruke, s rukavicama

MULTIMEDIJALNI umjetnik IGOR GRUBIĆ poznat po nizu društveno-politički angažiranih radova ovođa je ljeta bio prisutan na nizu izložbi, a na Liburnia Film Festivalu prikazan je i 'Ingresso animali vivi', njegov kratki film koji govori o prostoru smrti u klaonici na sjeveroistoku Italije. No povod za ovaj razgovor bio nam je njegov rad koji je nastao u sklopu participativne akcije s eleuzinskim radnicima.

Vaša najnoviji rad 'Mala djela moći' dio je središnje međunarodne grupne izložbe 'Eleuzina ljubavi moja: u potrazi za trećim rajem' koja je postavljena u Eleuzini, grčkom gradiću koji je ove godine jedna od tri evropske prijestolnice kulture. Izložba je postavljena u staroj uljari, a u osnovi koncepta je socio-političko čitanje povijesti i sadašnjosti zapadne Atike. Koji ste moment političke borbe odabrali kao polazite svog rada?

Eleuzina se u svjetsku povijest i našu kolektivnu memoriju upisala kroz eleuzinske misterije i najveće Demetreno svetište. Međutim, ono što je zapravo nekada bilo malo naselje, od kraja 19. stoljeća do prve polovice 20. stoljeća, transformiralo se u jedno od najvećih industrijskih središta Grčke, proizvodeći 30 posto njezina BDP-a. Danas se u Eleuzini nalaze najveće Grčke rafinerije naftne, kao i čeličane, brodogradilišta, petrokemijski i lučki objekti. Danas je uglavnom poznata kao radnički grad. Na tom tragu nakon dužeg procesa istraživanja odlučio sam se u seriji novih radova koje sam tamo kreirao fokusirati upravo na temu radnika i sindikalne radničke borbe.

Jeste li imali neku prvotnu ideju o formi koju će umjetničko djelo poprimiti ili ste to otkrili usput? U kakvoj je interakciji vaše umjetničko djelo s prostorom u kojem je izloženo?

Obično radim dugoročne projekte pri čemu dugo i pomno istražujem. Proučavam kontekst mesta na kojem će raditi specifičan rad, lokaciju, njezinu povijest i ponajviše

Foto: Privatna arhiva

lokalnu zajednicu. Kad me kustosica KATERINA GREGOS pozvala, počeo sam istraživati grad i usredotočio sam se na industrijsko našte i povjesnu moć radničkog sindikata koji je bio jedan od najjačih u Grčkoj. Na projektu sam od inicijalnog poziva do realizacije radio gotovo dvije i pol godine i u nekoliko navrata sam putovao da bih istraživao i uspostavio kontakte s raznim institucijama i kulturnim radnicima koji su mi kao suradnici Eleuzine kao evropske prijestolnice kulture pomagali u radnom procesu. Tako je nastala serija radova koja je uključivala: participativni rad u vidu 14 intervjuja s radnicima i svojevrsnim portretima njihovih ruku, intervencije u javnom prostoru koje sam fotografiski dokumentirao, postavljanje banera na bivšu tvornicu koja je transformirana u kulturni centar, kao i izradu grafita sa sloganima o radničkim pravima.

Što vaš rad govori o identitetu radničke klase? Koliko je rad u tom smislu univerzalan?

Bitna smjernica u kreiranju svakog umjetničkog projekta mi je želja da to što radim komunicira s učesnicima sa kojima surađujem, kao i sa publikom. Dolazeći nekoliko puta za vrijeme svog umjetničkog istraživanja, počeo sam osjećati mjesto i građane i u tom sam procesu otkrio neke ideje koje mogu predstavljati skrivenu snagu svake osobe, to

je razlog zašto sam fotografiski serijal nazvao 'Mala djela moći'. Ta serija fotografija rezultat je participativne akcije koju sam proveo za vrijeme svoje rezidencije; upoznao sam radnike u Eleuzinim industrijama i fotografiski zabilježio njihove priče iz radnih okruženja. Pri susretu s radnicima različitih generacija, umirovljenima i aktivnima, zamolio sam ih da odaberu predmet koji im je bio važan u njihovom produktivnom, radnom vijeku. Zato sam se usredotočio na njihove ruke, s rukavicama – kao arhetipskim simbolom ručnog rada. Nigdje kao u Eleuzini, nisam naišao na toliko izgubljenih rukavica na cesti, pa me to potaknulo da razmišljati o glavnom vizualu i njegovoj univerzalnoj simbolici. Radnička rukavica nije samo simbol zaštite pri teškom radu, nego i snage, vrijednosti rada, solidarnosti i ujedinjenosti u radu; simbol izgradnje i modernizacije društva, kao i pojам djelovanja u smislu aktivnih ruku a ne pasivnih. Kroz simbolične fotografije i svjedočanstva pratilo sam osobna iskustva 14 radnika iz različitih sektora ujedinjenih univerzalnim alatom rukavica.

Tema radničkog pokreta i njegove povijesti bliska vam je i dio je vaše umjetničke prakse. To je, naime, tema više vaših multimedijalnih projekata među kojima su

'Andeli garavog lica', 'Kako se kalio čelik' i 'Tragovi nestajanja (u tri čina)'...

Da, valjda sam se zato odlučio baviti baš tim dijelom eleuzinske povijesti. Tvornica je mjesto moći, kao što je hram bio u prošlosti. No simbolično nošenje tvornice s njezinim duhovima i odjek radničkog rada koji još odzvanja u njoj, snažnije me fascinira od klasičnih ruševina, mesta gdje se također proizvodi čvrstina i integritet čovjeka. Kao dvanaestogodišnjak sam u dva navrata 1981. i 1982. učestvovao s bratom OGNJENOM na omladinskim radnim akcijama u Prilepu, Bitoli, Skopju i Beogradu. To iskustvo rada, ujedinjene omladine, konkretne snage ujedinjenih ruku, energije i entuzijazma bilo je formativno za mene i jako je utjecalo na moj život. Kasnije sam u osamdesetima na očev poticaj u smislu svojevrsnog čeličenja svakoga ljeta, uz džeparac, dodatno zarađivao za ljetovanje radeci u raznim tvornicama i poduzećima. Kroz to sam iskustvo demističirao rad, a i kao klinac doživljavao susret i suživot s radnicima koji su pružali ruku podrške nastojeći mi pomoći, olakšati nepoznanice, uputiti me u metode rada. Uz njih sam učio kako da pronađem snagu u samome sebi i da poštujem svaki oblika rada i radnika.

Odnos prema radu se u tom smislu prilično promijenio u posljednja tri desetljeća... Točno, danas se gotovo sve pokušava svesti na zabavu, provod, konzumaciju, ugodu, užitak, *celebrity lifestyle*... Nekada su priče i slike radnika bile prisutne u medijima, njihov rad je bio štovan kao temelj socijalističkog društva. Već tri desetljeća gledamo kroz tranziciju i brutalnu privatizacijsku pljačku uništavanje i zatvaranje tvornica, otpuštanja tisuće radnika, koji žive na rubu siromaštva. Jaz između bogatih i siromašnih povećava se nevjerojatnim tempom. O temi radništva treba govoriti, i ponavljati. U tom smislu nastojim prenositi iskustva i primjere koji pokazuju da su radnici osvijestili da ujedinjeni mogu biti faktor društvenih promjena. Želim ukazati upravo na tu moć i snagu, koju svi posjeduјemo, a često je nismo svjesni.

Koje još slojeve postindustrijskog i tranzicijskog iskustva otvaraju programi koji su dio ovogodišnje grčke prijestolnice kulture? Odnosno, do koje mjeri biste rekli da angažirani dio programa pogoda važne točke društveno-političke krize u kojoj se nalazimo?

Razmišljajući o dugo industrijskoj povijesti grada i prilikama koje se sada pružaju u okviru Evropske prijestolnice kulture, mislim da je nekako najvažnije uvidjeti mehanizme kako da takva inicijativa iza sebe ostavi neki trag i daljnjim organiziranim djelovanjem dovede do trajnije promjene. Eleuzina ima prekrasan prirodni položaj i uvalu, no zbog dvije rafinerije naftne neće se uspjeti tako brzo transformirati. Najviše od svega Eleuzina je super poznata po klasičnim ruševinama, koje su zapravo dio povijesti naše zapadne civilizacije zbog mita o Demetri i eleuzinskim misterijama. Tako da ima ogroman potencijal. Evropska prijestolnica kulture samo je početna točka, jer razvoj pravog kulturnog konteksta zahtjeva dugoročna ulaganja. Budu li političke strukture nakon što Eleuzina prestane biti prijestolnica kulture bile osviještene, nastaviti će podržavati i ulagati u kulturnu i na taj će način dati nove sadržaje ne samo turistima koji će doći posjetiti antičke ruševine nego i samim građanima. Jer će to u osnovi dati više prilika mladim generacijama. Budućnost je u njihovim rukama. Upravo je to smisao mog rada na baneru postavljenom na kulturni centar, u nekadašnjem industrijskom kompleksu, 'Stara tvornica Novi kapital'. ■

Buntovnica (r: Charlotte Regan)

(2023.)

Lola Campbell i Alin Uzun kao Georgie i Ali

PIŠE Damir Radić

Kradljivica bicikala

Komedija garnirana s podosta dramskih tonova o djevojčici koja žali za ne- davno preminulom majkom

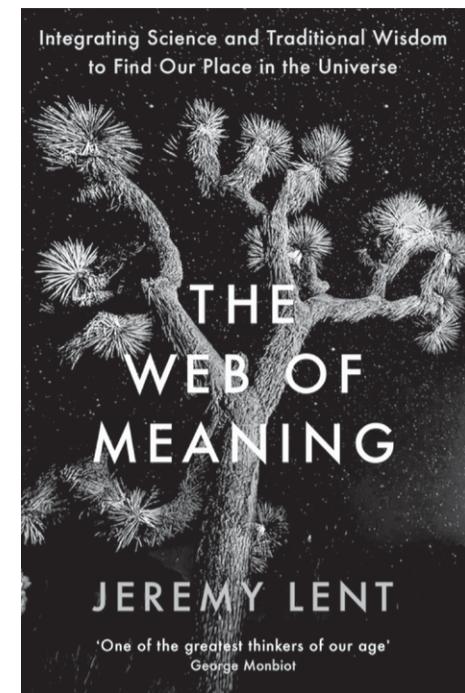
DRUGU godinu zaredom BBC i Britanski filmski institut povezani su s projektom koji nailazi na značajan internacionalni uspjeh, a pritom je djelo u dugom metru debitantske redateljice i scenaristice imena Charlotte, te u središtu ima odnos mladog (problematičnog) oca i kćeri na pragu puberteta. Prošle godine bio je to veleuspješni naslov 'Poslije sunca', a ove 'Buntovnica', čiji je uspjeh puno manjeg obujma, ali ipak uključuje pobjedu na najuglednijem i najutjecajnijem svjetskom festivalu nezavisnog filma, Sundanceu. Za razliku od prošlogodišnjeg prvijenca CHARLOTTE WELLS, sumorne drame s ponešto humornim tonova, ovogodišnji prvijenac CHARLOTTE REGAN komedija je garnirana s podosta dramskih tonova, a oba filma tematiziraju žalovanje svojih protagonistica. 'Poslije sunca' čini to iz perspektive mlađe žene koja se prisjeća ljetovanja s po svemu sudeći preminulim ocem (patio od depresije) dok je bila djevojčica, a 'Buntovnica' iz perspektive djevojčice koja u sadašnjosti žali za majkom koja je nedavno preminula od neimenovane bolesti. Uglavnom, dva su filma tematski dosta srodnata, ali tonalno (ugodljivo, stilski, žanrovski) vrlo različita. Dok Charlotte Wells, generalno i načelno govoreći, nagnje ANTONIONIJU, njegovoj tjeskobi egzistencije, Charlotte Regan bliska je igralačkoj poetici i prva imena koja s tim u vezi potpisanim kritičaru padaju na pamet jesu SPIKE LEE i (neo)godardovski razigrani stilski postupci iz filmova prve faze njegova stvaralaštva, osobito poluautobiografskog 'Crooklyn' u čijem su središtu djeca, njihovi međusobni odnosi i odnosi s roditeljima, te PETER BOGDANOVICH i njegov novoholivudski klasic 'Mjesec od papira' koji tematizira odnos dvoje prevaranata – oca i kćerkice (koji to možda i nisu). Naime Georgie, protagonistkinja 'Buntovnice', sredstva za život

namiče ilegalno, kradom i prodajom ukradenih bicikla, a njezin otac u kradama vozila također ima iskustva. Oblikovno, pak, redateljica s vremena na vrijeme prekida kontinuitet narativnog izlaganja svjedočenjima u kameru drugih likova o protagonistkinji, potom ekskursima u kojima pauci govore, Georgienim zamišljajima svojega oca kao vampira, gangstera, zatvorenika. Također paleta toplih 'punih' boja koja izrazito dominira filmskom slikom pridonosi dojmu 'šarene' opuštene ugode, utisku 'dječjeg' svijeta djela koji podrazumijeva udio zaigranosti. Uženarativno, film je podijeljen u dva jasno odvojena dijela: u prvom u središtu je odnos Georgie i njezina koju godinu starijeg prijatelja Alija, dok u drugom Ali gotovo isпадa iz narativa, a središnji odnos postaje onaj Georgie i njezina oca Jasona koji se vratio u provincijski gradić u Engleskoj u kojem mu kći sada samostalno živi. Kći i otac nisu se vidjeli dugi niz godina, ona ga nije spremna prihvati, te će razvoj odnosno promjena njihova odnosa biti tema ostatka filma. Pri njegovu kraju otkrit će se pravi razlog očeva povratka, omogućivši filmu trenutak snažne emotivnosti kojeg dotad nije bilo na vidiku.

'Buntovnica' je sveukupno dobar film čije su glavne vrline odlična fotografija snimateljice MOLLY MANNING WALKER i kvalitetni glumački nastupi male debitantice LOLE CAMPBELL kao Georgie, HARRISA DICKINSONA kao njezina oca (prošle se godine proslavio središnjom ulogom u Östlundovom 'Trokutu tuge', a još prije istaknuo glavnom roлом u 'Štakorima s plaže' ELIZE HITTMAN) te naturščika ALINA UZUNA kao Alija. Ipk, od pobjednika tako prestižnog festivala kao što je Sundance očekivalo bi se više izvornosti ili, s druge strane, inventivnije baratanje odavno poznatim sastojcima i, u najmanju ruku, s obzirom na sadržaj filma, više emotivnosti. ■

Jeremy Lent: The Web of Meaning

PIŠE Emil Čančar

Najveća zamjerka knjizi je što mjestimično zvuči naivno

Sve je povezano

Novi kurs za čovječanstvo koje srlja prema provaliji au- tor vidi u spoju moderne zna- nosti i tradicionalnih učenja

NEDAĆE u privatnom i poslovnom životu nagnale su direktora internetske kompanije JEREMYJA LENTA u potragu za smislim. Nakon što mu se supruga teško razboljela, a tvrtka propala, osobnu krizu prebrodilje je istražujući svjetske filozofske sustave čitavo jedno desetljeće te došao do jednostavnog zaključka: sve je povezano. Lentova hvaljena druga knjiga 'The Web of Meaning' oslanja se uglavnom na paralele između taoističkih i zen-budističkih učenja i uvida suvremenih znanosti, ali se dotiče domorodačkih znanja iz svih dijelova svijeta, HERAKLITOVIH fragmenata te radova suvremenih filozofa. Istraživanjem na gotovo 400 stranica sagledava odakle potječemo, gdje smo stigli i kamo idemo. I čini to temeljito, opisujući početke života na Zemlji, njegovu evoluciju sve do pojave hominida u savanama Afrike, razvoja jezika i nastanka društava te načina na koje su ljudi pokušavali shvatiti svijet oko sebe. Govori nam ono što već znamo: izgubljeni smo, pretjerano opsjednuti rastom, kapitalistički sustav u kojem živimo nije dobar. Individualizam je perverzno precijenjen, a čovjek navodno odvojen od prirode i u sukobu s njom. Iako se već nakon prve trećine knjige počinje osjećati natruha new age sentimenta i guruovski diskurs, Lent zaista postavlja dobre teze. Primjerice, kada bi se odlike koje krase uspješnu kompaniju preslikale na osobu, dobili bismo potpuni psihološki profil psihopata.

Iako priznaje velika dostignuća znanstvene revolucije za današnju civilizaciju, izrazito je kritičan spram onoga što naziva 'reduktioničkim fundamentalizmom', odnosno dominantnog znanstvenog pogleda na svijet koji se oslanja na determinizam i temeljitu analizu predmeta istraživanja. On smatra da

takov pristup ne uzima u obzir odnose. Objasnjava to jednostavnim primjerom, opisujući dugu na nebū ili glazbu kao rezultat interakcija. Oslanja se na zen poslovicu: 'Zvono ne zvoni, kao ni štap. Samo ono između zvoni.'

Pogotovo ne voli učenje RICHARDA DAWKINSA, poznatog biologa i ateista, prema kojem su ljudi proizvod svojih gena, sebični strojevi koje zanima jedino vlastita dobrobit. Lent nas više vidi kao suradljiva bića, žrtve lošeg sustava. Samu Zemlju smatra živom cjeleinom 'većom od pukog zbroja svojih dijelova' i rado to naglašava. To se videnje podudara s nekad popularnom hipotezom Gaje, živućeg samoregulirajućeg sistema, koja danas ponovo dobiva sve više pozornosti. Novi kurs za čovječanstvo koje srlja prema provaliji on vidi u kombinaciji moderne znanosti i tradicionalnih učenja, govori o životu u 'ekološkoj civilizaciji'. Smatra da je potreban potpuni reset postojećeg društvenog, ekonomskog i političkog sustava; napose neoliberalnog kapitalizma, zahvaljujući kojem smo drugog dana kolovoza ove godine obilježili Earth Overshoot Day, odnosno potrošili 'prirodni budžet' na globalnoj razini. Usput rečeno, Lent zazire od svrstavanja prirodnog svijeta u ekonomske klase i kategorije.

Možda je najveća zamjerka ovoj knjizi ta što mjestimično doista zvuči kao new age priručnik za samopomoć, naivno i jednostavno. Možda, opet, baš takvo iščitavanje proizlazi iz dominantnog sustava u kojem odrastamo, školujemo se i živimo, a Lent ga raskrinkava. Svakako izvlači na površinu pitanja s kojima se susreće većina ljudi koji promišljaju. Sukus ovog djela najbolje je opisati citatom koji su pripisuju indijskom filozofu JIDDU KRISHNAMURTIJU: 'Nije nikakva mjera zdravlja biti dobro prilagođen dubinski bolesnom društvu.' ■

PREPORUKE: MUZIKA

Sonic Youth: Live in Brooklyn 2011

(Silver Current)

LIVE in Brooklyn 2011 snimka je posljednjeg američkog nastupa Sonic Youth. Slušajući taj materijal s desetak godina odmaka nemoguće je ne primjetiti prazninu koju je raspao ovog jedinstvenog benda ostavio na nezavisnoj gitarskoj sceni. Tijekom tridesetak godina postojanja Sonic Youth su predstavljali funkcionalni suvremenih ekvivalent Velvet Underground ili Grateful Deadu. Vječito na rubu između undergrounda i mainstreama, utjecajni

daleko više nego popularni, predstavljali su definiciju kultnog benda.

Njihove štoseve s alternativnim štimovima i prepariranim gitarama pokupili su brojni mlađi bendovi, no unatoč neskrivenom utjecaju na gitarsku glazbu od osamdesetih do danas, Sonic Youth ostaju jedinstvena pojava. Većina zastupljenog materijala datira iz osamdesetih, no ni u jednom trenu Sonic Youth ne zvuče kao veterani koji prezvakavaju bolju prošlost. Naprotiv, THURSTON MOORE, KIM GORDON i LEE RANALDO posjeduju vječito mladenačke glasove koji s lakoćom antidatiraju pjesme u bilo koji trenutak njihove karijere. Lišen bilo kakvog 'Greatest Hits' aspekta, koncert predstavlja bend koji je pred raspadom, ali je istodobno nošen entuzijazmom i energijom gladnih, mladenačkih verzija samih sebe. Vjerojatno nije postojao primjereno nazvan bend u povijesti popularne glazbe, a nastup takvog intenziteta samo potvrđuje da je odluka o gašenju, a ne postupnom blijedenju, bila itekako ispravna.

Nick Cave & Warren Ellis: Australian Carnage – Live At The Sydney Opera House

(Goliath)

Novi koncertni album NICKA CAVEA i WARRENA ELLISA potvrđuju da je njihova dugogodišnja suradnja još uvjek daleko od kreativne slike ulice. Album je snimljen u sidnjskoj Operi na prošlogodišnjoj australskoj turneji i uglavnom se sastoji od materijala s

njihovog zajedničkog albuma iz 2021. 'Carnage' i 'Ghosteen' s Bad Seedsima iz 2019. Zvuk i tematika tih albuma, kao i sve veća popularnost 'Red Hand Files', bloga na kojem Cave odgovara na pitanja fanova dajući mišljenja i savjete, doveli su i do posprdnih komentara o njemu kao new age guru. Ipak, ovaj album pokazuje da iako nove pjesme ne pokušavaju uhvatiti nekadašnji agresiju, pa čak ni prijavljena preciznost, itekako posjeduju zaraznu energiju. 'Hand of God' s 'Carnage' je tako pretvorena u gospelom obojenu himnu koja biblijski naboje ranijih pjesama pacificira grčevitim optimizmom kakav odaje autora koji se nikad nije prestao boriti sam sa sobom, samo je proširoio sredstva utjeche. Cijeli nastup prožet je humorom, upadićama Cavea i Ellisa i općenito opuštenom atmosferom koja je barem načelno u suprotnosti s melankoličnom, introspektivnom prirodom materijala. Album još jednom potvrđuje Cavea kao vrhunskog frontmana čak i kada se repertoar sastoji od niza novijih pjesama uglavnom lišenih klasičnih refrena. Dokaz je to da je itekako moguće spojiti autorsku evoluciju i osjećaj za interakciju s publikom, samo što treba odbaciti kalkulacije oko jednog i drugog što u emotivno najotvorenijoj fazi karijere Cave itekako radi.

Self-Defense Family: Law of Karma: Fake Shit Wins But Not Tonight

(Landland Colportage)

SELF-DEFENSE Family labavi je kolektiv okupljen oko frontmana PATRICKA KINDLONA, u novije vrijeme puno poznatijeg po post hardcore bendu Drug Church. Budući da članovi SDF-a uglavnom dolaze s hardcore scene i preferiraju razne 'kratke' formate poput EP-jeva i singlova, 'Law of Karma: Fake Shit Wins But Not Tonight' odlična je prilika za upoznavanje s opusom tog osebujnog benda na jednom mjestu. Pjesme su često centrirane oko repetitivnih gitarskih figura koje podjednako vuku iz slow core, folk i indie rock tradicija. Preko njih Kindlon izražajnim sprechgesangom deklamira dijarističke, evokativne tekstove naizmjence pune svakodnevnih opservacija, crnog humora, melankolije i cinizma. Počevši od formata izdanja, izbora aranžmana, strukture pjesama pa do specifične boje glasa, jasno je da Self-Defense Family ciljaju na vrlo specifičnu atmosferu za namjerno uzak krug publike. No to ne spriječava Kindlona da se neprekidno šali s publikom o tome kao neki stand-up komičar koji neprekidno komentira vlastitu rutinu nazivajući svoj bend 'površno jadnim'. U jednom trenu uspoređuje svoje pjesme s nepoznatim tipom koji na autobusnoj stanici prepričava dogodovštine iz Las Vegas, dok njegov ton unutar rečenice oscilira između zabavnog i mračnog. Self-Defense Family namjerno portretiraju tamnije dijelove života, no za razliku od stotina bendova koji čine isto nikad ne glamuriziraju svoju tematiku, preferirajući dokumentarističku sirovost umjesto holivudske romantike.

■ Karlo Rafaneli

URSULA BURGER Odmaci od standarda jezik čine sočnim

Od 3. do 7. rujna odvijat će se susreti pisaca i prevodilaca pod naslovom 'Prevodenje Mediterana'. Riječ je o projektu nastalom u suradnji Hrvatskog P.E.N. centra i Društva hrvatskih književnih prevodilaca (DHKP). Kako se oblikovala ideja za te susrete?

Prije godinu dana družili smo se poslije predstavljanja jednog DHKP-ovog rezidenta i TOMICA BAJSIĆ, predsjednik Hrvatskog P.E.N. centra predložio nam je – kolegi prevoditelju DEANU TRDAKU i meni – da osmislimo novi projekt koji bismo zajedno realizirali. Razmišljali smo o tome što povezuje pisce i prevoditelje i ideja se nametnula sama od sebe. U Arlesu na Medunarodnom prevodilačkom koležu (CITL) u dva navrata sudjelovala sam u vrlo sličnim projektima. Dean i ja pomisili smo da bi za naše autore bilo zgodno kada bismo u Hrvatsku doveli desetak stranih prevodilaca koji će raditi na tekstovima domaćih autora. U izboru autora presudili su kvalitetni, novoobjavljeni romani i tako smo došli do OLJE SAVIČEVIĆ IVANČEVIĆ i ROBERTA PERIŠIĆA, a s obzirom na teme romana, naziv za ovu godinu lako se nametnuo. Uglavnom, Prevodenje Maditerana je preko P.E.N.-a prijavljeno Ministarstvu kulture i medija za 2023. godinu i krenuli smo s projektom!

Kako ste odabrali prevodioce?

Sjeli smo s Oljom i Robertom i razgovarali o tome na kojim jezicima još nisu naročito zastupljeni i tako smo, na primjer, došli do švedskog, mađarskog, španjolskog i portugalskog. Kada je posrijedi francuski, zgodna okolnost je ta da CHLOÉ BILLON, vrsna prevoditeljica na francuski, živi u Zagrebu, kao i to da je autori znaju, pa smo pomisili da će i ta dimenzija biti zanimljiva za taj prevoditeljski kružok koji smo okupili. A onda smo razgovarali s agentima i ostalim prevodiocima.

O kojem tipu problema će biti govora na radionicama?

Foto: Privatna arhiva

Jedna od vrsnih prevoditelja koja je ove godine bila i naša rezidentica, MARIE ALPERMANN na blogu DHKP-a navela je jednu sitnicu koja će poslužiti kao dobar primer. U svom tekstu NORA VERDE piše o 'spizi', a Marie nije znala što to znači i onda je sjela pored nekog restorančića na obali na kojem je pisalo 'spiza', raspitala se i shvatila! Ona će se možda željeti u prijevodu odmaknutim od jezičnog standarda. To su slojevi koji jezik čine sočnim, pa prevodioci ne posežu nužno za standardom. Bez obzira na to radi li se o nekom idiomu, dijalektu, žargonu, a katkada to budu najjednostavnije stvari – skalini – francuski prevodilac će možda posegnuti za jezikom juga Francuske. Zanima nas što će učiniti Švedanin? Hoće li on iskoristiti priliku na nekom drugom mjestu u tekstu i ondje dati napraviti neki odmak? Sve su to mali izazovi za prevodioce. U prijevodu nećete uvijek moći preslikati neki efekt točno ondje gdje se on nalazi u izvorniku, nego ćete to možda učiniti negdje drugdje, na mjestu na kojem vam to ciljni jezik omogućava. Pritom naravno pazite da učinak teksta na čitatelja bude onaj koji vam tekst pruža u izvorniku, tj. da kažete, kao što to tumaći UMBERTO ECO u svojoj knjizi o iskustvu prevodenja 'otprilike isto'.

■ Ana Grbac

KVADRAT

Otvoren je jubilarni 80. filmski festival u Veneciji koji traje do subote, 9. septembra, a na njemu će biti prikazani novi filmovi D. FINCHERA, M. MANNA, L. LINKLATERA, S. COPPOLE, Y. LANTHIMOSA, W. ALLENIA i brojnih drugih autorskih teškaša. Neće, međutim, biti holivudske zvijezde zbog štrajka američkog glumačkog sindikata započetog sredinom ljeta.

■ B. P.

Foto: Guglielmo Mangiapane/RETNA/PIXSELL

Navodna pobuna

Oliver Anthony došao je do nezapamćenog uspjeha prosvjednom pjesmom 'Rich Men North of Richmond', koju je američka desnica odmah prigrlila. On ne može biti Woody Guthrie ili Pete Seeger našeg vremena jer ne postoji sigurnosna mreža i solidarnost koja je njih okruživala – postoje samo internet, Fox News, sredstva otupljivanja i sredstva dijeljenja

NAKON kratke i intenzivne medijske kampanje, krajem srpnja je 'Try That In A Small Town' JASONA ALDEANA, *main-stream country* zvijezde, zasjeo na prvo mjesto Hot 100 Billboardove ljestvice singlova. Iako je javno izražavao podršku DONALDU TRUMPU, Aldean ranije nije bio poznat po političkom angažmanu u samim pjesmama, držeći se provjerenih žanrovske tema poput piva, kamiona i ljubavnih problema. 'Try That In A Small Town' je antiprosvjedna pjesma koja pokriva opće točke trumpovskog kriptorasističkog narativa. Aldean i ekipa su fantazije o urbanom raspadu i čistoci malog grada odlučili podcrtati spotom punim slika s prosvjeda Black Lives Matter i svirki ispred vijećnice u Tennesseeju, inače poprištu linčovanja mladog crnca 1927. godine. Mitski 'mali grad' je pak mjesto u kojem nema provala u aute i u kojem nitko ne pljačka bakice. Zašto? Zato što svatko ima svoje oružje, naravno. Nema pritom veze što Aldean nije autor pjesme kojom tako govorljivo promovira zakon i red, nema veze ni to što (baš kao ni Trump) nije iz malog grada. Publika kojoj je ona namijenjena ionako je tu zato da pokaže 'libtardima' da postoji nešto što se može nazvati desnom pop kulturom. Isti ljudi ovog su ljeta hrlili na konspiracijski triler 'Zvuk slobode' JIMA CAVIEZELA i žalili se da im 'elite' gase klima-uređaje u kinima. Zgražanje liberalne strane nad pjesmom i spotom je, paradoksalno, Aldeanu brzinski osiguralo njegov prvi

broj jedan na listi Billboardovih singlova, no isto tako je već tjedan kasnije uslijedio oštar pad. Ispostavilo se da, osim namjerno generirane kontroverze i nickelbackovskog instrumentalala, pjesma ne nudi ništa pamtljivo, čak ni onima kojima podilazi.

Nekoliko tjedana kasnije, potpuno nepoznati kantautor iz Virginije OLIVER ANTHONY došao je do nezapamćenog viralnog uspjeha uspevši se na prvo mjesto Billboardovih singlova s pjesmom 'Rich Men North of Richmond'. Za razliku od Aldeana, Anthony je osim zapaljive političke poruke ponudio autentičnost ili barem nešto što se percipira kao autentičnost. Početkom kolovoza društvenim mrežama počela se širiti snimka riđokosog bradonje koji u dvorištu uz mikrofon, psa i gitaru pjeva o patnji radničke klase. Slušajući samo prvi stih o prodavanju duše, prekovremenim satima i maloj placi, čovjek bi pomislio da se radi o novovjekovnoj inačici WOODYJA GUTHRIEJA. No stihovi koji slijede otkrivaju Anthonyja kao konzumenta niza konspirativnih narativa koji cirkuliraju javnim prostorom u posljednjem desetljeću. Slučajno ili ne, grad iz naslova bio je i prijestolnica konfederacije u Gradanskom ratu, pa osim aluzija na političare iz Washingtona, pjesma nosi i sjeme starih podjela Sjevera i Juga.

Glavni antagonisti 'Rich Men North of Richmond' nisu šefovi ili kapitalisti, nego neimenovani bogati pedofilski političari koji žele totalnu kontrolu. U suvremenom desnom diskursu priče o organiziranoj pedo-

filiji među političkim elitama koriste se kao personifikacija nepravdi kasnog kapitalizma, bez ulaska u inherentnu (ne)pravednost sustava. Ispada da je ljudima lakše povjerovati u to da je netko krvožedni pedofil nego da najpovlašteniji među nama profitiraju od ogromnih poreznih olakšica. Anthony ne spominje medijski eksponirane multimilijardere, multinacionalke ni bilo koji drugi istaknuti generator suvremene nejednakosti. Stara REAGANOVA mantra o tzv. *welfare queens* ovdje je pretvorena u priču o debelim ljudima na socijalnoj pomoći koji piiju milkshakeove i jedu čokoladne kekse, uz obavezno spominjanje prevelikih poreza koji hrane takvu situaciju.

Anthony je opravdanu klasnu anksioznost unutar tri minute uspio pretvoriti u još jednu teoriju zavjere za gledatelje Fox Newsa i Daily Wirea čija je zvijezda MATT WALSH objetu prihvatio pjesmu te je proglašio 'prosvjednom himnom našeg vremena'. Nije trebalo dugo da niz desničarskih političara i medijskih figura prihvati Anthonya kao novi simbol borbe protiv 'liberalnog fašizma'. Kao i u slučaju 'Try This In A Small Town', podržavatelji su pjesmu pretvorili u službeni hit koristeći se receptom kojim fanovi K-Popa i TAYLOR SWIFT godinama osiguravaju hitove svojim ljubimcima – kupujući preuzimanja na iTunesima jer njih Billboard u svojim statistikama favorizira u odnosu na stream service i podatke o radijskom emitiranju.

Nimalo iznenađujuće, pjesma je postala tema i nedavno održane prve republikanske debate. No dok su je kandidati opisivali kao autentičnu presliku briga 'običnog' čovjeka, Anthony je pokazao da ne namjerava biti konzervativna maskota poručivši da je napisao pjesmu o 'upravo tim ljudima', te da je u pjesmi mislio na sve političare. Netom prije toga je u prvom javnom istupu odgovorio na prozivke s ljevice zbog stihova o socijalnoj pomoći rekavši da nikoga nije želio povrijediti, ali da mu nije jasno zašto se toliko socijalne pomoći troši na fast food, pa opisao Ameriku kao *melting pot* čija snaga leži u raznolikosti. Takav istup razlutio je njegove novopečene fanove s desnice koji su ga onda optužili da se ekspresno prodao ljudima iz naslova pjesme. Sve u svemu, Anthony se pomalo očekivano deklarirao kao centrist, što se danas sve više pretvara u sinonim za stav 'gade mi se svi podjedna-

ko, ali najugroženiji u ovom društvu sam ja'. Ovi događaji samo potvrđuju Anthonyev opis samog sebe kao 'idiota s gitarom', čovjeka svjesnog da postoje goleme nejednakosti i problemi u društvu, ali ne i toga da jedan od njih nije to što netko iz obijesti kupuje kekse umjesto povrća. SLAVOJ ŽIŽEK u svom tekstu o pjesmi za New Statesman primjećuje kako 'protest može biti autentičan, ali to ne znači da je zasnovan na istini' te nešto kasnije zaključuje kako 'pjesma predstavlja konačni trijumf bogatih u klasnom ratu: čak je i potlačeni proletari koji se bori za socijalnu pravdu stao na njihovu stranu'. Slušajući nekoherentnu ideologiju iz stihova, lako je zaključiti da je Žižek potpuno u pravu kad kaže kako Oliver Anthony nema odgovor, ali ga ne nudi ni Žižek. Svjetski poznati filozof lijevih usmjerenja prečesto surfa valovima mizoginije i transfobije kojima suvremena desnica skreće pažnju frustriranih radnika koje Anthony predstavlja u svojoj pjesmi. Većina Žižekovih novijih tekstova ionako su samo intelektualnija verzija stihova o 'debelima na socijalnoj pomoći', napad na slabije koji nadomešta nemoć spram centara moći. Legendarni prosvjedni pjevač BILLY BRAGG je pak u svojoj pjesmi kao odgovor Anthonyju ponudio očekivano rješenje koje propovijeda desetljećima – učlani se u sindikat.

'Richmen North of Richmond' rezonirala je s tolikim brojem ljudi baš zato što nema odgovor i zato što je Anthony jednako zburn i okružen raspadajućim strukturama kao i slušatelj koji pronalazi utjehu u bijesu, nemoći i frustraciji njegovih stihova. On ne može biti Guthrie ili PETE SEEGER jer ne postoji sigurnosna mreža i solidarnost koja je njih okruživala; postoje samo internet, Fox News, sredstva otupljivanja i sredstva dijeljenja. Anthony to prepoznaće kad naziva internet parazitom i sredstvom podjele, no s druge strane upada u zamku širenja predrasuda koje samo jačaju sistem protiv kojeg se buni i poslušno ponavlja fraze o 'najvećoj naciji na planetu'. 'Idiot s gitarom' je i dalje samo idiot, posebno kad ne dijeli jednaku sklonost neselektivnom skroljanju kao i oni kojima se obraća. Možda je doista u pitanju prosvjedna himna našeg vremena, ali frustrirano traženje žrtvenog jarca naposljetku nije ništa drugo nego nedostatak imaginacije. Samoprovane stare duše koje se tješe slikama neprozivljene, navodno bolje prošlosti imaju pametnijeg posla od zamišljanja boljeg, ravnopravnijeg i pravednijeg svijeta. ■

Autentičnost mu donosi poene – Oliver Anthony
(Foto: YouTube)

TV RAŠETANJE

Lančana reakcija

PIŠE Boris Rašeta

U centru Šibenika dvojica mladića napala su nekog dostavljača. Povod je, doznajemo, bila majica s likom Miše Kovača. Zašto, pobogu? Doznajemo da je ta majica službeni suvenir Torcide. Huligani su je zato pederali, a dostavljača ozlijedili lancem. Naši dečki? Reporterka Nove TV dobro je izabrala sugovornike koji su locirali odgovornost za plimu huliganizma

N1 studio uživo,
21. kolovoza, 11:05

'Sjećam se vremena kad je cijeli stadion skandirao 'Ubi, ubi Srbina', a tadašnja predsjednica, koja je sjedila na tribini, rekla je da ništa nije čula. Takvi propusti prije ili kasnije dodu na naplatu', kazao je BOŽO KOVACHEVIĆ NINI KLJENAK. Bivši hrvatski veleposlanik u Moskvi iznio je niz ocjena koje su zvučale hrabro i trezveno u dominantno huškačkoj atmosferi, koju je predsjednik Republike, idejom da otme stotinjak Grka pa ih razmijeni za 'naše momke', užario do usijanja. Ako je i bila hyperbola, pretjerana je. Grčki sustav, koji se kod nas prikazuje kao orientalna despocija, prema rankingu Freedom Housea identičan je našemu, nastavio je Kovačević. To može biti uvreda i za jedne i za druge, ali to je tako. ANTO NOBILLO će dan kasnije na istoj televiziji reći da se grčke vlasti ponašaju korektno i da intervencije izvršne vlasti u sudske sferu nisu dopustive. Usput: nije li PLENKOVIĆ nakon uhićenja svakog svog ministra tvrdio da nema utjecaja – i da ga ne treba imati – na hrvatske sudove i policiju? Zašto bi ga trebao imati na grčke sustave? Što bi bilo da je navijač ubijen u Zagrebu? Kovačević je još podsjetio gledatelje da je Torcida ovih dana PROSNEČKOG nazvala 'četnikom', a mi podsjećamo da je 'naš dečko' i 'voda navijača' bio i ARKAN, da u Beogradu urlaju 'nož, žica, Srebrenica', a u Mostaru 'Nema više Veleža, ni Staroga mosta, srušile ga ustaše, ajmo Herceg-Bosna', pa se čudimo kad naprave svinjariju i završe u zatvoru. Narodi koji imaju takvu omladinu, rekao bi drug TITO, ne moraju se brinuti za svoju budućnost – neće je dočekati! N1 poхvala zbog dobrog izbora gosta.

Dnevnik, Nova TV,
23. kolovoza, 19:00

U ranu zoru, na sabajle, u centru dalmatinske Atene, Šibenika, dvojica mladića napala su nekog dostavljača. Povod je, doznajemo, bila njegova majica s likom Miše KOVACHEVA. Zašto, pobogu? Što im je siroti Mišo kriv? Potom doznajemo da je ta majica službeni suvenir Torcide. Huligani su je zbog toga pederali, a dostavljača ozlijedili lancem. Naši dečki? Opet Hrvat na Hrvata? Sumnja je pala na navijače šibenskog nogometnog kluba koji mrze navijače Hajduka. Reporterka SANJA JURIŠIĆ dobro je izabrala sugovornike koji su precizno locirali odgovornost za plimu huliganizma, premda su se pred kamere usudili stati samo rijetki. 'Nisu krive navijačke skupine, nego i država i Vlada, predsjednik', rekao je jedan Šibenčanin pa zaključio: 'Kako je to MARGARET THATCHER sredila, tako se može i kod nas.' Moglo bi se, da navijači nisu politički faktor. Navijačka skupina Funcuti ogradiла se od napada i poručila da nema veze s incidentom. Vjerojatno ga nisu oni organizirali – ali nije vrag da je netko napao čovjeka jer ne voli Mišine pjesme? Hoće li ministri posjetiti napadače u zatvoru – čini se da su u

Grčkoj napravili presedan? U čuvenoj navijačkoj himni RIPPER, usput, pjeva: *I kolcem i lancem / i bokserom u glavu / udari, razvali / za Dinamovu slavu / i kolcem i lancem / i bokserom u glavu / ja te volim, Dinamo...*

Dnevnik, HRT,
23. kolovoza, 22:30

Povijest je udarila u galop! Dnevnik donosi šturi izvještaj prema kojemu se u Rusiji srušio avion u kojem je navodno bio JEVGENIJ PRIGOŽIN, šef Wagnera, peterburški Židov koji je vodio zloglasnu plaćeničku postrojbu nazvanu po notornom antisemitu, HITLEROVU ikoni RICHARDU WAGNERU: svega ima na ovome svijetu. Prije dva mjeseca Prigožin je krenuo u marš na Moskvu, pri čemu su njegovi kondotjeri srušili nekoliko letjelica ruske vojske. Je li to PUTINOVA osveta? Šef Rusije prvi je sumnjivac. Ako je on to naredio, savjetnici mu mirne duše mogu ponoviti rečenicu koju je FOUCHE rekao NAPOLEONU kada je likvidirao pretendenta na krunu, vojvodu od Enghiena – 'veličanstvo, to je gore od zločina, to je greška'. Reprizirati Noć dugih noževa, nije dokaz blistave pameti. Kome sve odgovara Prigožinova smrt, *cui bono?* Dijelom odgovara Putinu, jer je pokazao da se izdaja i pobuna kažnjavaju smrću. Nema čovjeka, nema problema. Odgovara i Ukrajini u kojoj vlada radost zbog likvidacije čovjeka kojii im je oteo Bahmut; u Americi i Francuskoj su sretni jer je nestao čovjek koji je mnogo intervenirao po Africi, usuprot zapadnim interesima; Rusija je odahnula jer je pučist otisao bogu na istinu – ako je otisao, ako sve to nije bila 'maskirovka', tako tipična za Rusiju. Prigožinova smrt – osnovano sumnjamo – ne odgovara jedino Jevgeniju dotočnome Prigožinu, zbog razloga koji su

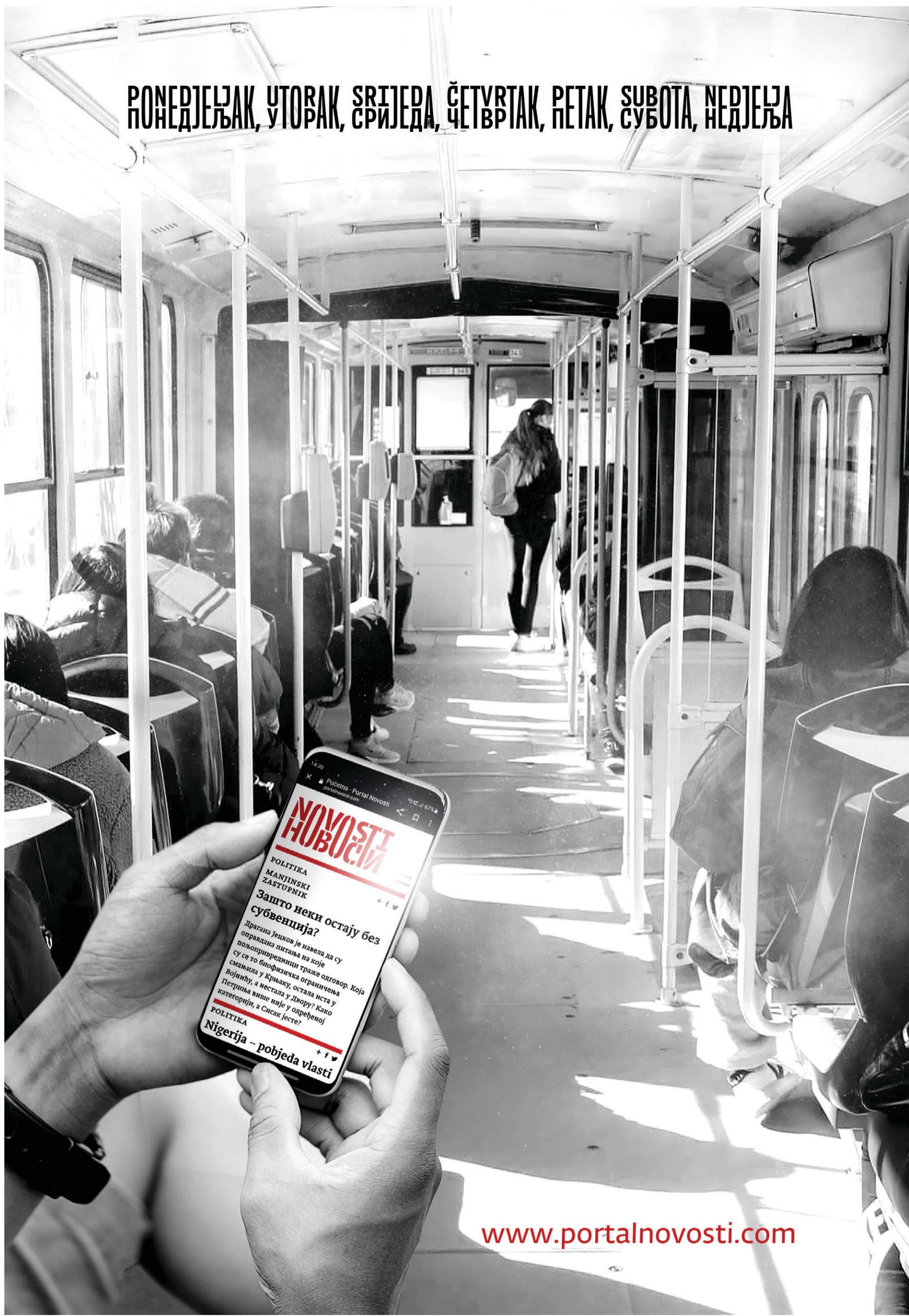
Majica s likom Miše Kovača kao povod za napad na dostavljača u Šibeniku (Foto: Miroslav Lelas/PIXSELL)

bjelodani. I tako, dok je u Rusiji – koju um, kako reče TJUTČEV, 'ne dokuči' – vožnja avionom postala nesigurnija od nagnjanja preko balkona od kojega je stradal dosta Putinovih protivnika, balkanske oporbe – u Americi vode predsjednika u zatvor.

Dnevnik, N1,
25. kolovoza, 7:00

U jutarnjem telegrafskom izvještaju doznajemo da je DONALD TRUMP nakratko bio zatvoren, fotografiran za policijski album, pa pušten. To je prvi američki predsjednik nakon ULYSSESA S. GRANTA koji je, kako bi rekao WYATT EARP, 'disao prosejani vazduh' iza rešetaka. U čemu je Trumpov grijeh? Mnogo ih je, a izmedu ostalog je tvrdio da je pokraden na izborima i navodno pokušao promjeniti njihov ishod. HARRY TRUMAN ubio je 100 tisuća civila u Japanu da demonstrira moć, BARACK OBAMA bombardirao je osam država pa dobio Nobelovu nagradu za mir, Trump je lupetao o kradbi glasova i plaćao za šutnju – zbog toga i još nekih stvari ga čeka više sudenja, iako nije pokrenuo ni jedan rat, ali je pokrenuo povlačenje iz Afganistana. Tu treba tražiti prave razloge progona tog čovjeka, koji je, inače, neporeciva bena, ali to još uvijek nije utuživo. Amerika je golem proizvođač oružja, i ima 800 baza po svijetu. Kina, koju 'obuzdavaju' kao opasnju, ima jednu – u Džibutiju. S mirovnim politikom, politikom 'detanta', bez velikih vanjskih 'neprijatelja' (Rusa, Kineza) sav taj vojno-industrijski kompleks može stati ključ u bravu, i to je to, a ne galama o izbornoj kradi. ■

ПОНЕДЈЕЉАК, УТОРАК, СРДЈЕДА, ЧЕТВРТАК, ПЕТАК, СУБОТА, НЕДЈЕЉА

www.portalnovosti.com